

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ,
AKRAN ZORBALIĞI SEVİYELERİ, SEVGİ VE SAYGI DEĞERLERİNE SAHİP
OLUŞ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN ERTÜRK

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YUSUF KESKİN

HAZİRAN 2025

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
DEĞERLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ,
AKRAN ZORBALIĞI SEVİYELERİ, SEVGİ VE SAYGI DEĞERLERİNE SAHİP
OLUŞ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN ERTÜRK

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YUSUF KESKİN

HAZİRAN 2025

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Orhan ERTÜRK

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Orhan ERTÜRK tarafından hazırlanan “İlköğretim Öğrencilerinin Dijital Bağımlılık, Akran Zorbalığı, Sevgi ve Saygı Değerleri Arasındaki İlişki” adlı tez çalışması 26/06/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı **Değerler Eğitimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KIRTEL
Sakarya Üniversitesi

Jüri Üyesi (Danışman): Doç. Dr. Yusuf KESKİN
Sakarya Üniversitesi

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Deniz YÜCEER
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

ÖN SÖZ

Çalışmam sırasında engin bilgi tecrübesiyle benden desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Yusuf KESKİN'e, araştırmalarım süresince gösterdiği fedakârlıklar ve anlayışıyla yanımda olan kıymetli eşim Kumru ERTÜRK'e, bu yoğun çalışmam sırasında bazen ihmal edebildiğim bir tanecik arkadaşım, canım oğlum Çağan Ege ERTÜRK'e ve bu yolda bana öncü olan beni hem akademik anlamda hem manevi anlamda destekleyen kardeşten öte gördüğüm Cengiz BAYKARA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK DÜZEYLERİ, AKRAN ZORBALIĞI SEVİYELERİ, SEVGİ VE SAYGI DEĞERLERİNE SAHİP OLUŞ DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Orhan ERTÜRK, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Yusuf KESKİN

Sakarya Üniversitesi, 2025.

Bu araştırmanın amacı ilköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri, sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak, ilişkilerin yönünü ve düzeyini belirlemektir. Araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı, Sakarya ili, Ferizli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evren içerisinde kolay örnekleme yöntemiyle seçilen 344 kız (%54,5), 287 erkek (%45,5) olmak üzere toplam 631 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği”, “Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği” ve “Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği (Sevgi ve Saygı Ölçeği)” kullanılarak toplanmıştır. Verilerin istatistiksel analiz işlemlerinde bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson korelasyon analizleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinde cinsiyet, cihaz başında geçirilen süre; akran zorbalığı düzeylerinde okulun bulunduğu yer, cihaz başında geçirilen süre; sevgi değeri düzeylerinde sınıf, cihaz başında geçirilen süre; saygı değeri düzeylerinde cinsiyet ve cihaz başında geçirilen süre değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca dijital bağımlılık ile akran zorbalığı, dijital bağımlılık ile sevgi ve saygı değerleri, akran zorbalığı ile sevgi ve saygı değerleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sonuç olarak öğrencilerin dijital bağımlılık ve akran zorbalığı düzeylerindeki yükselişin sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeylerinde azalışa neden olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Bağımlılık, Akran Zorbalığı, Sevgi, Saygı, Değer, İlköğretim, Öğrenci.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS' DIGITAL ADDICTION LEVELS, PEER BULLYING LEVELS, AND THEIR LEVELS OF HAVING LOVE AND RESPECT VALUES

Orhan ERTÜRK, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yusuf KESKİN

Sakarya University, 2025.

The aim of this research is to reveal the relationships between digital addiction, peer bullying, love and respect values of primary school students, to determine the direction and level of relationships. Dec. As a research method, the relational screening model, one of the quantitative research methods, was used. The universe of the research was carried out by 4 students studying in schools affiliated to the Ministry of National Education, Sakarya province, Ferizli District Directorate of National Education. and 5. the class consists of students. The sample of the research consists of a total of 631 students, including 344 girls (54.5%) and 287 boys (45.5%), who were selected by easy sampling method from the universe. Within the scope of the research, the data were collected using the “Personal Information Form”, the “Digital Addiction Scale for Children”, the “Child-Adolescent Bullying Scale” and the “Effective Citizenship Values Scale (Love and Respect Scale)”. Independent groups t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Pearson correlation analysis were used in the statistical analysis of the data. When looking at the research findings, statistically significant differences were found in the variables of gender, time spent in front of the device in students' digital addiction levels; school location, time spent in front of the device in peer bullying levels; classroom, time spent in front of the device in love value levels; gender and time spent in front of the device in respect value levels. In addition, significant relationships have been found between digital addiction and peer bullying, digital addiction and values of love and respect, peer bullying and values of love and respect. Dec. As a result, it has been found that the increase in the level of digital addiction and peer bullying of students leads to a decrease in the levels of love and respect values.

Keywords: Digital Addiction, Peer Bullying, Love, Respect, Values, Elementary School, Student.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
JÜRİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
SİMGE VE KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM II.....	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Bağımlılık	7
2.1.1. Dijital Bağımlılık.....	8
2.1.2. Dijital Bağımlılığın Nedenleri	9
2.1.3. Dijital Bağımlılığın Belirtileri	10
2.1.4. Dijital Bağımlılık Türleri.....	11
2.1.4.1. İnternet Bağımlılığı	12

2.1.4.2. Sosyal Medya Bağımlılığı	13
2.1.4.3. Dijital Oyun Bağımlılığı	14
2.1.4.4. Akıllı Telefon Bağımlılığı	15
2.1.4.5. Televizyon Bağımlılığı	16
2.1.5. Dijital Bağımlılığın Neden Olduğu Sorunlar	17
2.1.6. Dijital Bağımlılıkla Baş Etme Yöntemleri	18
2.2. Zorbalık	19
2.2.1. Zorbalık Türleri	20
2.2.2. Zorbalık Yapanın Özellikleri	21
2.2.3. Zorbalığa Uğrayanın Özellikleri	21
2.2.4. Zorbalığın Nedenleri	22
2.2.5. Zorbalığın Sonuçları	23
2.2.6. Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejileri	23
2.3. Değer Kavramı	25
2.3.1. Değerler Eğitimi	26
2.3.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi	27
2.3.3. Milli Eğitim Sisteminde Değerler	28
2.7. Dijital Bağımlılık, Zorbalık ve Değerler Arasındaki İlişki	31
2.8. İlgili Araştırmalar	32
2.8.1. Dijital Bağımlılığa Yönelik Araştırmalar	32
2.8.2. Zorbalığa Yönelik Araştırmalar	34
2.8.3. Değerlere Yönelik Araştırmalar	35
BÖLÜM III	38
YÖNTEM	38
3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	38

3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Kişisel bilgi formu	40
3.3.2. Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeği	40
3.3.3. Çocuk-Ergen zorbalık ölçeği	41
3.3.4. Etkin vatandaşlık değer ölçeği.....	42
3.4. Verilerin Toplanması.....	43
3.5. Verilerin Analizi	44
BÖLÜM IV.....	45
BULGULAR	45
BÖLÜM V	56
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	56
5.1. Tartışma	56
5.2. Sonuç	72
5.3. Öneriler.....	72
5.3.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler.....	73
5.3.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler	73
KAYNAKLAR.....	74
EKLER	99
EK 1. Kişisel Bilgi Formu.....	99
EK 2. Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği.....	100
EK 3. Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği.....	101
EK 4. Sevgi-Saygı Değer Ölçeği.....	102
EK 5. Valilik İzin Yazısı.....	103
EK 6. Etik Kurul Onay Yazısı.....	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Kök Değerler ve Değerlere Yönelik Tutum ve Davranışlar	29
Tablo 2 21.Yüzyıl Becerileri Modelinde Yer Alan 11 Temel Değer	30
Tablo 3 Katılımcılara Ait Demografik Özellikler	39
Tablo 4 Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğine Ait Sonuçlar	41
Tablo 5 Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeğine Ait Sonuçlar	42
Tablo 6 Saygı-Sevgi Değer Ölçeğine Ait Sonuçlar	43
Tablo 7 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	45
Tablo 8 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	45
Tablo 9 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 10 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 11 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	47
Tablo 12 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeyleri ile Günlük Cihaz Süresi Değişkeni Arasındaki İlişki	48
Tablo 13 Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	48
Tablo 14 Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması...	49
Tablo 15 Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	49
Tablo 16 Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	49
Tablo 17 Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	50

Tablo 18 Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri ile Günlük Cihaz Süresi Arasındaki İlişki	50
Tablo 19 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	51
Tablo 20 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	51
Tablo 21 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	52
Tablo 22 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	52
Tablo 23 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	53
Tablo 24 Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeyleri ile Günlük Cihaz Süresi Değişkeni Arasındaki İlişki	53
Tablo 25 Öğrencilerin Dijital Bağımlılık, Zorbalık Düzeyleri ile Sevgi ve Saygı Değerleri Arasındaki İlişki	54

SİMGE VE KISALTMALAR

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TTKB	: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
BT	: Bilişim Teknolojileri
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
vd.	: ve diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bağımlılık, genel olarak bireyin uyarıcı bir maddeye belli bir süre maruz kaldıktan sonra o maddenin kullanımı sonrası duyulan haz durumu ve madde kullanılmadığında ise oluşan yoksunluk hissi olarak tanımlanmaktadır (Seferoğlu ve Yıldız, 2013). Bağımlılık denilince akla her ne kadar maddesel bağımlılık gelse de bağımlılık bir nesneye karşı duygusal veya davranışsal olarak da görülebilir (Zorba, 2025). Özellikle son yıllarda teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte insan hayatının her alanına teknolojik ürünler giderek artan bir hızla girmektedir. Bu durum teknoloji tüketiminin artmasına ve teknolojinin bilinçsiz kullanılmasına sebep olarak insanların bağımlı hale gelmesine zemin hazırlamaktadır (Griffiths, 2000). Ortaya çıkan bu bağımlılığın alan yazında internet bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, akıllı telefon bağımlılığı vb. farklı türleri olsa da genel olarak dijital bağımlılık olarak adlandırılmaktadır (Çelik, 2022). Teknolojik ürünlerin bilinçsiz bir şekilde kullanılmasına bağlı olarak meydana gelen dijital bağımlılığın bireyler üzerinde birçok olumsuz etkisinin olduğu bilinmektedir. Özellikle günümüzde teknolojik gelişmeler ve ürün yelpazesinin genişlemesiyle akıllı cep telefonlarının küçük birer bilgisayar haline gelmesi ve her bireyin cebine girmesinin bu olumsuz etkileri daha da arttığı düşünülmektedir (Rosen, Lim, Carrier & Cheever, 2011). Pallant (2010)'a göre dijital bağımlılık bireylerde iletişim problemleri ve zaman sorunları yaratmakta ve zaman içerisinde bireyin kendini toplumdan soyutlamasına ve sanal dünyada yaşamasına neden olmaktadır. Bu bağımlılık bilhassa öğrencilerin ders çalışmasına, araştırma yapmasına ve ödev yapmasına engel olarak akademik başarıyı düşürmektedir (Söyler ve Bulut, 2025). Diğer yandan teknolojik ürünlerin kullanımı esnasında birçok olumsuz içerikle karşılaşmaktadır. Özellikle çocuklar oynadıkları dijital oyunlarda veya izledikleri video içeriklerindeki karakterleri kendilerine model olarak alabilmekte ve bu karakterin sergilediği şiddet içeren davranışları günlük hayatında çevresindeki kişilere uygulayabilmektedir. Bu durum ise zorbalığa neden olabilmektedir.

Zorbalık, bireyin kendisinden fiziksel veya duygusal açıdan daha güçsüz ve zayıf olan birine karşı zarar verme amaçlı uyguladığı olumsuz davranışları içeren geniş bir kavramdır (Olweus, 2005). Tosun vd. (2023) zorbalığı, bir veya daha fazla sayıdaki kişiye karşı bilinçli olarak yapılan zarar verme, huzursuz etme veya korkutma amaçlı davranışlar olarak tanımlamaktadır. Kişiyi zarar vermeyi, sorun yaratmayı amaç edinen zorbalık bireyler arasındaki güç dengesizliğinden beslenen sürekli ve düzenli davranışlardır (Greene, 2006). Sokak, okul, iş yeri gibi çeşitli yerlerde görülebilen ve fiziksel, duygusal, sözel olarak sergilenen davranışlarda kendini gösteren zorbalıkla birey, karşıdaki bireye zarar vermenin yanında ona karşı üstünlük kurma veya arkadaş çevresinde popüler olma amacı güdüyor olabilir (Saydam ve Yılmaz, 2024). UNICEF'e göre dünyada çocukların dörtte üçü okulda veya arkadaş çevresinde zorbalığa uğramaktadır (UNICEF, 2018). Zorbalık davranışının özellikle çocuklar arasında ve okullarda sık görülüyor olması akla akran zorbalığını getirmektedir. Akran zorbalığı, çocuğun aynı yaşta veya yaşça kendisine yakın olan başka bir çocuğa karşı fiziksel, sözel, psikolojik olarak şiddet uygulaması, küfür etmesi olarak tanımlanmaktadır (Telli ve Telli, 2025). Yıldırım (2012), akran zorbalığını birbirine benzer yaşlarda olan çocuklar arasında görülen ve güçlü olanın güçsüze karşı uyguladığı olumsuz davranışlar olarak ifade etmektedir. Daha çok okul içinde diğer kişilerin görüş alanlarının dışında meydana gelen akran zorbalığı, okulun ilk sınıflarında bulunan öğrencilerde kurban (zorbalığa uğrayan) olarak kendini gösterirken son sınıflarda ise zorba (zorbalık yapan) olarak ortaya çıkmaktadır (Gürhan, 2017). Dünya üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar zorbalığın birçok nedeninin olabileceğini ortaya koymaktadır. Aile içi problemler, ailede görülen şiddet, psikolojik sorunlar, sosyoekonomik durum, sosyal çevre, üstünlük kurma ve popüler olma isteği zorbalığın sebepleri olarak gösterilebilir (Espelage ve Hong, 2017; Zych vd., 2017; Gürhan, 2017; Lereya vd., 2013). Zorbalığa uğrayan ya da zorbalık yapan çocukların ebeveynleri genellikle bu durumdan haberdar olmamakla birlikte bu durumu bilseler dahi çocuklarına nasıl yardımcı olabileceklerini bilmemektedirler (Gürhan, 2017). Bu noktada zorbalığın engellenmesi konusunda çocukların günün büyük bir bölümünü geçirdikleri okulların rolü göz ardı edilemez. Ancak zorbalıkla velinin tek başına mücadele edemeyeceği gibi okulların da tek başına zorbalığın üstesinden gelmesi beklenemez. Zorbalığa karşı oluşturulacak okul-aile-öğrenci birlikteliği ve okulda bireylere verilecek eğitim sayesinde zorbalıktan korunma yollarının öğretilmesi ve küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılacak sevgi, saygı, hoşgörü gibi değerler sayesinde olumsuz davranışların azaltılmasının mümkün olabileceği düşünülebilir. Bu durum eğitimin ve değerlerin önemini göstermektedir.

Eğitim, bireyin doğumundan itibaren ailede başlayan ve zaman içerisinde çevre ve okul hayatı ile devam eden bir süreçtir. İnsan hayatında önemli bir yer kaplayan eğitim ile ilgili ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışma gerçekleştirilmiş ve eğitim hakkında çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Eğitim, en genel anlamda bireyde planlı ve istendik davranış değiştirme süreci olarak açıklanmaktadır. John Dewey'e göre eğitim, toplumu oluşturan bireylerin birbirlerine tecrübelerini aktarmaları ile sosyal anlamda yaşamın sürekliliğinin devam etmesidir (Dewey, 1997, akt. Çetin ve Balanuye, 2015). Bireyin doğup büyüdüğü kültürün kendisine aktarılması süreci olan eğitim, toplumsal kültürleme işlemi olarak tanımlanmaktadır (Demirel ve Kaya, 2006, s.3). Ersözlü vd. (2009, s.3)'e göre eğitim, bireyin içinde bulunduğu topluma göre şekillendirilmesinin yanı sıra evrensel olarak belirlenmiş toplum kurallarına göre şekillendirilmesidir. Toplumsal ihtiyaçlardan doğan ve toplumsal gelişmelere ve değişimlere paralel olarak şekillenen eğitim, bireyin hayatını içine alan sürede bireyde bazı değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır (Koçer, 1980, s.1). Eğitimin kaynağını toplumsal ihtiyaçlardan alması ve toplum içinde yaşayan bireyin davranışlarında değişiklikler meydana getirmesi gerekliliği eğitimin uzman kişilerce verilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu durumda ise akla öğretmenler ve okullar gelmektedir. Bireylere daha planlı, organize, sistemli, toplumsal ve evrensel açılardan kapsamlı bir eğitim verilmesi okullar ve eğitimciler sayesinde mümkündür. Eğitimin yapı taşı olan okulların görevi öğrencilere bilişsel eğitimin yanı sıra duyuşsal eğitim de vererek onların sevgi, saygı, yardımseverlik, dürüstlük, vatanseverlik gibi bazı değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır. TDK 'ye göre "Bir topluluğun sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel açıdan sahip olduğu öğeler bütünü" olarak tanımlanan değer, Akbaş (2008)'a göre kişiye neyin önemli olduğu, nasıl davranması ve yaşaması gerektiği gibi konularda kaynaklık eden ve bireyi toplumla uyum içinde yaşatan referanslardır. Bir şeyin arzu edilebilir olup olmamasıyla ilgili kişisel ve toplumsal inanç olan değer (Güngör, 2010, s. 27), kişiye karşılaştığı durumlar karşısında nasıl davranması, ne yapması, nasıl düşünmesi gerektiğini benimsetmeye çalışan derin kavramlardır (Topal, 2019). Toplumu şekillendirecek olan bireylerin yetişmesinde büyük sorumluluk üstlenen okulda değer eğitimine daha çok önem verilerek değerlerin öğrencilere doğru bir şekilde kazandırılması toplumsal iyi oluş, huzur ve güven açısından oldukça önemlidir (Kasapoğlu, 2013). Değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilerek yaşam tarzı haline getirilmesi, özellikle sevgi ve saygı değerlerinin öğrenciler tarafından benimsenmesiyle öğrencilere davranışlarında rehberlik etmesiyle birlikte toplumsal açıdan oluşabilecek olumsuzlukların azaltılabileceği düşünülmektedir (Dilmaç, 2007; Ulusoy & Dilmaç, 2012).

Bu bilgilerden yola çıkarak araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri, sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu bağlamda araştırmada aşağıda bulunan probleme ve alt problemlere cevap aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

İlköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri, sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

1.3. Alt Problemler

1. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okul, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okul, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okul, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile akran zorbalığı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
6. Öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri ile sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
7. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri ile sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bireyin bir şeyin istenebilir ya da istenemez olduğu hakkında karar vermesine yardımcı olan düşünce rehberi olarak tanımlanabilen değer (Güngör, 1998), Rokeach'a göre bireye davranışlarıyla ilgili yol gösteren çok yönlü bir araçtır. Ulusoy ve Dilmaç (2014) ise değeri insanı diğer canlılardan ayıran, insanı insan yapan, davranışları ve kararlarına yön veren inançlar şeklinde tanımlamıştır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere değer insanı insan yapan, davranışlarına yön veren, kararlarını etkileyen inançlarıdır. Değerler bireylerin genelde olumlu tepkiler, kararlar vermesini sağlamaktadır. Ancak içinde bulunduğumuz dijital çağ bireylerin karar verme mekanizmalarını etkilemektedir. Bu dijital çağda öğrencilerin hayatlarında teknoloji önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenciler zamanlarının önemli bir kısmını teknolojik cihazlarla ilgilenerek geçirmektedirler. Teknolojik cihazlar üzerine yoğunlaşan bu ilgi öğrencilerde dijital bağımlılık yaratmaktadır. Bu durumun öğrenciler üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Günümüzde giderek artan akran zorbalığının sebeplerinden birinin de dijital bağımlılık olduğu düşünülmektedir. Literatürde yapılan birçok çalışma da teknoloji bağımlılığı ile zorbalık arasında güçlü ilişkiler olduğunu ortaya koymaktadır (Vessey vd., 2022; Li vd., 2025). Bu bağlamda yapılan araştırma ilköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri, sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak, ilişkilerin yönünü ve düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın dijital bağımlılık, akran zorbalığı ve değer kavramlarını bir araya getirerek kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya koyan ilk çalışma olması bakımından önemli ve öncül olduğu düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

- Araştırmaya dâhil olan katılımcıların araştırma sorularını samimiyetle cevaplandıkları
- Araştırmaya dahil olan katılımcıların araştırma evrenini yeterli düzeyde temsil ettiği,
- Araştırmaya katılan katılımcıların gönüllü olarak katıldıkları,
- Araştırmada veri toplamak için başvuru alan birincil ve ikincil kaynaklardaki verilerin güvenilir ve geçerli olduğu varsayılmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

- Araştırma kullanılan ölçme araçları ile,
- Araştırma kullanılan istatistiksel teknikler ile
- Araştırma Sakarya ili Ferizli İlçesinde eğitim öğretim görmekte olan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Dijital bağımlılık: Dijital bağımlılık, teknolojik cihazlarla devamlı ilgi içerisinde bulunan kişilerde ortaya çıkan ve zamanla kişi üzerinde olumsuz etkiler bırakan bir bağımlılık çeşidi olarak ifade edilmektedir (Kaymal, 2020). Temelde dijital alet ve uygulamalara karşı yoğun arzu hali olarak tanımlanabilen dijital bağımlılık, günlük yaşamı olumsuz yönde etkileyen ve teknolojik gelişmeler sayesinde kolaylıkla ulaşılabilen internet, akıllı telefon, tablet, televizyon, dijital oyun ve sosyal medya bağımlılığı gibi çeşitli bağımlılıkları da içine alan çatı bir kavramdır (Arslan, Kırık ve Karaman, 2015).

Akran zorbalığı: Zorbalık, şiddet uygulama, çelme takma, eşyasına zarar verme, dedikodusunu yapma, lakap takma, dalga geçme, tehdit etme, dışlama gibi davranışlardan bir veya birden fazlasını içerebilen, güçlünün zayıf olana karşı gösterdiği olumsuz davranışlardır (Monks vd., 2009).

Değer: İnsanların karşılaştıkları durumlar karşısında nasıl davranması gerektiğini kontrol eden bireysel ve toplumsal unsurlar değer olarak tanımlanmaktadır. Değerler, insan davranışlarına yön vermede etkili bir kriter olmakla birlikte bireyin içinde bulunduğu toplum ve kültürle birlikte şekillenmektedir (Yıldırım ve Çalışkan, 2020).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde bağımlılık, akran zorbalığı ve değerlerle alakalı genel literatür bilgisine yer verilecektir.

2.1. Bağımlılık

Bağımlılık, Latince “*adamak, kendini başkasına adamak*” anlamlarına gelen “*addicere*” kelimesinden türemiştir (Yaluğ, 2025). Genel olarak bir maddeye veya bir bireye bağlı olma durumu olarak açıklanan bağımlılık (TDK, 2025b) üzerinde birçok tanımlama yapılmıştır. Bir tanıma göre bağımlılık; herhangi bir maddenin birey üzerinde duygusal, fiziksel veya ilişkisel yönden çeşitli sorunlara neden olmasına rağmen, birey tarafından maddenin kullanımına devam edilmesi, kullanımın bırakılmak istenmesine rağmen başarılı olunamaması ve bu maddeyi kullanma dürtüsünün bastırılamamasıdır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2024b). Bir başka tanımda ise bağımlılık, birey üzerinde ağır bedensel, ruhsal ve zihinsel etkilere sebebiyet veren maddeye karşı bireyin geliştirdiği alışkanlık ile bireyin bu maddeye karşı iradesini kontrol edememesidir (Byun, vd., 2009: 204). Aktan (2018) ise kişinin bir durum, varlık veya cihaza gün içerisinde ihtiyaç duyduğundan daha fazla, aile, iş ve sosyal hayatını etkileyecek kadar çok zaman harcamasını bağımlılık olarak değerlendirmiştir. Diğer bir tanımda bağımlılık, özellikle zararlı bir şeyi gerçekleştirmeyi bırakamama, ona devam etme ya da o şeye sahip olma gereksinimi, ona karşı hissedilen güçlü arzu veya karşı konulamaz haz alma durumu olarak belirtilmiştir (Cambridge Dictionary, 2025). Yine bağımlılık, kişinin maddeye karşı davranışlarını kontrol edememesi, ondan uzak duramaması, maddeye karşı güçlü bir istek duyma halidir ve kişinin bedensel ve ruhsal sağlığı üzerinde önemli reaksiyonları olan bir bozukluk olarak ifade edilmektedir (Felt ve Robb, 2016; Panova ve Carbonell, 2018). Bağımlılık konusunda yapılan tanımların ortak noktasının karşı koyamamak, engelleyememek, bırakamamak ve davranışları kontrol edememek olduğu görülmektedir.

Genel olarak bağımlılık denilince insanların zihnine ilk gelen sigara, alkol ve uyuşturucu maddelere karşı olan bağımlılık olmasına rağmen teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte

bilgisayar, cep telefonu ve internet bağlantılı cihazların günlük hayatta aktif ve yoğun bir şekilde kullanımı da bağımlılık kavramının içindedir (Arslan, 2020: 28). Sağlık Bakanlığı tarafından bağımlılık kavramının sigara, alkol ve uyuşturucudan ibaret olmadığı bunun yanında bireylerin kumar oynama, internet kullanma, dijital oyun oynama, alışveriş yapma, televizyon izleme ve yemek yeme gibi faaliyetlerde aşırıya kaçtıkları ve bu durumunda bağımlılığa neden olduğu ifade edilmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre bilgisayar, akıllı cihazlar ve internet kullanımında son yıllarda ciddi oranda bir artış olmuş ve bireylerin bu cihazlara karşı bir bağımlı davranışlar gösterdikleri tespit edilmiştir (WHO, 2025). Hem Sağlık Bakanlığı'na hem de Dünya Sağlık Örgütü'ne göre cihazlara karşı gösterilen bu bağımlılıklar bireyin hayatına yararlı olmaktan ziyade genel olarak çeşitli yönlerden olumsuz sağlık sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır (WHO, 2025; T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018).

2.1.1. Dijital Bağımlılık

Dijital bağımlılık, teknolojik aletlerin ve ürünlerin birey tarafından kontrol edilemez bir biçimde kullanılmasını içeren kişisel anlamda davranışsal bozukluk olarak açıklanmıştır (Kumar Singh ve Kumar Singh, 2019). Çelik (2022)'e göre davranışsal bağımlılıkların içerisinde değerlendirilen dijital bağımlılık; tablet, akıllı telefon, bilgisayar, sosyal medya, televizyon vb. teknolojik alet ve bunların var olduğu ortamlarda bulunma arzusu olarak tanımlanmaktadır. Dijital bağımlılık; oyun, sosyal medya, internet gibi alanlara yönelik bağımlılıkları içine alan çok geniş bir yelpazeye sahiptir (Demirel, 2022). Başka bir ifadeyle dijital bağımlılık; sosyal medya, telefon, alışveriş, bilgisayar, oyun, tablet, sanal ilişki ve zorbalık da dahil birçok bağımlılık çeşidinin tek bir başlık altında toplanmış halidir (Shaw & Black, 2008; Young, 2009). Gelişen teknolojiyle birlikte üretilen akıllı cihazlar, dijital oyunlar, internet bağlantısı gerektiren çeşitli eğlence ve sosyal medya ortamları ile akıllı cihazlarda kullanılan uygulamaların devamlı bir şekilde geliştirilerek ilgi çekici hale getirilmesi insanların, özellikle yaşça küçük bireylerin internet ve akıllı cihazların başında daha çok vakit harcamasına sebebiyet vermektedir (Demirel, 2022). Kişinin günlük zamanının büyük bir çoğunluğunu sanal hayatta harcamasına; tablet, telefon ve bilgisayar gibi teknolojik cihazlardan uzak duramayacak bir duruma girmesine dijital bağımlılık denir ve bu bağımlılık da diğer bağımlılıklar gibi kişinin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2025). Tüm bunların yanında dijital

bağımlılık, sadece çevrimiçi ortamlarla ve cihazlarla ilgili değildir, çevrimdışı kullanılan dijital cihazlar ve dijital oyunların kullanımı da dijital bağımlılık olarak ifade edilmektedir (Aziz vd., 2021; Cemiloglu vd., 2022).

Dijital bağımlılık; aktif ve hareketli bir şekilde yaşamak yerine, kişinin devamlı olarak bir ekrana bağlı olmasını gerektirmesi nedeniyle durağan ve hareketsiz bir şekilde yaşamasına sebep olmaktadır (Altınoluk, 2021). Bu bağımlılık başlangıçta bireysel bir mesele gibi görünmesine rağmen zamanla kişinin arkadaşları, ailesi, çevresi ve okul hayatını da etkileyen bir mesele haline gelmektedir (Demirel, 2022). Dijital bağımlılığa sahip olan kişiler yaşamlarının merkezine teknolojik aletleri ve internet bağlantısını koymakta, gerçek dünyada yaşamak yerine kendilerine inşa ettikleri sanal dünyaya ihtiyaç duymakta ve yarattıkları bu sanal dünyaları ile bağlantı kuramadıklarında hayal kırıklığına uğramakta ve sahip olduklarını kaybetme halinin ortaya çıkardığı ruhsal çöküntü içerisine girmektedirler (Kana, Geçgel ve Öncü, 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması sonuçlarına göre 2023 yılında Türkiye’de evden internete erişim imkânına sahip evlerin oranı 2022 yılına göre 1,4 puan artarak %95,5 oranında olmuş, internet kullanan kişilerin oranı ise %87,1 olmuştur. İnternet kullanım oranı ise 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2022 yılında %85,0 iken 2023 yılında %87,1 olduğu görülmüştür (TÜİK, 2023). Bu durum Türkiye’de internete erişimin arttığını ve gençler arasında internet kullanımının ciddi bir oranda yükseldiğini göstermektedir.

2.1.2. Dijital Bağımlılığın Nedenleri

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ve bilişim çağı ile birlikte teknolojik araçlar insan yaşamını tüm yönleriyle etkisi altına almış, bireyler küçük yaşlardan itibaren teknolojik ürünlerle tanışık hale gelmeye başlamıştır. Bireyler evde, okulda, sokakta kısacası hayatın her alanında teknolojik ürünlerle karşılaşmakta ve sıklıkla bu ürünlere maruz bırakılmaktadır.

Teknolojik araçların daha fonksiyonel özelliklerle donatılmasıyla birlikte daha da artan internet kullanımı, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insanların ilgi noktası haline gelmiştir. İnternet kullanımı kısa zamanda insan yaşamının merkez noktasını oluşturmuş, iletişim, haberleşme, bilgi edinme gibi işlemlerin daha kısa sürede gerçekleşmesini ve bu

amaçlara ulaşmak için kullanılan kaynakların oldukça çeşitlenmesini sağlamıştır. Fakat internette yer alan dikkat çekici unsurların çeşitli ve fazla sayıda olması, insanların günlük zamanlarının büyük bir kısmını internette geçirmelerine ve bu ürünlere yönelik bir bağımlılık ortaya koymalarına neden olmuştur. İnternet tabanlı dijital cihazlar, özellikle de akıllı cep telefonları, işlevsel olmaları, insanların ihtiyaç duyabilecekleri birçok uygulamaya sahip olması ve hayatı kolaylaştırması açısından günlük yaşamın vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Özellikle tablet, telefon, bilgisayar, televizyon gibi cihazlar kullanılarak oynanan oyunlar, çevrimiçi ya da çevrimdışı olması fark etmeksizin ciddi oranda bir dijital bağımlılık meydana getirmektedir (Yıldırım, 2021). Ayrıca Yıldırım (2021)'e göre boşanma gibi sebeplerle çocuğun aile ortamının bozulması, çocukların ilgisiz ve sevgisiz bırakılması, çocukların çok küçük yaşlarda dijital cihazlarla tanıştırılması ve ilgisiz ebeveyn tutumları dijital bağımlılığın nedenleri arasındadır. Acuner ve Turan (2024) ise dijital aletlere ulaşımın kolay olması ve bu cihazların devamlı elimizin altında olması nedeniyle hiç lazım olmasa dahi cihazı kontrol etme dürtüsünün dijital bağımlılığa sebebiyet verdiğini belirtmektedir. Diğer yandan 2019 yılında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa zamanda tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüsü ile birlikte yaşanan sosyal kısıtlamalar ve sokağa çıkma yasakları insanların evlerine kapanmasına neden olmuştur. Bu sosyal izolasyon insanları sanal eğlence dünyasına çekmiş ve sonucunda bireyler sosyal medyada çok zaman geçirme, uzun süre dijital oyun oynama gibi teknolojiyi yanlış ve yoğun kullanma sürecine girmiş ve bu durum dijital bağımlılığı artırmıştır. Pandemi döneminde görülen bu yoğun ve yanlış teknoloji kullanımı özellikle çocukların ve gençlerin çeşitli dijital cihazlar ile oyun oynama ve telefon kullanma oranlarını artırmış, çocuklar ve gençler arasında dijital bağımlılığın artmasına sebep olmuştur (Ersoy ve Ağlar, 2024).

2.1.3. Dijital Bağımlılığın Belirtileri

Dijital bağımlılık, bireyin teknolojiyi kontrol edememesi bunun yerine teknolojinin bireyi kontrol etmesi, bireyin sahip olduğu teknolojik ürünlere karşı kendini durduramadığı bir açlık hali olarak düşünülebilir (TÜBA, 2025a). TÜİK'nin yaptığı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Araştırmasının sonuçları son yıllarda internet kullanımının dünya ile birlikte Türkiye'de de ciddi oranda arttığını göstermekte, bu durum da ülkemizde dijital bağımlılık riskini artırmaktadır (TÜBA, 2025a).

Dijital bağımlılık, kişinin sık yalan söylemesi, zaman yönetimi konusunda yaşadığı sorunlar, sağlıksız beslenmenin görülmesi, çevresiyle olan iletişimde sorunlar yaşaması ve en çok aile ilişkilerinde bozulmalarla kendini göstermektedir (Yıldırım, 2021). Bireyin aklının sürekli sanal dünyada kalması, internetten uzak duramaması, internet bağlantısından mahrum kaldığında kendini huzursuz hissetmesi ve sinirli hareketlerde bulunması, dijital cihazlarla gerçek dünyanın zararlarından kaçtığı güvenli bir ortam yarattığını düşünmesi, sosyal ilişkilerinin zayıflaması, zamanı kontrol edememesi bununla birlikte eğitim veya iş hayatını ihmal etmesi dijital bağımlılığın belirtileri olarak görülmektedir (Eroğlu, 2016, s. 77).

Ünal (2024) tarafından dijital bağımlılığın işaretleri; teknolojinin kişi üzerinde kurduğu hâkimiyet, teknolojiden uzak kalındığında ortaya çıkan stres, teknolojinin günlük hayatı etkilemesi, bireysel sorumluluklarda görülen aksamalar, bireyin farkında olmasına rağmen cihaz başında geçirdiği süreyi azaltamaması ve teknoloji sayesinde hayatın daha eğlenceli, heyecanlı olduğundan bahsetmesi şeklinde gösterilmektedir. Ayrıca dijital bağımlılığın en önemli göstergesi bireyin dijital ürünlerle geçirdiği zamanın yüksek olmasıdır (Ünal, 2024).

2.1.4. Dijital Bağımlılık Türleri

Teknolojide yaşanan ilerleme hızının artmasıyla birlikte, teknolojiye bağlı olan dijital bağımlılık kavramı gün geçtikçe daha önemli bir konu haline gelmiştir (Özkan, 2023). Dijital bağımlılıklar, teknolojik ürünlerle ve kullanım alanlarıyla ilgili çeşitli şekillerde kendini göstermektedir (Kumar Singh ve Kumar Singh, 2019). İçinde yaşadığımız teknoloji çağında her gün ortaya çıkan birçok teknolojik gelişme ve yenilik sayesinde artan imkân ve kolaylıklar insanların teknoloji ile bağlı bir yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Gelişen teknoloji yaşamın büyük bir çoğunluğunda rahatlık ve kolaylık sağlamasına rağmen bu teknolojinin bilinçsiz ve gereğinden fazla kullanılması başta bağımlılık olmak üzere birçok sorunun ortaya çıkmasına meydan hazırlamaktadır. Geniş alanı kapsayan dijital bağımlılık kavramının, televizyon, akıllı telefon, alışveriş, ekran, sosyal medya, oyun ve internet bağımlılığı gibi alt türleri vardır (Siberay, 2025). Çelik (2022) ise dijital bağımlılık türlerini, sosyal medya, internet, oyun, telefon ve TV bağımlılığı olarak sıralamıştır. Dijital bağımlılık; oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığı gibi alanları da kapsayan çok geniş bir kavramdır ve sadece çevrimiçi öğeleri değil çevrimdışı cihazların kullanımını da içine alan bir bağımlılıktır (Aziz vd., 2021; Cemiloğlu vd., 2022). Akıllı

telefon, dijital oyun, sosyal medya ve internet bağımlılığı dijital bağımlılık türlerindendir (Yılmaz, 2019). Akgül (2023) de dijital bağımlılığı; sosyal medya, internet, dijital oyun ve telefon bağımlılığı olarak dört başlık altında toplamıştır (Akgül, 2023).

Diğer yandan Shaw ve Black (2008) ise dijital bağımlılık türlerini araçlara yönelik bağımlılık ve ortamlara yönelik bağımlılık olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır. Tablet, telefon, televizyon ve bilgisayar araçlara yönelik bağımlılıklar kategorisinde yer alırken; online alışveriş, internet, dijital medya ve facebook ortamlara yönelik bağımlılıklar kategorisinde yer almaktadır (Shaw ve Black, 2008).

2.1.4.1. İnternet Bağımlılığı

Günümüzde özellikle gençler arasında kendini gösteren internet bağımlılığı internetin aşırı kullanımı olarak açıklanmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte internet bağlantısının yaygınlaşması, iletişim ortamı haline gelmesi, insanların birçok işini internet bağlantısı üzerinden gerçekleştirebilmeleri internetin cazibesinin artmasına neden olmuştur. Kısa sürede popülerliğini artıran internet günlük hayatın vazgeçilmezleri arasına girmeyi başarmış ve aşırı kullanımla birlikte internet bağımlılığı ortaya çıkmıştır (Akgül, 2023, s.12).

Türkiye’de internet bağımlılığı her yaşta görülmekle birlikte teknolojik gelişmelere uyum sağlamakta zorlanmayan gençler ve çocuklarda daha fazla oranda var olduğu anlaşılmaktadır. Ekranla tanışma yaşının giderek düştüğü günümüzde özellikle 2013 ve sonrasında doğan Alfa kuşağının dünyaya gözlerini teknolojinin ve teknolojik cihazların içinde açtığı söylenebilir. Bu durum Alfa kuşağının bebeklikten itibaren hayatlarının büyük çoğunluğunu internet ve diğer teknolojik cihazların etkisinde geçirmelerine sebep olmaktadır. Bu durum internet ve dijital cihazların küçük yaşlarda kullanılmasına neden olarak zamanla internete karşı bağımlı davranışlar sergilenmesine sebep olmaktadır (Ertemel, Aydın, 2018, s.669). Günümüzde son derece popüler olan internet toplum içerisinde yer alan kişiler, özellikle gençler arasında sosyal temsil unsuru olarak görülmekte ve toplumsal statüyü belirlemektedir (Deligöz, 2024).

Toplum genelinde her geçen gün etkisini ve kapsamını artıran internet bağımlılığı, özellikle öğrencilerde dikkat eksikliğine yol açmakta, zamanı etkisiz kullanmaya sebep olmakta, sınavlara hazırlık sürecini azaltarak akademik başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca insan psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkardığı bilinmektedir (Deniz, 2024).

2.1.4.2. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal ağlar günümüzde insanlar arasında popülerliğini hızla artıran bir özelliğe sahip olmasının yanında onların duygu ve düşüncelerini paylaşacakları ortamlar hazırlamasıyla birlikte toplumda hızla yükselen bir ilgiye sahip olarak sosyal medya ismiyle karşımıza çıkmaktadır (Öztürk ve Talas, 2015). Sosyal medya, insanların duygu ve düşüncelerini, ilgi ve yeteneklerini, yaşayış biçimlerini ve kendileriyle ilgili bilgilerini paylaşabilmelerini sağlaması sebebiyle bir etkileşim aracı olarak kabul edilmektedir. Bu etkileşim aracının insanlar arasında çeşitli kullanım amaçları bulunmaktadır. Bazı kişiler fotoğraf ve video paylaşmak amacıyla sosyal medyayı kullanırken bazı kişiler ise iletişim kurmak ve yeni arkadaşlıklar için kullanmaktadır (Bayrak, Koçyiğit, Aksu ve Koçyiğit, 2024). Sosyal medya, kullanıcılarının kendi paylaşımlarını oluşturmalarına, dünya üzerindeki herhangi bir kullanıcıyla iletişim kurabilmelerine, kendilerine ait profil oluşturabilmelerine imkân veren çeşitli bilişim teknolojilerinin bir arada olduğu web tabanlı platformlardır (Fuchs, 2011). Çiftçi (2018)’ye göre sosyal medya internet bağlantısının olduğu her durumda bireyler arası hiçbir kişisel, sosyal, kültürel fark olmaksızın istedikleri anda ve yerde çevrimiçi olarak paylaşım yapmalarını sağlayan, internetin en çok kullanıldığı alandır. Karabulut, Dibiç ve Nadir (2024)’e göre sosyal medyanın kolay ulaşılabilir olması, aşırı kullanımına neden olarak sosyal medya bağımlılığını artırmaktadır.

Sosyal medya bağımlılığı; “sosyal medya platformlarıyla aşırı ve kontrolsüz ilgilenme, sosyal medyaya sürekli bağlı kalma isteği ve bu konuda kendine hâkim olamama, sosyal medyada günlük hayattaki iş, eğitim, iletişim ve ilişki durumlarını olumsuz etkileyecek kadar çok vakit geçirme durumu olarak ifade edilmektedir (Çömlekçi & Başol, 2019). Günümüzde her alanda internet bağlantısına rahat bir şekilde ulaşılması, teknolojik ürünlerin giderek küçülerek insanların yanında taşınabilir hale gelmesi ve sosyal medya platformlarına istenildiği her an ulaşılabilmesi son yıllarda sosyal medyaya ilgi ve bağımlılığı artırmıştır (Balci, Tiryaki ve Karakuş, 2024). Yapılan araştırmalar dünyada ve Türkiye’de internete bağlı kalma süresinin arttığını ve kişilerin interneti sosyal medyaya bağlı kalmak amacıyla kullanım sürelerinde ciddi bir artışın olduğu sonucunu ortaya koymaktadır (Çiftçi, 2018).

2.1.4.3. Dijital Oyun Bağımlılığı

Dijital oyunlar, konsol, bilgisayar, tablet, telefon gibi dijital cihazlar üzerinden çevrimiçi veya çevrimdışı olarak oynanabilen ve zengin görsel içerik sunarak kullanıcılarının ilgisini çeken oyunlardır (Toran ve diğ. 2016). İnsanların sıkılma duygusunun geçmesine aracı olan dijital oyunlar sayesinde kişi oyun içerisinde geçirdiği vakit süresince dış dünyadan uzaklaşarak sanal bir dünyaya girmekte ve dünyevi sıkıntılarını kısa süreli de olsa unutarak motive olmaktadır (Liu & Chang, 2016). Bu can sıkıntısından kurtulma durumu gün geçtikçe dijital oyunların içerisinde geçirdikleri süreyi artırmalarına ve böylelikle oyun bağımlısı kişilere dönüşmelerine neden olmaktadır (Balcı ve Tezer,2024). Dijital oyun bağımlılığı, kişinin dijital oyunlara karşı iradesiz davranışlar göstermesi, zamanının ciddi bir bölümünü dijital oyunlarla ilgilenecek geçirmesi ve bu durumun günlük hayatındaki ilişkilerini ve başarılarını olumsuz etkilemesi olarak ifade edilmektedir (Lemmens vd., 2009; Ögel, 2012). Amerikan Psikoloji Birliği (2014)'nin hazırladığı *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5 (DMS-5)* dijital oyun bağımlılığına işaret eden dokuz belirtiden bahsedilmektedir. Bu belirtiler;

- ✓ Oyunlarla çok fazla zaman geçirmek,
- ✓ Oyuna ulaşılamadığı veya oynamanın mümkün olmadığı durumlarda yaşanan stres, öfke, yoksunluk hali,
- ✓ Oyuna karşı olan arzuyu tatmin etmek amacıyla daha çok oyun oynamak,
- ✓ Oyun oynamayı bırakmak veya azaltmak istemesine rağmen başarıya ulaşamamak,
- ✓ Oyun dışındaki diğer etkinliklere karşı ilgiyi kaybetme ve bu etkinliklerden haz almamak,
- ✓ Günlük yaşamı olumsuz etkilediğinin bilinmesine rağmen oyun oynamaya devam etmek,
- ✓ Oyun başında geçirilen süre konusunda aile üyelerine ve arkadaşlara karşı yalan söylemek,
- ✓ Gerçek dünyada yaşanan olumsuz duyguları bastırmak için oyun oynamak,
- ✓ Oyun oynama sebebiyle iş, arkadaş, aile ve ilişkisini kaybetme tehlikesi yaşamak,

olarak belirtilmektedir. Son bir yıllık süre içinde kişide bahsedilen bu dokuz belirtiden en az beş tanesinin gözlenmesi halinde kişiye oyun bağımlısı tanısı konulmaktadır (American Psychiatric Association, 2025; Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), oyun bağımlılığını *Uluslararası Hastalıkların Sınıflandırılması Kılavuzunda (ICD-11) (2019)* hastalık olarak açıklamış ve kişinin oyun bağımlısı olarak adlandırılabilmesi için üç temel ölçüt belirlemiştir. Bu ölçütler; bireyin oynadığı dijital oyuna karşı oyun süresini kontrol edememesi, sorumluluklarını yerine getirmek yerine oyun oynamaya öncelik vermesi ve oyun oynamanın günlük yaşamını olumsuz etkilemesine rağmen oyun oynamaya devam etmesi olarak belirtilmiştir. Kişide bu ölçütlerin en az bir yıl görülmesi durumunda kişi oyun bağımlısı olarak tanımlanmaktadır (Balcı ve Tezer, 2024).

Dijital oyun bağımlılığı günümüz dünyasında hızla artan bir meseledir. İnternet bağlantısının yaygınlaşması, dijital cihazlara ulaşımın kolaylaşması ve insanların günlük yaşamın kaygı, stres ve sorunlardan uzaklaşma isteği dijital oyun bağımlılığını artırmaktadır (Balcı ve Tezer, 2024; Temiz vd, 2020). Dijital oyunlarla günlük hayatın olumsuzluklarından uzaklaşma isteği bireylerin kendilerine sanal bir dünya oluşturmaya ve bu dünyaya hapsolarak kendilerini diğer insanlardan soyutlamalarına, sorumluluklarını yerine getirmekten vazgeçmelerine ve giderek yaşamadan kopmalarına sebep olmaktadır (Young, 2009; Balcı ve Tezer, 2024). Öyleki bazı bireyler, özellikle çocuklar için dijital oyunlar, bağımlılığın da üstüne çıkarak hayat tarzı şekline dönüşmüştür (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2025).

2.1.4.4. Akıllı Telefon Bağımlılığı

2019 yılında başlayan Covid-19 virüsü nedeniyle gerçekleşen karantina uygulamaları tüm dünyada bilgi ve iletişim teknolojilerinin, özellikle akıllı telefonların kullanımını artırmıştır. Akıllı telefonlar gündelik hayatın vazgeçilemez bir unsuruna dönüşmüş, bu durum da akıllı telefon bağımlılığının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Demir, 2024). Akıllı telefon bağımlılığı, bireyin akıllı telefonla aşırı derecede ilgilenmesi, çok fazla zaman geçirmesi, akıllı telefondan mahrum kaldığında huzursuzluk yaşaması ve tüm yaşam alanlarında olumsuzluklar yaşamasına neden olan bir bağımlılıktır (Sağar, 2022b, s.465). Başka bir ifadeyle akıllı telefon bağımlılığı, kişinin zamanla akıllı telefon üzerindeki hâkimiyetini kaybetmesi ve akıllı telefonu amacı dışında yoğun bir şekilde kullanmasıyla birlikte şahsi ve sosyal hayatının ve ilişkilerinin zarar görmesine sebebiyet veren bir sorundur (Sağar, 2022a, s.927). Bu bağımlılık türü akıllı telefonun kontrolsüzce kullanılmasını ifade eder (Fidan, 2016), insan ve makine etkileşimine bağlı olduğu için davranışsal bağımlılık olarak değerlendirilir (Arısoy, 2009).

Akıllı telefon bağımlılığının belirtileri incelendiğinde araştırmacıların *“bireyin gün içerisinde akıllı telefonu yoğun olarak kullanması, bu yoğun kullanım karşısında bahaneler üreterek bahanelerinin arkasına saklanması, olumsuz etkilerini görmesine karşın akıllı telefon kullanımını engelleyememesi, akıllı telefondan uzaklaşıldığı takdirde yaşanan kaygı ve yoksunluk hali, telefonla birlikte uyuma ve uyanma anında telefonu kontrol etme isteği”* şeklinde ortak noktalara değindikleri görülmektedir (Alosaimi, Alyahya, Alshahwan, Al Mahyijari, Shaik, 2016: 676; Kwon, Kim, Cho ve Yang, 2013: 2; Lanaj, Johnson ve Barnes, 2014: 11).

Türkiye’de cep telefonu kullanım oranları incelendiğinde 2017 ve 2018 yılları arasında telefon kullanımının %5 oranında arttığı görülmektedir (TÜİK, 2018). Ayrıca yetişkin bireylerin %98’i cep telefonu sahibiyken bu cep telefonlarının %77’sini akıllı telefonlar oluşturmaktadır (TÜBA, 2025b). TÜİK (2021) “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” sonuçlarına göre 2013 yılında 6-15 yaş aralığındaki çocuklarda internet kullanım oranı %50,8’ken bu oranın 2021 yılında %82,7’ye yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2021). Aynı zamanda 2022 yılında yayınlanan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’nda internete ulaşabilen hane oranının %95,5 olduğu dikkat çekmektedir (TÜİK, 2023). Ayrıca 2024 Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Araştırması sonuçlarına göre düzenli olarak akıllı telefon kullandığını belirten çocukların oranının %98,2 olduğu, cep telefonu kullanımının 6-10 yaş arası çocuklarda %66,3, 11-15 yaş arası çocuklarda ise %86,2 oranında gerçekleştiği görülmektedir (TÜİK, 2024).

2.1.4.5. Televizyon Bağımlılığı

Televizyon bağımlılığı kavramı ilk olarak 1977 yılında basında yer almaya başlamasına rağmen popüler kullanımı 1987 yılına rastlamış ve 1990 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından tanımlanmıştır (Dicle, 2020). Bu tanıma göre televizyon bağımlılığı, bireyin şahsi deneyimi ile ortaya çıkan, başlangıçta isteksizce yapılmasına rağmen zamanla bireyin günlük aktivitelerinin yerini alan, azaltılması ya da son verilmesi oldukça zor bir davranıştır (Amerikan Psikiyatri Derneği, 2014). Televizyon bağımlılığı, sadece belli başlı televizyon programlarını izlemek değil programın türünün ne olduğuyula ilgilenmeden televizyona bağlanmaktır (Dicle, 2020).

Amerikan Psikiyatri Derneği’nin *“Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM-IV-TR)”* isimli yayınında genel olarak bağımlılık belirtileri;

- ✓ Maddeden ilk kullanımdaki hazzı alabilmek için maddeyi daha fazla kullanmak,
- ✓ Maddeyi kullanımı azaltıldığı ya da kısıtlandığında içine kapanmak,
- ✓ Maddeyi daha uzun süre ve daha çok kullanmayı istemek,
- ✓ Maddeyi azaltma veya bırakma girişimlerinde başarısız olmak,
- ✓ Maddeyi bulmak ve kullanmak için çok zaman harcamak ve her yolu denemek,
- ✓ Sosyal hayatın giderek sekteye uğraması,
- ✓ Madde kullanımına, bireysel, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşamasına rağmen devam etmek, şeklinde belirtilmiştir (Horvath, 2004).

Tüm bağımlılık türlerinde görülen belirtiler televizyon bağımlılığında da görülmektedir. Televizyon, ekrandaki hızlı ve çeşitli uyarılarla bireyin dikkatini ve tepkilerini belli bir yere yönlendirerek, yaratıcı oyun kurma ve hayal gücünü geliştirecek faaliyetleri engeller (Çakır ve Çakır, 2010). Böylelikle hayal gücünden yoksun bir şekilde büyüyen çocuklar karşılaştıkları sorunlar karşısında yaratıcılıklarını kullanamaz ve hayat boyu yönlendirmelere bağımlı hale gelirler (Dicle, 2020). Özellikle günümüzde yetişkin aile üyelerinin çalışması sebebiyle çocuklar yalnızlaşmakta, çocuk-ebeveyn ilişkileri azalmakta; ebeveynlerin evde olduğu zamanlarda ise çocukların yaramazlık yapmadan uslu durması beklenmektedir. Bu durum ise çocukları gün geçtikçe televizyona bağımlı hale getirmekte ve televizyon bağımlısı bir neslin yetişmesine zemin hazırlamaktadır (Atan, 2024).

2.1.5. Dijital Bağımlılığın Neden Olduğu Sorunlar

Çeşitli sebeplerle bağımlılıkların önemli bir oranda arttığı günümüz dünyasında dijital bağımlılık bireylerde bedensel, sosyal ve psikolojik bazı sorunlarla kendini göstermektedir. Kaygı, endişe, öfke, bunalım ve yalnızlık gibi psikolojik problemlerin yanında kas ve eklemlerde ağrı, kontrolsüz kilo alımı, görme ve uyku bozuklukları gibi bedensel problemler dijital bağımlıların yaşadığı sorunlardandır (Sugaya vd., 2019).

Dijital bağımlılık, bireyin sosyal hayata katılımını azaltıp yalnızlaşmasına neden olurken, kötü sınav notlarıyla varlığını akademik alanda da hissettirmektedir. Dijital bağımlılar ayrıca zaman planlaması ve verimli zaman yönetimi konusunda ciddi sorunlar yaşarlar (Akgül, 2023). Jeong ve arkadaşları (2017) ise dijital bağımlı bireylerin uykusuzluk, ilişki bozukluğu, eğitim ve iş ortamına geç kalma ve takibinde giderek artan devamsızlık gibi çeşitli sorunlar yaşamalarına sebep olduğunu belirtmiştir.

2.1.6. Dijital Bağımlılıkla Baş Etme Yöntemleri

Teknolojideki hızlı gelişmeler ve teknolojiye ulaşmanın kolaylaşmasıyla beraber yaygınlaşan dijital cihazlara karşı bağımlılık diğer yaş dönemlerinin yanında özellikle çocuk yaştaki bireylerde de görünmeye başlamıştır. Dijital bağımlılığın çocuklarda da görünür olması ebeveynleri tarafından gün içerisinde sıklıkla kullanılan dijital cihazların çocukların ilgisini çekmesi, diğer bir deyişle çocukların aile fertlerini örnek almasıyla ilgili olarak değerlendirilebilir (Ayar, Bulut ve Gelici, 2023). Dijital bağımlılık, yetişkinlerin yanında çocuklarda ve ergenlerde gün geçtikçe etkisini arttırmaktadır. Bu nedenle bilinçli teknoloji kullanımı ve bağımlılıktan korunma yöntemleriyle ilgili özellikle çocuk ve ergenler özelinde eğitimler yapılmalıdır (Karadağ ve Noyan, 2021).

Dijital bağımlılıkla baş etme konusunda bireyin tek başına mücadelesi yeterli değildir. Devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve basın yayın organlarının yanında kişi, aile ve toplum olarak bütünsel ve işbirlikçi bir yöntemin kullanılması gerekmektedir (Ertemel, Aydın, 2018, s.675).

Dijital bağımlılıkla baş etmek için bireysel olarak atılması gereken ilk adım tüm dijital cihazlardaki, özellikle akıllı telefonlardaki bildirimlerin kapatılmasıdır. Böylelikle cihaz sürekli aktif hale gelip kişinin dikkatini çekmeyecektir. Diğer bir yol ise bağımlılık yapan uygulamalara erişimin zorlaştırılması, gerekiyorsa dijital cihazdan kaldırılması şeklindedir ve bu durum kişinin sürekli dijital cihazla ilgilenmesini engelleyecektir (Ertemel, Aydın, 2018, s.676-677). Ev içerisinde ve aile ortamında teknoloji kullanımı ile ilgili kural konulması, teknolojiden uzak etkinlikler gerçekleştirilmesi ve çocuklar teknolojiden uzak durduklarında onları ödüllendirmek dijital bağımlılığa karşı aile üyelerinin uygulayabileceği yöntemlerdendir (Ertemel, Aydın, 2018, s.679).

Sağlık Bakanlığı dijital bağımlılıkla baş etmek/korunmak için bazı önerilerde bulunmuştur:

- ✓ Dijital cihazın kullanıldığı yeri ve zamanı değiştirerek cihazdan uzak kalabilirsiniz.
- ✓ Bağımlı hale gelinen dijital cihazı tüm ailenin kullanımına sunup, cihaz başında geçirilen süreyi azaltabilirsiniz.
- ✓ Bağımlılığa karşı ebeveynlerden ya da arkadaşlarınızdan yardım isteyebilirsiniz.
- ✓ Teknolojiden uzak durmak için başka eğitim/iş/hobi alanlarına yönelerek etkinliklere katılabilirsiniz.
- ✓ Düzenli spor yaparak yeni yetenek alanlarına yönelebilirsiniz.

- ✓ Her zaman yapmak istediğiniz ama zaman ayıramadığınız etkinlikleri sırayla gerçekleştirmeye başlayabilirsiniz (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2024a).

2.2. Zorbalık

Zorbalık konusunda ilk kez 1970 yıllarında Olweus tarafından çalışmalar başlatılmış ve zorbalık kavramı literatüre kazandırılmıştır (Ayas ve Pişkin, 2011). Bu sebeple zorbalık üzerine yapılan çalışmalarda en çok kullanılan açıklama Olweus'a aittir. Zorbalık, bir veya daha fazla sayıda bireyin kendilerine göre daha güçsüz bir kişiye sürekli bir şekilde uyguladıkları negatif davranışlardır (Olweus, 1993).

Zorbalıkla ilgili yıllar içerisinde birçok farklı tanım yapılmıştır. Kepenekçi ve Çınkır (2003)'a göre zorbalık bir kişinin fiziksel veya duygusal olarak canını yakmak için gerçekleştirilen eylemdir. Begas (1989) ise çeşitli yönlerden güçlü olan kişilerin sahip oldukları imkânları korumak ve daha fazlasını elde etmek için güçsüz kişileri bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan incitmeleri ve bu durumdan zevk almalarını zorbalık olarak tanımlamıştır. Bir kişi ya da birden fazla kişinin kendisini koruyamayacak olan zayıf bir kişiye karşı kasıtlı olarak gerçekleştirdikleri sistemli ve düzenli sözel, fiziksel veya psikolojik saldırı davranışları zorbalık olarak açıklanmaktadır (Belsey, 2008). Bir başka tanımda ise zorbalık, hedef alınan kişinin korkmasına sebep olan, zorba ve mağdur arasında dengesiz güçlerin hâkim olduğu, güçlü olanın zayıfı ezdiği, zorbayı haklı gösterecek herhangi bir sebebin olmadığı ve aynı kişiye karşı sürekli yapılan saldırıları içine almaktadır (Nansel vd., 2001).

Zorbalık olarak isimlendirilen davranışların ortak özellikleri Olweus (1999) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Kurban korumasızdır ve hakkını savunamaz.
- ✓ Zorbalık, kurbanı karşı bilinçli bir şekilde yapılan zarar verici davranışlardan oluşur.
- ✓ Zorbalık, belli zaman dilimlerinde tekrar yapılır.
- ✓ Zorbalık yapan kişi bu davranışı sonucu maddi veya manevi bir çıkar elde eder.
- ✓ Zorbalık, bireysel ya da grup şeklinde gerçekleştirilebilir.
- ✓ Zorbalık yapan kişi bu davranışından zevk alır.

Zorbalık konusunda Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2022 sonuçlarına bakıldığında okula giderken kendini güvende hissetmeyen öğrenci oranı OECD ülkelerinde

%8 iken bu oran Türkiye’de %18, okuldaki sınıfında kendini güvende hissetmeyen öğrenci OECD ülkelerinde %7 oranındayken Türkiye’de %13 oranında, okuldaki kantin, koridor, tuvalet gibi alanlarda kendini güvende hissetmeyen öğrenci oranı OECD ülkelerinde %10 iken bu oran Türkiye’de %20 olarak görülmektedir. Genel olarak öğrenciler arasında zorbalık davranışlarına maruz kalanlar OECD ülkelerinde %20 oranında iken, bu oranın Türkiye’de %27 seviyesine yükseldiği görülmektedir (MEB, 2022).

2.2.1. Zorbalık Türleri

Herhangi bir neden olmadan güçlü bir bireyin kendisine göre daha güçsüz bir kişiye karşı daimi olarak gerçekleştirdiği baskı ve şiddet durumu (Rigby, 2007) olarak tanımlanan zorbalığın farklı türleri vardır. Yapılan ilk araştırmalarda zorbalık, genel olarak fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık olarak iki grupta değerlendirilmiştir. Vurma, itme, çelme takma, tekmeleme, eşyasını çalma ya da zarar verme şeklinde görülen davranışlar fiziksel zorbalık olarak değerlendirilirken, dalga geçme, lakap takma ve tehdit gibi davranışlar sözel zorbalık olarak değerlendirilmektedir (Akbaba ve Eroğlu, 2013).

Bir başka yaklaşımda zorbalığın, doğrudan zorbalık ve dolaylı zorbalık şeklinde ikiye ayrıldığı görülmektedir. Doğrudan zorbalık, fiziksel ve sözel zorbalık olarak kendi içinde gruplara ayrılmaktadır. Fiziksel zorbalık vurma, itme, çimdikleme, tekme atma, parasını veya eşyasını çalma şeklindeki davranışları içermektedir. Sözel zorbalık küsme, suçlama, lakap takma, dalga geçme gibi davranışlardan oluşmaktadır. Dolaylı zorbalık ise kurbanı gizli bir şekilde zarar vermeyi amaçlayan, kurbanın dedikodusunu yayma, ona iftira atma ve yalnızlaştırma gibi davranışlardan meydana gelmektedir (Crick ve Grotpeter, 1995). Benzer şekilde Ayas ve Pişkin (2011) de zorbalığı, doğrudan zorbalık ve dolaylı zorbalık olarak iki kategoride ele almıştır. Doğrudan zorbalık bireye karşı açıkça gerçekleştirilen saldırı davranışlarını içerirken, dolaylı zorbalık ise bireye yönelik yalnız bırakma, hakkında söylenti yayma, ait olduğu gruptan dışlama gibi davranışları içermektedir.

Günümüz teknoloji dünyasında karşımıza çıkan zorbalıkların bir diğeri ise siber zorbalıktır. Siber zorbalık diğer zorbalık türlerine benzemektedir ancak aralarındaki temel fark siber zorbalıkta bilgisayar, telefon, tablet, internet gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin araç olarak kullanılmasıdır (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Zorbaca davranışın zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve kaynağının tam olarak bilinmemesi sebebiyle siber zorbalığın en tehlikeli zorbalık türü olduğu söylenebilir. Akbaba ve Eroğlu (2013) siber

zorbalığı, bir veya daha fazla sayıda kişinin teknolojinin imkânlarını başka birisine zarar vermek için sürekli bir şekilde kullanması olarak tanımlamaktadır. Her zaman her yerde uygulanabilen siber zorbalık teknolojik gelişmelerin paralelinde hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Geleneksel zorbalığa göre etkisi daha fazla olan siber zorbalıktan kurbanın kaçabilme ihtimali daha azdır (Akca ve Sayımer, 2017).

2.2.2. Zorbalık Yapanın Özellikleri

Zorbalık davranışı gösteren kişiler zorba olarak isimlendirilir ve zorbalık yapanların sahip oldukları çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Zorbalar özellikle kurbanlarına karşı duygularını kullanmaktan aciz, saldırganlık dürtüsünü yoğun olarak yaşayan kişilerdir (Kartal ve Bilgin, 2008). Bu özelliklerinin yanında zorbalar, insanlar üzerinde hâkimiyet kurmaya, onları baskı ve kontrolleri altında tutmaya meyillidirler (Storey vd., 2013). Ayrıca zorbalar, değer verdikleri kişilerin dikkatini çekerek onlar tarafından önemsenmek için zorbaca hareketler sergileyen, psikolojik açıdan dengesiz kişiliğe sahip bireylerdir (Tani vd., 2003).

Zorbalık davranışı gösteren kişiler, öfkesini kontrol edemeyen, duygudan yoksun, kuralları hiçe sayan, egoları yüksek ve zayıf bireylerin canını yakmaktan hoşlanan kişilerdir (Ortacalar, 2024). İlik (2024)'e göre zorbalar, kendisinden daha küçük veya yaşıt ama daha güçsüz bireylere karşı son derece saldırgan davranışlar gösteren bunun yanında öğrencilerden başka okulda öğretmenlere ve velilere de zorbalık yapan, saygı, sevgi, merhamet gibi değerlerden yoksun kişilerdir.

2.2.3. Zorbalığa Uğrayanın Özellikleri

Zorbalığa maruz kalan ve bu süreçte mağdur/kurban olarak isimlendirilen bireyler genel olarak kendine güvenmeyen, kaygı seviyesi yüksek, ilişkileri zayıf, fiziksel olarak güçsüz, arkadaşı olmayan veya çok az olan, yaşadığı sorunlarla ilgili suçu hep kendisinde arayan, diğer kişiler tarafından fark edilmeyen kişilerdir (Farrington, 1993; Olweus, 1994). Kurbanlar, korku, endişe, mutsuzluk, pişmanlık, utanç gibi duyguları yoğun bir şekilde yaşayan özgüveni düşük bireylerdir (Hinduja ve Patchin, 2005). Yaşıtlarına göre daha endişeli ve içine kapanık olan kurbanların kendine güveni de son derece düşüktür (İlik, 2024). Kurbanlar, kolay kolay arkadaşlık kuramayan, sahip olduğu arkadaşlarıyla ilişki

sorunları yaşayan, kendine ve başka insanlara karşı güven problemleri olan, stres seviyesi yüksek bireylerdir (deLara, 2019).

Zorbaca davranışa maruz kalan çocuk ve gençler, sanal ortamda oynadıkları oyunlarda kendilerine yarattıkları karaktere karşı zorbaca davranışlar gösterebilirler ya da kendilerine gerçek hayattan bir kurban seçip ona zorbalık yapabilirler (Willard, 2006).

2.2.4. Zorbalığın Nedenleri

Güçlü olanın güçsüz olan üzerinde kurduğu baskı ve hükmetme durumu olarak tanımlanabilecek zorbalığın ortaya çıkmasında birçok sebep olduğu bilinmektedir. Keskin (2010)'e göre zorbalık davranışı, bireyin çocukluğunun geçtiği aile ortamı, yaş, cinsiyet, ekonomik düzey ile bağlantılıdır ve aile içi ilişkilerin zayıf olduğu, ilgi ve sevgiden yoksun ortamda büyüyen çocuklarda zorbalık davranışının görülme olasılığı daha yüksektir. Görülen zorbaca davranışların birçoğunun altında zorbanın çocukluğunu geçirdiği olumsuz aile ortamı ve çevre şartlarına karşı çocukken beslediği düşmanca duygular yatmaktadır ve birey büyüdüğünde bu düşmanca duyguları diğer bireylere zarar vererek ve acı çektirerek tatmin etmeye çalışır (Olweus, 1993). Arslan (2008), ebeveynleri boşanmış olan, aile içerisinde şiddet uygulandığını gören ya da ailesi tarafından şiddete uğrayan çocuklarda zorbalığa karışma ihtimalinin daha yüksek olduğunu savunmaktadır. Aile üyelerinin çocuğa karşı kayıtsız kalması, zayıf çocuk aile ilişkisi ve aile tarafından çocuğun varlığının reddedilmesi çocukta olumsuz duyguların gelişmesine ortam hazırlayarak zorba bir birey yetişmesine sebebiyet verebilir (Olweus, 1999). Çocuğun yaşadığı aile, ailenin çocuğa karşı olan tutumu, ailenin çocuk yetiştirme şekli, çocuğun aile içinde veya dışarda şiddetle tanışması ya da şiddete maruz kalması zorbalık üzerinde oldukça etkilidir (Bolat, Şahin ve Baloğlu, 2011) ve görüldüğü gibi zorbalığın nedenleri arasında aile önemli bir etkiye sahiptir.

Bunun yanında zorbalık davranışı üzerinde kişisel özellikler, arkadaş özellikleri ve ortamı, ait olunan grup, okul ortamı gibi birçok farklı neden olabilir (Olweus, 2003). Özellikle arkadaşların zorbalığa yönlendirmesi ve cesaretlendirmesi, akran grubuna dahil olmak isteyen kişiler önemli bir zorbalık nedenidir (Palancı ve Şimşek, 2014). Küpeli (2020) ise bireylerin kendi güçsüzlüklerinden kaynaklı korku, endişe ve yalnızlık hisleriyle hareket ederek bir grubun içine girme ve o grubun bir parçası olma düşüncesinin zorbalığa neden olduğunu belirtmektedir.

2.2.5. Zorbalığın Sonuçları

Zorbalık konusunda yapılan çalışmalara göre zorbalığın, zorbalığa uğrayan bireyler açısından olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Zorbalığa maruz kalan öğrenciler endişe, öfke ve çaresizlik duyguları yaşamakta zamanla okula gitme konusunda isteksizlik görülmekte ve bu durumu pekiştirmek için çeşitli hastalık bahaneleri ortaya sürebilmektedir. Çok yoğun zorbalığa uğrayan bireylerde intihar vakalarının görülebileceği belirtilmektedir (Çalık, Özbay, Özer, Kurt & Kandemir, 2009). Zorbalık yaşayan öğrencilerin okula devamsızlıklarında artış olduğu, akademik başarılarının ve özgüvenlerinin giderek düştüğü bilinen bir gerçektir (Elliot, 1992; Pişkin, 2002). Bununla birlikte çocuklar okula karşı isteksizleşmekte, okula karşı olumsuz duygu ve düşünceler geliştirmekte, devamsızlık yapmaya başlamakta ve zamanla okulu tamamen terk etmektedirler (Hamurcu, 2020; Srabstein ve Piazza, 2008).

Zorbalık yaşayan çocuklarda davranış bozuklukları gelişebildiği gibi ilerleyen yaşlarda kendisinin de zorbalık içeren davranışları yapması muhtemel olarak görülmektedir (Camodeca ve Goossens, 2005). Ayrıca Olweus (2003)'a göre öğrencilik yaşamında zorbalığa uğrayan çocuklar, büyüdüklerinde kendilerine saygıları düşük, psikolojik sorunları olan kişiler haline gelebilirler.

Çağlar, Kurtça ve Özcan (2020) küçük yaşlarda zorbalığa maruz kalan kurbanların yetişkinliğe ulaştıklarında kaygı, bunalım ve stres hali yaşayabildikleri ve bu konuda profesyonel yardım almazlarsa intihara kadar sürüklenebileceklerini belirtmektedir. Yine çocuk yaşlarda ortaya çıkan zorbalığın yetişkinlikte darp, gasp, soygun, tecavüz, silah taşıma ve kullanma durumuna, hatta cinayete sebep olabileceği belirtilmektedir (Arslan ve Savaşer, 2009).

2.2.6. Zorbalıkla Başa Çıkma Stratejileri

Zorbalık içeren davranışların birey henüz küçük bir çocukken ortaya çıkmasından dolayı zorbalığı önleme konusundaki çalışmaların küçük yaşlarda başlaması önemlidir. Çünkü küçük yaşlarda, diğer bir ifadeyle erken çocukluk döneminde eğitime daha duyarlı olan birey evde aile bireylerinin okulda ise öğretmenlerinin yönlendirmelerine daha açıktır. Bu dönem çocuklarda zorbaca davranışların ortaya çıkmasını engellemek ve zorbalığa karşı korunmayı öğrenmek için doğru bir zamandır (Barik ve Yurtal, 2023). Çinkır ve Karaman-Kepenekçi

(2003)'ye göre zorbalıkla baş etmek için zorbalık yapan öğrencilerle daha yakından mümkünse bireysel olarak ilgilenilmesi ve bu öğrencilerin güçlerini daha iyi amaçlarla kullanabilecekleri alanlara yönlendirilerek onlara değerli olduklarının hissettirilmesi oldukça önemlidir.

Zorbalık karşısında kurbanların kullandıkları çaresizlik, kabullenme ya da kaçma gibi yöntemlerin zorbalıkla baş etmede yetersiz olduğunu belirten Seçer (2014) bunun yerine daha işlevsel yöntemlerin bireylere kazandırılması gerektiğini savunmaktadır. Zorbalığa karşı yardım aramak, arkadaş, aile veya öğretmenden destek istemek, zorbaca davranışa karşı koymak, direnmek gibi stratejilerin kullanılması ve 0zorbalığa karşı önleyici çalışmalar gerçekleştirilmesi öğrencilerin zorbalıkla baş edebilmesi konusunda oldukça faydalı sonuçlar ortaya çıkartacaktır (Seçer, 2015; Yöndem ve Totan, 2008). Bununla birlikte zorbalıkla karşılaştıklarında yaşça daha büyük çocukların zorbalığa karşı yetişkinlerden yardım isteme, zorbalara rahatsızlıklarını dile getirme ya da zorbalığı görmezden gelme gibi yöntemleri kullandıkları; daha küçük çocukların ise zorbalık karşısında ağlama yöntemine başvurdukları görülmektedir (Yöndem ve Totan, 2008).

Diğer yandan okullarda gerçekleşen zorbalıklar karşısında öğretmenlerin zorbalarla konuşmak, onların empati kurmasını sağlamak, yaptığı davranıştan dolayı kurbandan özür dilemesini istemek ya da zorbayı çeşitli etkinliklere dahil etmek gibi yöntemlerin yanında zorba ve kurbanı rehberlik servisinden yardım almaları için yönlendirme, ailelerini durum hakkında bilgilendirme ve aile işbirliği gibi yapıcı yöntemler kullandıkları ya da zorbaya yönelik uyarma, yerini değiştirme, ceza verme ve verdiği maddi zararı ödetme gibi cezalandırıcı yöntemlere başvurdukları tespit edilmiştir (Barik ve Yurtal, 2023).

Ayrıca günümüzün giderek artan bir sorunu olan sanal zorbalık veya diğer adıyla siber zorbalık konusunda yapılan çalışmalar bu zorbalıkların bilişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak arttığını ve direkt olarak teknoloji aracılığıyla kişinin başka birine zarar verme amacıyla yapıldığını ortaya koymaktadır (Koç vd., 2016). Sanal zorbalıkla baş etmek için kurbanların, yaşadıkları zorbalığı ebeveynleri, arkadaşları veya bir yetişkinle paylaşmak, bu konuda zorbayı uyararak durmasını söylemek veya sanal âlemden uzaklaşmak gibi stratejileri kullandıkları belirtilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2006).

2.3. Değer Kavramı

Genel olarak bireyin davranışlarının doğruluğu ve yanlışlığı hakkında karar vermesine referans olan değer kavramı Znaniecki tarafından sosyal bilimler alanına dâhil edilmiştir (Bilgin, 1995). Yıllar içerisinde ilgi odağı olarak çeşitli araştırmaların konusu haline gelen değer kavramının araştırmacılar tarafından farklı tanımlamaları yapılmıştır.

Akbaş (2008)'e göre değerler, bir topluluk içinde yaşayan insanlara o topluluk için nelerin önemli olduğunu, neleri yapması/yapmaması gerektiğini anlatan, özetle hayattaki tercihlerini belirleyen kriterlerdir. Değer, herhangi bir şeyin birey tarafından istenilebilir ya da istenilemez olması hakkında bireyin düşüncelerini etkileyen dinamiklerdir (Güngör, 2010). Kasapoğlu (2013) kişinin karşılaştığı durumlar karşısında sergilediği davranışların kişinin sahip olduğu değerler tarafından yönlendirildiğini savunmaktadır. Kişinin kendi hayatıyla ilgili hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğu hakkında yıllar içerisinde şekillendirdiği düşünceler olan değerler, kişinin karar verme sürecinde önemli etkisi olan inançlardır (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009, s. 10).

Schwartz ve diğerleri (2001) çeşitli kültürlerle yaptıkları çalışmalarda değerleri, bireysel hayatta kişiye yol gösteren toplum kuralları, toplumdan topluma önem sırası değişen, kültürler arası farklılık gösterebilen, bireysel istekler üzeri toplumsal amaçlar olarak ifade etmektedirler. Başka bir ifadeyle değerler, kişiye toplumun hangi düşünce, karar ve davranışlarını onaylayıp hangilerine tepki gösterebileceği hakkında yol gösterir (Aksoy, 2017; Okudan, 2010). Değer, bireye neye nasıl tepki göstermesi konusunda rehber olan aynı zamanda toplumsal hayatın korunmasını sağlayan esaslardır (Erdem, 2003). Toplumlari bir arada tutan bu değerler ahlaki değerler olarak nitelendirilir, insanlara neyi yapıp neyi yapmamaları gerektiğini emredici bir şekilde söyler ve toplumun geneli tarafından kabul görür (Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Genel olarak bireyin davranışlarında ona rehberlik eden değerler, bireye karşısına çıkan durumlarda hangisini tercih edebileceğini gösteren, kararlarına yön veren ve bireyin verdiği kararları sorgulamasını sağlayan araçlardır (Kolaç ve Karadağ, 2012).

Toplumun hayatta kalabilmesi için o toplumu oluşturan bireyler tarafından benimsenmesi gereken ortak his ve amaçları ortaya koyan, kişinin yaşam tarzını oluşturan ve karar mekanizmasını etkileyen değerler toplumlar için büyük bir öneme sahiptir. Toplamların farklı kültürleri ve kültürlerin de o kültüre özgü değerleri vardır. Değerler, insanlara rehber

olmakta, hayatın anlamını ortaya koymakta, yaşamın yardımseverlik, sevgi, saygı, iyilik, merhamet gibi güzel temeller üzerine kurulması ve şekillenmesi gerektiğini insanoğluna hatırlatmaktadır (Kolaç ve Karadağ, 2012). Bu sebeple değerden yoksun birey düşünülemeyeceği gibi değerleri olmayan toplum da düşünülemez. Bu durum değerler eğitiminin hem bireysel hem toplumsal açıdan önemini ortaya koymaktadır.

2.3.1. Değerler Eğitimi

Eğitim, bireyde istenilen davranışları ortaya çıkarmak için bilinçli ve amaçlı olarak yapılan düzenli, sistemli ve planlı faaliyetleri içeren bir sistemdir (Demirel ve Kaya, 2006, s.3.). Doğduğu andan itibaren öğrenmeye açık olan birey ilk eğitimi ailede alır. Bireyin kişiliği ailesi ve üyesi olduğu topluma göre şekillenir. Bireyin küçük yaşlardan itibaren aldığı eğitimle içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve bu değerlerin bireye yol göstermesi amaçlanmaktadır. Toplumsal değerlerin bireylere kazandırılması, yaşatılması ve sonraki kuşaklara aktarılması konusunda en önemli görev okullara düşmektedir (Belet, 2008, s.2.). Bundan dolayı okullar bireyleri komutları uygulayan bir makine olarak görmelidir. Birey sadece zihinsel ve fiziksel yetenekleriyle değil tüm yönleriyle bir bütün olarak geliştirilmelidir. Okullar bireylerin sevmeye, üzülmeye, kıskanmaya, kızmaya, küsmeye gibi içsel duygularının hâkim olduğu değerler eğitimiyle ilgili yönünü unutmamalı, bireyi fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan dengeli bir kişiliğe sahip olacak şekilde bütün yönleriyle yetiştirmelidir (Meydan, 2014). Bunun için okulların sadece bilişsel kazanımlara değil, vatanseverlik, dürüstlük, adalet, saygı ve sevgi gibi duyuşsal kazanımlara da önem vermesi gerekmektedir. Okullarda eğitim programına açık veya örtük olarak yerleştirilen değerleri öğrencilere kazandırmak, benimsetmek, değerleri içselleştirmesine yardımcı olarak öğrencilerin ahlaki gelişimlerine olumlu katkı sağlamak ancak değerler eğitimi ile mümkündür (Akbaş, 2008, s.9).

Toplumsal açıdan konumu çok önemli olan değerlerin gelecek nesillere özünü kaybetmeden kazandırılmasında değerler eğitiminin önemi yadsınamaz (Elbir ve Bağcı, 2013). Bütüncül anlayışla, disiplinler arası ve tüm paydaşların desteğiyle yapılması gereken değerler eğitiminde tekil uygulamaların başarılı olması pek mümkün değildir. Aynı zamanda değerler eğitimi, teorik etkinliklerin yerine uygulamalı, günlük hayata entegre etkinlikleri gerektirir (Keskin, 2008).

Değerler eğitimi, okullar vasıtasıyla eğitim yaşına girmiş tüm insanların uygun hareketlerde bulunması ve doğru kararlar vermesi için kendisine rehberlik edecek değerleri kazanmasını sağlamayı hedefler (Ekşi, 2003). Bireylere değerleri öğretmek için bir girişim olarak açıklanan değerler eğitimi (Keskin ve Öğretici, 2013), eski programlarda ahlak eğitimi ve karakter eğitimi olarak da isimlendirilen bireylere değer kazandırma sürecini ifade etmektedir (Keskin, 2015).

Başka bir ifadeyle değerler eğitimi insanlığın başlangıcından bu yana eğitimin önemli bir parçasını oluşturmuş, insanları evrensel ve ahlaki değerleri içselleştirmiş ve bunları yaşam şekli haline getirmiş bireyler olarak yetiştirmeyi hedef haline getirmiştir (Özcan, Keskin ve Doğan, 2023, s.322).

2.3.2. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Eğitim, belli bir amaca yönelik planlı bir şekilde gerçekleştirilen uygulamaları içeren, sistematik bir süreçtir. Eğitimin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle içerisinde bireylerin sahip olması gereken bilgi, hedef, kazanım, beceri ve değerlerin olduğu programlar geliştirilir (Keskin ve Keskin, 2009).

İnsanlara değerler eğitimi vermek, değerleri anlatmak, insanların yaptıkları davranışları neden yaptıklarını anlamamanın bir yolu olarak görülmektedir. Çünkü kişinin davranışları değerlerinin aynası konumundadır, kişi benimsediği değerlere göre davranışta bulunur. Değerler eğitiminin önemi bu noktada ortaya çıkmaktadır. Ayrıca değerler toplumsal yaşamı etkilemesi açısından da önemli bir yere sahiptir (Bayırlı, 2018, s.22). Günümüzde bilimsel ve teknolojik alanda görülen hızlı gelişmelerle birlikte ortaya çıkan kültürler arası etkileşim ve küreselleşme, bazı değerlerin etkisinin azalmasına ve zamanla ortadan kalmasına yol açmaktadır (Keskin S.C., 2012). Bu durum değerler eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Toplumların kendine özgü yaşamını sürdürebilmesi ve sahip olduğu kültürünü yeni nesillere öğretebilmesi için bilgi ve becerilerin yanında değerlerini de benimsemiş bireyler gerekmektedir (Cihan, 2014).

İnsanların davranışları, kültürlerin varlığı ve toplumların geleceği için değerlerin önemli bir konuma sahip olması, değer eğitimi zorunlu hale getirmektedir (Okumuş, 2010). Değerlerini kanıksamış ve yaşamda kendine rehber edinmiş kişiler yetiştirmek en başta eğitimin başladığı ailenin görevi olmakla birlikte, toplumun ve özellikle de okulun başlıca

amacı olmalıdır (Ekşi, 2003). İnsan, değerlerle donatılmış bir şekilde dünyaya gelmez aksine tüm değerler yaşam içinde sonradan edinilir. Bu da değerlerin öğrenilebilen ve öğretebilen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. İyi bir değerler eğitimi, eğitim sisteminin öncelikli görevleri arasında yer almalıdır. Toplumsal varlığın devam ettirilebilmesi, kültürel özelliklerin korunabilmesi ve yeni nesiller tarafından benimsenerek yaşatılmaya devam etmesi için değerler eğitimi zorunludur (Bayırlı, 2018, s.21).

2.3.3. Milli Eğitim Sisteminde Değerler

Okullar, milli eğitim sisteminin ve öğretim programlarının uygulayıcısı konumundadır. Eğitim çağına gelen çocuk, toplumuna ait milli kültürünü, toplumunun tarihini ve değerlerini okullar vasıtasıyla öğrenir (Keskin ve Keskin, 2013). Günümüzde teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin etkisinden özellikle küçük yaştaki bireyler olumsuz etkilenmektedir. Ahlaki açıdan yozlaşmaların yaşandığı günümüz dünyasında eğitim çağındaki bireylerin olumlu kişilik kazanmaları ve toplumun ahlaki yönden kalkınması konusunda en büyük görev okullara düşmektedir (Meydan, 2014). İnsanlar tarafından meydana getirilen toplumsal sorunların yine insanlar tarafından çözüme kavuşturulması gerekmektedir, bu da ancak milli eğitim sistemine entegre edilmiş değerler eğitimi sayesinde mümkündür (Bayırlı, 2018, s.25).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 18 Temmuz 2017 tarihinde yayınlanan “*Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*” isimli bildiride oluşturulan yeni müfredattın temel noktasının değer ve değerler eğitimi olduğu görülmektedir. Müfredatta disiplinler arası bir yaklaşımla hareket edilerek öğrencilere kazandırılması gereken milli, manevi ve evrensel değerler “on kök değer” olarak belirlenmiş ve değerlere yönelik tutum ve davranışlar belirlenmiş ve değer eğitiminin eğitimin temel amacı olduğu ifade edilmiştir (MEB TTKB, 2017). Belirlenen on kök değer ve bunlara ait tutum ve davranışlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1

Kök Değerler ve Değerlere Yönelik Tutum ve Davranışlar (Kaynak: MEB TTKB, 2017, s.24.)

Değerler	Değerlere Yönelik Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma vb.
Dostluk	Güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma vb.
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma vb.
Öz Denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme vb.
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme vb.
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, insanların kişiliklerine değer verme, karşındaki kişinin konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme vb.
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma vb.
Sorumluluk	Kendisine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme vb.
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme vb.
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma vb.

Tablo 1’de görüldüğü gibi 2017 yılında belirlenen kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” şeklinde müfredatta yerini almıştır (Topal, 2019).

Ayrıca 2022 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değerlerine, tarihine, milletine, özüne, kültürüne bağlı, evrensel ve milli değerleri benimsemiş gençler yetiştirmek amacıyla öğretmenlere yönelik “*Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı*” yayımlanmıştır. Ortaöğretim öğrencilerine hitap eden kitapta on kök değere yönelik etkinlikler yer almaktadır (MEB, 2024a).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca 2023 yılında yayınlanan “21. Yüzyıl Becerileri ve Değerlere Yönelik Araştırma Raporu”nda yedi ana beceri ve bu becerilere yönelik 11 değerden bahsedilmektedir. Bu değerlerden 7 tanesi “adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak hali hazırdaki öğretim programlarında yer alırken (MEB TTKB, 2017), 4 tanesi “ahlak, vicdan, görgü ve tasarruf” adıyla modele yeni eklenmiştir. 21. Yüzyıl becerileri ile özgür düşünce yapısına sahip, topluma faydalı, değerlere saygı gösteren, öğrenmeyi öğrenen ve çağa ayak uyduran bireyler yetiştirilmesi amaçlanmakta ve bunun için 21. Yüzyıl Becerileri Modelinde yer verilen 11 temel değer referans olması önerilmektedir. 21. Yüzyıl Becerileri Modelinde yer alan 11 temel değer ve açıklamalarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2

21. Yüzyıl Becerileri Modelinde Yer Alan 11 Temel Değer (Kaynak: MEB TTKB, 2023, s.23-24.)

Değerler	Açıklaması
Saygı	Kişinin diğer kişilerin değer, düşünce, tarz, hak ve özel hayatlarına saygı göstermesidir.
Sevgi	Kişinin aile bireylerine ve bütünlüğüne özen göstermesi, özverili olması, güven ve merhamet duygularına sahip olmasıdır.
Dürüstlük	Kişinin yalan söylemeyen, değerlere bağlı, güvenilir ve doğru sözlü olmasıdır.
Adalet	Kişinin herkese karşı eşit olan, paylaştan, hakkı gözetken ve adil davranmasını ifade etmektedir.
Dostluk	Kişinin güvenilir, yardımsever, paylaşımcı, anlayışlı ve sadık olmasıdır.
Yardımseverlik	Kişinin merhametli, eli açık, konuksever, paylaşımcı olma ve iyilik yapmasını ifade etmektedir.
Vatanseverlik	Kişinin milli duygularına bağlı, tarihine karşı duyarlı olması ve milletiyle dayanışma içerisinde bulunmasını ifade etmektedir.
Ahlak	Kişinin davranışlarının doruluğu ve yanlışlığına karar verirken devreye soktuğu stratejilerdir.

Vicdan	Kişinin başkalarının sorunlarını fark etmesi ve hassas bir biçimde onların sorunlarını çözüme kavuşturmaya çalışmasıdır.
Görgü	Kişinin toplumca onay verilen davranışlara sahip olması ve bunları davranışlarıyla göstermesidir.
Tasarruf	Kişinin sahip olduğu kaynakları bilinçli ve idareli kullanmasıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı’nca 2024 yılında yayınlanan ve 2024-2025 eğitim öğretim yılında uygulanmaya başlanan "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" isimli yeni müfredatta öğrenciyi zihinsel, sosyal, duygusal, duyuşsal, fiziksel ve ahlaki olarak tüm yönleriyle bir bütün olarak gören "bütüncül eğitim yaklaşımı" modeli benimsenmiş ve öğrenci kavramı “yetkin ve erdemli insan” şeklinde tanımlanmıştır. Yetkin ve erdemli insanın değerlere sahip olması gerekliliği üzerinde durularak müfredatta “Erdem-Değer-Eylem Modeli” yer almıştır. Modelde, değerlerin eğitim süreci içinde doğal bir yolla edinilmesinin üzerinde durulmuş, adalet, saygı ve sorumluluk üst değerler olarak ifade edilmiştir. Ayrıca “duyarlılık, merhamet, estetik, temizlik, sabır, tasarruf, çalışkanlık, mütevazılık, mahremiyet, sevgi, dostluk, vatanseverlik, yardımseverlik, dürüstlük, aile bütünlüğü, özgürlük” değerleri programda yer alırken bu değerler sayesinde “huzurlu insan, huzurlu aile, huzurlu toplum ve yaşanabilir bir çevre” elde etmek amaçlanmaktadır (MEB, 2024b).

2.7. Dijital Bağımlılık, Zorbalık ve Değerler Arasındaki İlişki

Dijital dünyadaki gelişmelerle birlikte teknoloji tüm alanlarda yaşamımıza girmiş ve hayatı çeşitli yönlerden kolaylaştırmıştır. Ancak teknolojinin insanoğlunun hayatına sağladığı faydaların yanında ciddi zararlarının da olduğu açıktır. Özellikle son yıllarda telefon, tablet gibi ekrana ve internet bağlantısına sahip dijital cihazların kullanımında yaşanan artış dijital bağımlılığın artmasının göstergesi olarak kabul edilmektedir (Gülşen ve Yalçın, 2024). Dijital cihazlarla gereğinden fazla meşgul olma ve cihazla ilgilenilmediğinde hayatın anlamsızlaşması olarak ifade edilen dijital bağımlılık, bireyin çabuk sinirlenmesine ve saldırgan tavırlar sergilemesine sebep olmakta (Ünal, 2024), bireyi zorbalık içeren davranışlar göstermeye itmektedir. Bu durum dijital bağımlılık ve zorbalığın birbiriyle ilişkili olduklarını ortaya koymaktadır.

Zorbalık, güçlü olan öğrencinin, güçsüz olan kurbanını söz ve hareketleriyle baskılaması, ona şiddet uygulaması, hakaret etmesi, aşağılaması, تنها yerlerde sıkıştırması gibi olumsuz tutum ve davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (Smith ve Sharp, 2002). Pişkin (2002) ise bireyin kendine göre güçsüz olan başka bireyleri bilerek ve isteyerek, düzenli bir şekilde rahatsız etmesini, onlara kaba davranmasını, fiziksel ve psikolojik olarak şiddet uygulamasını zorbalık olarak nitelendirmektedir. Zorbalık davranışı sergileyen bireylerin sevgi, saygı, merhamet, hoşgörü gibi temel değerlerden yoksun olarak yetiştikleri görülmektedir (Keskin, 2010). Temel insani değerlerin varlığının zorbalık davranışlarını azaltması zorbalık ve değerlerin ilişki içerisinde olduklarını açıklamaktadır.

Türk Dil Kurumu'na göre, birey için bir şeyin ne kadar önemli olduğuna karar vermeye yarayan ölçüt olarak tanımlanan değer kavramı (TDK, 2025a), Rokeach'a (1973) göre, kararlarımıza ve önceliklerimize yön veren, bunların içinde yaşanan toplum tarafından kabul edilebilir olup olmasını belirleyebilmemizi sağlayan düşüncelerdir (Akt. Arslan, 2019). Toplumsal huzuru sağlayan değerler sayesinde oluşan barış ve güven ortamı sayesinde yaşanan olumsuz durumlar telafi edilerek yaşanması muhtemel olumsuz durumların önüne geçilebilir.

Yapılan araştırmalar (Çelik, 2022; Yıldırım, 2021; Gökbulut, 2020; Öztürk, 2019; Kurttekin, 2021) dijital bağımlılık, zorbalık ve değerlerin birbirleriyle ilişki içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır.

2.8. İlgili Araştırmalar

2.8.1. Dijital Bağımlılığa Yönelik Araştırmalar

Erkan (2025)'ın ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılıkları ile matematik kaygıları ve matematik akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasına 330 öğrenci katılmıştır. Araştırma kapsamında Kaçmaz vd. (2023) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği" ve Mutlu ve Söylemez (2018) tarafından geliştirilen "Matematik Kaygı Ölçeği" kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri açısından risk durumlarının düşük düzeyde olduğu, matematik kaygılarının orta düzeyde, matematik akademik başarılarının ise iyi düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile matematik kaygıları arasında orta seviyede pozitif yönlü ilişki, matematik akademik başarıları ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında orta düzeyli negatif yönlü ilişki,

matematik kaygısı ile akademik başarı arasında ise orta düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yardımcı (2024)'nın ilkokul 3 ve 4. sınıfa giden öğrencilerin problemli teknoloji kullanımı, algılanan stres düzeyi ve okul doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasına 372 kız ve 370 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler ise “Kişisel Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği”, “7-11 Yaş Arası Çocuklar İçin Algılanan Stres Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Kapsamlı Okul Doyum Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerde problemli teknoloji kullanımı ile algılanan stres seviyesi arasında pozitif yönlü, okul doyumunu ile problemli teknoloji kullanımı arasında negatif yönlü ve okul doyumunu ile algılanan stres seviyesi arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Durmaz (2023)'in ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasına Mersin ilinde öğrenim gören 1262 ilkokul 4. sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veriler “Demografik Bilgi Formu”, “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek, kız öğrencilerin ise sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Domlu (2022) tarafından yürütülen çalışmada Hawi vd. (2019) 'in geliştirmiş oldukları “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği” ortaokul öğrencileri üzerinde kullanılarak güvenirlik ve geçerlik çalışması yapılmıştır. Araştırmaya 9-12 yaş aralığında olan 614 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler “Kişisel Bilgi Formu” ve “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda 2 faktör ve 9 kriterli bir yapıya sahip 25 maddeli geçerli ve güvenilir dijital bağımlılık ölçeği elde edilmiştir. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile çocuk sayısı ve anne eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Coşar, Ağ, Bilir ve Kara (2024)'nın Bilim ve Sanat Merkezlerine devam etmekte olan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin ve dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi çalışmasında veriler İzmir ilinde Bilim ve Sanat Merkezlerine devam etmekte olan 158 öğrenciden “Çocuklar İçin Sosyal Beceri Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin dijital

bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasında zayıf düzeyde negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

2.8.2. Zorbalığa Yönelik Araştırmalar

Kızık (2025)'ın ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı eğilimlerinin özdenetim becerileri ve sosyal duygusal öğrenme becerileri ile ilişkisinin incelenmesi çalışmasına Bursa ilinde öğrenim gören 384 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise “Kişisel Bilgi Formu”, “Ergenlerde Öz-Denetim Becerileri Ölçeği”, “Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Ölçeği” ve “Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerde zorbalık davranış eğiliminin cinsiyete, sınıfa ve ailenin gelir durumlarına göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca zorbalık davranış eğilimi ile öz denetim başarısı arasında negatif yönde, öz denetim başarısızlığı ile zorbalık davranış eğilimi arasında pozitif yönde ve sosyal duygusal öğrenme becerileri ile zorbalık davranış eğilimi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Akçay ve Demircioğlu (2024)'nın ön ergenlik dönemindeki çocukların zorbalığa maruz kalma düzeylerini açıklayan faktörlerin incelenmesi çalışmasına 579 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu” ve “Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği-9 Kısa Form” kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda öğrencilerin zorbalığa uğrama düzeyleri ile cinsiyet, akademik başarı, anne, baba, öğretmen ve sınıf arkadaşları ile ilişki durumu arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Kaya (2024)'nın ergenlerin akran zorbalığı yaşama durumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmasına 412 ortaokul öğrencisi katılmıştır ve araştırma “Kişisel Bilgi Formu”, “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu” ve “Empatik Eğilim Ölçeği Ergen Formu” veri toplama araçları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin zorbalık toplam puanları ile cinsiyet, annenin çalışma durumu, aile üyeleri arasında görülen şiddet ve aile üyeleri tarafından şiddete uğrama durumları arasında anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca ergenlerin zorbalık alt boyutu olan söylenti çıkarma puanları ile empatik eğilim düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf düzeyde, zorbalık toplam puanları ile empatik eğilim düzeyleri arasında negatif yönde zayıf düzeyde

anlamalı ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak empatik eğilim düzeyleri arttıkça akran zorbalığı düzeyleri azalmaktadır.

Güneri (2024)'nin lise öğrencilerinin akran zorbalığı ile teknoloji bağımlılığı ve aile yaşam doyumları arasındaki ilişkiyi inceleme çalışmasına 647 Anadolu Lisesi öğrencisi katılmıştır. Araştırma kapsamında veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu”, “Aile Yaşam Doyumu Ölçeği” ve “Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri ile aile yaşam doyumu düzeyi arasında negatif yönde, aile yaşam doyumu düzeyi ile teknoloji bağımlılığı düzeyi arasında negatif yönde ve teknoloji bağımlılığı düzeyi ile akran zorbalığı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır.

Demirel (2022)'in ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin teknoloji bağımlılık düzeyleri, problem çözme becerileri, akran zorbalığı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki çalışmasına Gaziantep ilinde öğrenim gören 129 kız, 123 erkek öğrenci katılmıştır. Veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Teknolojik Bağımlılık Ölçeği”, “Çocuklar için Problem Çözme Envanteri”, “Zorbalık Eğilim Ölçeği” ve “Çocuklar için Sosyal Anksiyete Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin teknoloji bağımlılığı ile problem çözme becerisi düzeyleri arasında negatif yönlü güçlü düzeyde, teknoloji bağımlılığı ile zorbalık eğilimi düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde, teknoloji bağımlılığı ile sosyal kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde, problem çözme becerisi ile zorbalık eğilimi düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde, problem çözme becerisi ve sosyal kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyde ve zorbalık eğilimi düzeyleri ile sosyal kaygı düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir.

2.8.3. Değerlere Yönelik Araştırmalar

Yıldırım (2023)'in Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne düzeyde yer verildiğinin tespit edilmesi, ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin ne seviyede olduğunun ölçülmesi ve sevgi eğitiminin önemi çalışmasında karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunu 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı oluştururken, nicel boyutunu Bursa ilinde ortaokul 5, 6 ve 7. sınıfta öğrenim gören 274 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel yönünde veriler “Sevgi Eğilim Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarında sevgi değerine yeterince yer

verilmediği ve ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilim düzeylerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir.

Gene (2022)'nin lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı arasındaki ilişki çalışmasına 9, 10 ve 11. sınıflara devam eden 560 öğrenci katılmıştır. Araştırma kapsamında veriler “Kişisel Bilgi Formu”, “Duyarlı Sevgi Ölçeği” ve “Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu” kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda kızların duyarlı sevgi düzeylerinin erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu, erkek öğrencilerin ise zorbalık düzeylerinin kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı arasında negatif yönlü zayıf düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Karaca (2022)'nin ortaokulda öğrenim gören Türk ve mülteci öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerinin incelenmesi çalışmasına Kahramanmaraş ilinde öğrenim gören 254'ü Türk, 166'sı mülteci olmak üzere 420 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Etkin Vatandaşlık Değer Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sevgi, saygı ve adil olma değerlerinde Türk ve mülteci öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sevgi değerinin mülteci öğrenciler lehine, adil olma ve saygı değerlerinin Türk öğrenciler lehine olduğu saptanmıştır. Yardımseverlik ve sorumluluk değerlerinde anlamlı farklılık tespit edilmezken, doğruluk dürüstlük değeri ile sınıf seviyeleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Kaya (2021)'nin ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi derslerinin ortak değerlerine ilişkin tutumları çalışmasında derslerde yer alan 32 değer 8 tanesinin ortak olduğu tespit edilmiş olup bu değerlerin; adalet, eşitlik, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, saygı, sevgi ve aile birliğine önem verme olduğu görülmektedir. Araştırmada karma araştırma deseni kullanılmıştır. Nicel veriler Malatya ilinde öğrenim gören 1249 öğrenciden toplanırken, nitel veriler için 24 öğrenci ile görüşülmüştür. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Ortak Değerler Tutum Ölçeği” ve “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır. Sonuç olarak kız öğrencilerin değer düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu; akademik başarı, kitap okuma ve anne-baba eğitim seviyesi ile öğrencilerin değer düzeyleri arasında pozitif yönlü ilişki olduğu; anne-baba meslek durumu ile değer düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu; kardeş sayısı ile değer düzeyleri arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç (2019)'ın ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algılarının belirlenmesi çalışmasına 478 öğrenci katılmıştır ve "Kişisel Bilgi Formu", "Sevgi Eğilim Ölçeği", "Sevgi Değerine Yönelik Uygulama Çalışması" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin sevgi değeri düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler tarafından çizilen resimler incelendiğinde öğrencilerin sevgi değerini anlatan 19 farklı alt boyutta resim yaptıkları saptanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmaya ait bu bölümde; araştırmada kullanılan araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma sürecinde kullanılan veri toplama araçları hakkında bilgilerle verilerin toplanması ve verilerin analiz edilmesi süreçlerine ait açıklamalara değinilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

İlköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri, akran zorbalığı seviyeleri, sevgi ve saygı değerlerine sahip oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, tarama modelinin bir türü olan “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli “iki ya da daha çok değişken arasında ilişkinin varlığını, ilişki varlığı durumunda bu ilişkinin derecesini ve yönünü, değişkenlere hiçbir şekilde müdahale edilmeden tespit etmeyi amaçlayan araştırma modeli” şeklinde tanımlanmaktadır (Karasar, 2018, s.114.).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sakarya İli, Ferizli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı ilköğretim okullarında 2023-2024 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu evren içerisinde kolay örnekleme yöntemiyle seçilen 344 kız (%54,5), 287 erkek (%45,5) olmak üzere toplam 631 öğrenci oluşturmaktadır.

Sosyal bilimler araştırmalarında evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda örnekleme alma yoluna gidilerek araştırmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede araştırma örnekleminin belirlenmesinde örnekleme hatalarını en aza indirmek için sıklıkla kullanılan ve araştırmacılara kolaylık sağlayan farklı evren büyüklüklerinden farklı örnekleme alma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma $\alpha = 0,05$ için en büyük evrene karşılık gelen 384

popölasyona (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004) uygun şekilde yürütölmüştür. Araştırma grubuna ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Cinsiyet	N	%
Kız	344	54,50%
Erkek	287	45,50%
Sınıf	N	%
4. Sınıf	308	48,80%
5. Sınıf	323	51,20%
Okulun Bulunduğu Yer	N	%
Köy Okulları	209	33,1%
Merkez Okulları	422	66,9%
Anne Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	142	22,50%
Ortaokul	184	29,20%
Lise	155	24,60%
Üniversite	78	12,40%
Bilmiyorum	72	11,40%
Baba Eğitim Durumu	N	%
İlkokul	98	15,50%
Ortaokul	138	21,90%
Lise	206	32,60%
Üniversite	98	15,50%
Bilmiyorum	91	14,40%
Cihaz Başında Geçirilen Süre	$\bar{x}$	ss
20-360 dakika	134,92	87,853

Tablo 3’te katılımcıların demografik özelliklerine dair bilgiler yer almaktadır. Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların 344 tanesi kız (%54,5), 287 tanesi erkek (%45,5) öğrenci olduğu görölmektedir. Katılımcıların sınıf seviyelerine bakıldığında 308’inin 4. Sınıf (%48,8), 323’ünün 5. Sınıf (%51,2) öğrencisi olduğu görölmektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer incelendiğinde 209’unun (%33,1) köy okullarında öğrenim görürken 422’sinin (%66,9) merkez okullarında öğrenim gördükleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların anne eğitim durumu değişkeni sorusuna 142’si ilkokul (%22,5), 184’ü ortaokul (%29,2), 155’i lise (%24,6), 78’i üniversite (%12,4) cevabını verirken 72 öğrenci (%11,4) ise annesinin eğitim durumunu bilmediğini belirtmişlerdir. Katılımcıların baba eğitim durumu değişkenini 98’i ilkokul (%15,5), 138’i ortaokul (%21,9),

206'sı lise (%32,6), 98'i üniversite (%15,5) şeklinde cevaplandırırken 91 öğrencinin (%14,4) ise babasının eğitim durumunu bilmediği görülmektedir. Katılımcıların bir gün içerisinde cihaz başında geçirdikleri sürenin 20 dakika ile 360 dakika arasında değiştiği görülmekle birlikte cihaz süresi ortalamasının 134,92 dakika olduğu dikkat çekmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği, Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği ve Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler açık erişim iznine sahip olup, ölçme araçlarına ait detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların bazı demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, katılımcıların (cinsiyet, sınıf seviyesi, anne-baba eğitim durumu vb...) bilgilerine ulaşmayı hedefleyen 6 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği

Hawi, Samaha ve Griffiths (2019) tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği, Kaçmaz, Cumurcu ve Çelik (2023) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. DSM-5'in dokuz bağımlılık belirtisine uygun olarak geliştirilen ölçek 25 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar "kişiler arası ilişkiler ve içe dönük faktörler olarak" adlandırılmıştır. İçe dönük faktörler alt boyutunu bağımlılığın belirtilerinden tolerans, yoksunluk, zihinsel meşguliyet ve ruh hali değişikliği oluşturmakta iken kişiler arası ilişkiler alt boyutunu ise çatışma, yalan söyleme, sorunlar, yerine koyma ve tekrar etme oluşturmaktadır. 5'li Likert tipi puanlamaya sahip ölçeğin bütününe ait Cronbach Alpha değeri .936 olarak hesaplanmıştır.

Kaçmaz, Cumurcu ve Çelik (2023) tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışmaları sonucunda da orijinalinde olduğu gibi 2 alt boyut ve 25 madde yer almaktadır. Puanlama 5'li Likert tipine uygun olarak (1:Asla, 2:Nadiren, 3:Bazen, 4:Çoğunlukla, 5: Her zaman) gerçekleştirilmiştir. Ölçekten alınabilecek puan en az 25 iken en fazla 125 puandır. Ölçek

maddelerinin tümü olumlu ifadelerden oluşmaktadır. Ölçeğin bütününe ait Cronbach Alpha değeri .90 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kişiler arası ilişkiler alt boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısı .84; içe dönük faktörler alt boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan puanların yükselmesi dijital bağımlılık riskinin fazlalaştığının göstergesidir. Yapılan çalışmada ölçeğe ait sonuçlar Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4

Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğine Ait Sonuçlar

Ölçek	$\bar{x}$	Ss	Cronbach’s Alpha	Skewness	Kurtosis
Kişiler Arası İlişkiler	23,89	9,46	0,86	0,94	0,28
İçe Dönük Faktörler	25,75	9,24	0,85	0,71	0,10
ÇDBÖ Toplam	49,64	17,81	0,92	0,79	0,03

Tablo 4’te Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeğine dair çarpıklık ve basıklık, güvenilirlik, ortalama ve standart sapma değerlerine değinilmiştir. Normallik dağılımlarında verilere ait Skewness ve Kurtosis katsayıları incelenmiş, bu değerlerin ± 1 aralığında olduğu tespit edilmiş ve bu değerlerin normal dağılıma uygun olabileceği kabul edilmiştir (George ve Marley, 2019, ss. 114-115). Diğer yandan ölçeğe ait Cronbach Alpha katsayıları incelendiğinde ölçeğin oldukça güvenilir olduğu ifade edilebilir (Karagöz, 2017, s. 26).

3.3.3. Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği

Vessey ve arkadaşları (2019) tarafından geliştirilen Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği-9 Kısa Form (CABS-9), Kırıcı ve Ekşi (2022) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek tek boyutludur ve 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 4’lü Likert tipi “Kesinlikle Katılıyorum (4), Katılıyorum (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1)” bir derecelendirme kullanılmıştır. Ölçek sayesinde zorbalık mağduru olan çocukların belirlenmesi amaçlanmakta olup ölçekten alınan puanların yüksekliği, yüksek seviyede zorbalığa maruz olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, ölçeğin toplam puanı için .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait sonuçlar Tablo 5’te bulunmaktadır.

Tablo 5

Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeğine Ait Sonuçlar

Ölçek	$\bar{x}$	Ss	Cronbach's Alpha	Skewness	Kurtosis
ÇEZÖ Toplam	16,91	5,62	0,812	0,51	-0,27

Tablo 5'te Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeğine dair çarpıklık ve basıklık, güvenilirlik, ortalama ve standart sapma değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Normallik dağılımlarında verilere ait çarpıklık ve basıklık katsayıları incelendiğinde bu değerlerin ± 1 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değerlerin normal dağılıma uygun olabileceği kabul edilmiştir (George ve Marley, 2019, ss. 114-115). Bununla birlikte ölçeğe ait Cronbach Alpha katsayıları ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Karagöz, 2017, s. 26).

3.3.4. Etkin Vatandaşlık Değerler Ölçeği

Çalışkan ve Yıldırım (2020) tarafından geliştirilen bu ölçek 82 madde ve 6 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler yardımseverlik, adil olma, sorumluluk, sevgi, saygı, doğruluk-dürüstlük olarak yer almaktadır. Yardımseverlik değer ölçeği "toplumsal ve evrensel" olmak üzere iki faktörden oluşurken, diğer alt ölçekler "bireysel, toplumsal ve evrensel" olarak üç faktörden oluşmaktadır. Alt ölçekler için hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları adil olma ölçeği için .76, sorumluluk ölçeği için .80, yardımseverlik ölçeği için .79, sevgi ölçeği için .77, saygı ölçeği için .79, doğruluk-dürüstlük ölçeği için .74 olarak hesaplanmışken; ölçeğin tamamı için ise .95 olarak tespit edilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi "Hiç uygun değil (1), Uygun değil (2), Biraz uygun (3), Uygun (4) ve Tamamen uygun (5)" bir derecelendirmeye sahiptir. Alt ölçekler incelendiğinde 15 maddelik adil olma değer ölçeğinde 3 madde olumsuz ifadelerden meydana gelirken, 11 maddeden oluşan sorumluluk değer ölçeğinde 4 madde olumsuz, 15 maddelik sevgi değer ölçeğinde 4 madde olumsuz, 13 maddelik saygı değer ölçeğinde 1 madde olumsuz, 13 maddelik doğruluk-dürüstlük değer ölçeğinde ise 3 maddenin olumsuz ifadelerle sahip olduğu görülmektedir. Ölçeğin tamamının bir bütün halinde kullanılabilmesinin yanında her bir alt ölçek ayrı ayrı kullanılabilecek bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda tez kapsamında .77 Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısına sahip olan sevgi değeri ölçeği ve .79 Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısına sahip olan saygı değeri ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çalışmada etkin vatandaşlık değer ölçeğine ait sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Sevgi-Saygı Değer Ölçeğine Ait Sonuçlar

Ölçek	$\bar{x}$	ss	Cronbach's Alpha	Skewness	Kurtosis
Sevgi	57,03	10,08	0,767	-0,39	-0,35
Saygı	52,60	10,14	0,861	-0,97	0,62

Tablo 6’da Sevgi-Saygı Değer Ölçeğine ait çarpıklık ve basıklık, güvenirlik, ortalama ve standart sapma değerlerine değinilmiştir. Ölçeğe ait Skewness ve Kurtosis katsayıları incelenmiş ve bu değerlerin ± 1 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu değerler ölçeğin normal dağılıma uygun olabileceğini göstermektedir (George ve Marley, 2019, ss. 114-115). Ayrıca ölçeğe ait Cronbach Alpha katsayıları incelendiğinde ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Karagöz, 2017, s. 26).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu Başkanlığı’na (29.02.2024 tarih ve E--050.99-0 sayılı) başvuru yapılmış ve 06.03.2024 tarih ve E-61923333-050.99-344822 sayılı Etik Kurul İzin Belgesi alınmıştır. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı 2017/25 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesi gereği (<https://ayse.meb.gov.tr/basvurudev/>) adresinden (11.03.2024 tarihli–Başvuru no: 202403113630508199) araştırma yapılabilmesi için başvuruda bulunulmuştur. Ardından Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (04.04.2024 tarih ve E-29065503-44-100165179 sayılı) araştırmanın yapılabilmesine dair gerekli izinler alınmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından araştırmanın gerçekleştirileceği okullara resmi izin yazısının gönderilmesinin ardından kullanılacak ölçekler araştırmacı tarafından uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçekler katılımcılara verilmeden önce araştırma hakkında gerekli bilgiler (araştırmanın amacı, süresi, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı, katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlar için kullanılacağı vb.) ifade edilmiş, araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara ölçekler dağıtılarak veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında veriler 2023-2024 eğitim öğretim yılında araştırmacı tarafından bizzat toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Toplanan veriler öncelikle araştırmacı tarafından tek tek kontrol edilmiştir, eksik veri olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından veriler sayısal olarak kodlanarak araştırmacı tarafından elektronik ortama aktarılmıştır. Ardından SPSS programına aktarılan verilerden 31 veri, eksik-hatalı doldurulduğu ve aykırı-uç değer gösterdiği gerekçesiyle araştırma kapsamı dışında tutulmuş ve 631 veri araştırma kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin analizine başlamadan önce veri setine normallik testi uygulanmış ve dağılımları incelenmiştir. Verilere ait çarpıklık ve basıklık değerlerin ± 1 aralığında olduğu saptanmış ve bu değerlerin normal dağılıma uygun olabileceği kabul edilmiştir (George ve Marley, 2019). Verilere ait ortalama, yüzde ve frekans değerleri hesaplanmış ardından istatistiksel analiz işlemlerine başlanmıştır. Yapılan istatistiksel analiz işlemlerinde bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü varyans analizi ANOVA, Pearson korelasyon analizleri kullanılmıştır. Korelasyon katsayısı yorumlanırken değer 0,70'den büyükse yüksek düzeyde ilişki, 0,40-0,70 arasındaysa orta düzeyde ilişki ve 0,40'dan küçükse değişkenler arasında zayıf düzeyde ilişki olduğu ifade edilmiştir (Baykul, 2010). İstatistiksel analizde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine ve bu analizler sonucunda ortaya çıkan verilerin yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Kişiler Arası İlişkiler	Kız	344	23,24	9,40	-1,879	0,061
	Erkek	287	24,66	9,49		
İçe Dönük Faktörler	Kız	344	24,80	9,43	-2,851	0,004*
	Erkek	287	26,89	8,89		
Dijital Bağımlılık Toplam	Kız	344	48,04	18,02	-2,477	0,014*
	Erkek	287	51,56	17,39		

Tablo 7’de öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması sonucunda içe dönük faktörler ($t=-2,851$; $p=0,004$) alt boyutu ve dijital bağımlılık ölçek toplamı ($t=-2,477$; $p=0,014$) ortalama puanları arasında erkek öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bununla birlikte kişiler arası ilişkiler ($t=-1,879$; $p=0,061$) alt boyutu ortalama puanları arasında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 8

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Sınıfı	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Kişiler Arası İlişkiler	4. sınıf	308	23,36	9,32	-1,38	0,168
	5. sınıf	323	24,40	9,58		
İçe Dönük Faktörler	4. sınıf	308	25,09	9,05	-1,754	0,08
	5. sınıf	323	26,38	9,39		
Dijital Bağımlılık Toplam	4. sınıf	308	48,45	17,57	-1,643	0,101
	5. sınıf	323	50,78	17,99		

Tablo 8’de öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırılması sonucunda kişiler arası ilişkiler ($t=-1,38$; $p=0,168$), içe dönük faktörler ($t=-1,754$; $p=0,08$) alt boyutlarında ve dijital bağımlılık ölçek toplamı ($t=-1,643$; $p=0,101$) ortalama puanları arasında sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 9

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Okullar	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Kişiler Arası İlişkiler	Köy Okulları	209	23,56	8,89	-0,629	0,529
	Merkez Okulları	422	24,05	9,73		
İçe Dönük Faktörler	Köy Okulları	209	25,84	9,24	0,168	0,867
	Merkez Okulları	422	25,71	9,25		
Dijital Bağımlılık Toplam	Köy Okulları	209	49,40	17,28	-0,237	0,813
	Merkez Okulları	422	49,76	18,09		

Tablo 9’da öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analizin sonucuna göre; katılımcıların kişiler arası ilişkiler ($t=-0,629$; $p=0,529$), içe dönük faktörler ($t=0,168$; $p=0,867$) alt boyutlarında ve dijital bağımlılık ölçek toplamı ($t=-0,237$; $p=0,813$) ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 10

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
Kişiler Arası İlişkiler	İlkokul	142	24,93	9,84	1,614	0,169
	Ortaokul	184	23,39	9,27		
	Lise	155	22,64	8,62		
	Üniversite	78	24,60	10,64		
	Bilmiyorum	72	25,03	9,38		
İçe Dönük Faktörler	İlkokul	142	26,61	9,83	1,544	0,188
	Ortaokul	184	25,96	9,37		

	Lise	155	24,35	8,10		
	Üniversite	78	26,85	10,38		
	Bilmiyorum	72	25,36	8,54		
	İlkokul	142	51,55	18,75		
	Ortaokul	184	49,35	17,85		
Dijital Bağımlılık Toplam	Lise	155	46,99	15,83	1,518	0,195
	Üniversite	78	51,46	19,99		
	Bilmiyorum	72	50,39	17,04		

Tablo 10’da öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; katılımcıların kişiler arası ilişkiler ($F= 1,614$; $p=0,169$), içe dönük faktörler ($F= 1,544$; $p=0,188$) alt boyutlarında ve dijital bağımlılık toplam puanında ($F= 1,518$; $p=0,195$) anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 11

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
Kişiler Arası İlişkiler	İlkokul	98	25,33	8,56		
	Ortaokul	138	24,14	10,18		
	Lise	206	23,32	8,90	0,879	0,476
	Üniversite	98	23,86	10,74		
	Bilmiyorum	91	23,26	9,03		
İçe Dönük Faktörler	İlkokul	98	26,54	9,42		
	Ortaokul	138	26,21	10,25		
	Lise	206	25,72	8,75	1,604	0,172
	Üniversite	98	26,38	9,67		
	Bilmiyorum	91	23,61	7,80		
Dijital Bağımlılık Toplam	İlkokul	98	51,87	16,82		
	Ortaokul	138	50,35	19,71		
	Lise	206	49,04	16,76	1,074	0,368
	Üniversite	98	50,23	19,54		
	Bilmiyorum	91	46,87	16,05		

Tablo 11’de öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analize göre; katılımcıların kişiler arası ilişkiler ($F= 0,879$; $p=0,479$), içe dönük faktörler ($F= 1,604$; $p=0,172$) alt boyutlarında ve dijital bağımlılık toplam puanında ($F= 1,074$; $p=0,368$) baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 12

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık Düzeyleri İle Günlük Cihaz Süresi Değişkeni Arasındaki İlişki

Ölçek	Günlük Cihaz Süresi	Kişiler Arası İlişkiler	İçe Dönük Faktörler	Dijital Bağımlılık Toplam
Günlük Cihaz Süresi	$r = 1$ $p = 0$	,235** 0	,322** 0	,292** 0

Tablo 12’de öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile günlük cihaz süresi değişkeni arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla “Pearson korelasyon” analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen değerlere göre günlük cihaz süresi ile kişiler arası ilişkiler ($r=,235$; $p=,000$), içe dönük faktörler ($r=,322$; $p=,000$) alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanları arasında ($r=,292$; $p=,000$), pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 13

Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Zorbalık Toplam	Kız	344	16,75	5,83	-0,767	0,444
	Erkek	287	17,10	5,36		

Tablo 13’te öğrencilerin zorbalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasının sonuçları yer almaktadır. Tablodaki veriler incelendiğinde zorbalık ölçek toplamı ($t=-0,767$; $p=0,444$) ortalama puanlarında cinsiyet değişkeni bağlamında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 14

Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Sınıfı	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Zorbalık Toplam	4. sınıf	308	16,93	5,63	0,093	0,926
	5. sınıf	323	16,89	5,62		

Tablo 14'te öğrencilerin zorbalık düzeylerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırılmasının sonuçlarının yer aldığı görülmektedir. Veriler incelendiğinde zorbalık ölçek toplamı ($t=0,093$; $p=0,926$) ortalama puanlarında öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürdükleri sınıf değişkeni yönünden istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 15

Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Okullar	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Köy Okulları	209	16,22	5,68	-2,168	0,031*
Merkez Okulları	422	17,25	5,56		

Tablo 15'te öğrencilik zorbalık düzeylerinin eğitim öğretim faaliyetini yürüttükleri okulların bulunduğu yer değişkenine göre farklılık ortaya koyup koymadığını saptamak amacıyla yapılan analize göre öğrencilerin zorbalık toplam puanında ($t= -2,168$, $p= 0,031$; $p<0,05$) merkez okulları lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle merkez okullarında öğrenim gören öğrencilerin köy okullarında öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek düzeyde zorbalığa uğradıkları söylenebilir.

Tablo 16

Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
İlkokul	142	16,94	5,69	1,282	0,276
Ortaokul	184	17,11	5,86		

Lise	155	16,21	5,17
Üniversite	78	16,80	5,75
Bilmiyorum	72	17,94	5,59

Tablo 16’da öğrencilerin zorbalık düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; öğrencilerin zorbalık toplam puanında ($F= 1,282$; $p=0,276$) anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 17

Öğrencilerin Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
İlkokul	98	17,24	5,51	0,8	0,525
Ortaokul	138	16,72	5,82		
Lise	206	16,53	5,49		
Üniversite	98	16,92	5,81		
Bilmiyorum	91	17,69	5,54		

Tablo 17’de öğrencilerin zorbalık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucuna göre; öğrencilerin zorbalık toplam puanında ($F= 0,8$; $p=0,525$) baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 18

Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri İle Günlük Cihaz Süresi Değişkeni Arasındaki İlişki

Ölçek	Günlük Cihaz Süresi	Zorbalık Toplam
Günlük Cihaz Süresi	r p	,079* 0,048

Tablo 18’de öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile günlük cihaz süresi değişkeni arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla “Pearson korelasyon” analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen değerler incelendiğinde günlük cihaz süresi ile zorbalık toplam puanları arasında ($r=,079$; $p=,000$) pozitif yönde düşük seviyede anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Sevgi	Kız	344	57,56	9,62	1,454	0,147
	Erkek	287	56,38	10,59		
Saygı	Kız	344	54,04	9,57	3,922	0,000*
	Erkek	287	50,87	10,54		

Tablo 19’da öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması sonucunda saygı değeri ($t=3,922$; $p=0,000$) ortalama puanlarında kız öğrenciler lehine cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ancak sevgi değeri ($t=1,454$; $p=0,147$) ortalama puanlarında cinsiyet değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 20

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Sınıf Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Sınıfı	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Sevgi	4. Sınıf	308	58,45	10,10	3,496	0,001*
	5. Sınıf	323	55,67	9,89		
Saygı	4. Sınıf	308	53,29	10,03	1,68	0,093
	5. Sınıf	323	51,94	10,21		

Tablo 20’de öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeylerinin sınıf değişkenine göre karşılaştırılması sonucunda sevgi değeri ($t=3,496$; $p=0,001$) ortalama puanlarında 4. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrenciler lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Ancak saygı değeri ($t=1,68$; $p=0,093$) ortalama puanlarında sınıf değişkeni bağlamında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 21

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Okulun Bulunduğu Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Okullar	N	$\bar{x}$	Ss	t	p
Sevgi	Köy Okulları	209	57,80	9,73	1,351	0,177
	Merkez Okulları	422	56,65	10,24		
Saygı	Köy Okulları	209	52,47	9,95	-0,234	0,815
	Merkez Okulları	422	52,67	10,24		

Tablo 21’de öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeylerinin öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analize göre; katılımcıların sevgi değeri ($t=1,351$; $p=0,177$) ve saygı değeri ($t=-0,234$; $p=0,815$) ortalama puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 22

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
Sevgi	İlkokul	142	56,29	10,62	0,409	0,803
	Ortaokul	184	56,87	9,44		
	Lise	155	57,71	10,40		
	Üniversite	78	57,44	11,53		
	Bilmiyorum	72	56,98	8,20		
Saygı	İlkokul	142	51,94	10,56	0,398	0,81
	Ortaokul	184	52,61	9,65		
	Lise	155	52,53	10,29		
	Üniversite	78	53,72	11,27		
	Bilmiyorum	72	52,83	8,97		

Tablo 22’de öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analizlerin sonuçlarına göre; öğrencilerin sevgi değeri puanında ($F= 0,409$; $p=0,803$) ve saygı değeri puanında ($F= 0,398$; $p=0,81$) anne

eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 23

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeylerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Ölçek	Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	F	p
Sevgi	İlkokul	98	54,36	9,73	2,17	0,071
	Ortaokul	138	57,29	9,45		
	Lise	206	57,40	10,65		
	Üniversite	98	58,14	11,31		
	Bilmiyorum	91	57,46	8,23		
Saygı	İlkokul	98	51,48	10,15	0,399	0,809
	Ortaokul	138	52,89	8,69		
	Lise	206	52,57	10,67		
	Üniversite	98	52,99	12,03		
	Bilmiyorum	91	53,01	8,75		

Tablo 23’te öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre; öğrencilerin sevgi değeri puanında ($F= 2,17$; $p=0,071$) ve saygı değeri puanında ($F= 0,399$; $p=0,809$) baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak herhangi anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 24

Öğrencilerin Sevgi ve Saygı Değeri Düzeyleri İle Günlük Cihaz Süresi Değişkeni Arasındaki İlişki

Ölçek	Günlük Cihaz Süresi	Sevgi	Saygı
Günlük Cihaz Süresi	r p	1 0	-,155** 0
			-,149** 0

Tablo 24’te öğrencilerin sevgi ve saygı değerine sahip oluş düzeyleri ile günlük cihaz süresi değişkeni arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla “Pearson korelasyon” analizi yapılmıştır. Analiz sonucu elde edilen değerler incelendiğinde günlük cihaz süresi ile sevgi değeri

puanları arasında ($r=-,155$; $p=,000$) negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte günlük cihaz süresi ile saygı değeri puanları arasında ($r=-,149$; $p=,000$) negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu görülmektedir.

Tablo 25

Öğrencilerin Dijital Bağımlılık, Zorbalık Düzeyleri İle Sevgi ve Saygı Değerleri Arasındaki İlişki

		Zorbalık Toplam	Kişiler Arası İlişkiler	İçe Dönük Faktörler	Dijital Bağımlılık Toplam	Sevgi	Saygı
Zorbalık Toplam	r	1	,295**	,272**	,298**	-,184**	-,149**
	p		0	0	0	0	0
Kişiler Arası İlişkiler	r	,295**	1	,814**	,954**	-,386**	-,368**
	p	0		0	0	0	0
İçe Dönük Faktörler	r	,272**	,814**	1	,951**	-,322**	-,307**
	p	0	0		0	0	0
Dijital Bağımlılık Toplam	r	,298**	,954**	,951**	1	-,372**	-,355**
	p	0	0	0		0	0
Sevgi	r	-,184**	-,386**	-,322**	-,372**	1	,695**
	p	0	0	0	0		0
Saygı	r	-,149**	-,368**	-,307**	-,355**	,695**	1
	p	0	0	0	0	0	

Tablo 25’te “Spearman Korelasyon” analizi sonucunda elde edilen değerler öğrencilerin zorbalık toplam puanları ile kişiler arası ilişkiler puanları arasında ($r= ,295$ $p=0,000$), zorbalık toplam puanları ile içe dönük faktörler puanları arasında ($r= ,272$ $p=0,000$) ve zorbalık toplam puanları ile dijital bağımlılık toplam puanları arasında ($r= ,298$ $p=0,000$) pozitif yönde düşük düzeyde; zorbalık toplam puanları ile sevgi değeri puanları arasında ($r= -,184$ $p=0,000$) ve zorbalık toplam puanları ile saygı değeri puanları arasında ($r= -,149$ $p=0,000$) negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin kişiler arası ilişkiler puanları ile sevgi değeri puanları arasında ($r= -,386$ $p=0,000$) ve kişiler arası ilişkiler puanları ile saygı değeri puanları arasında ($r= -,368$ $p=0,000$) negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu istatistiksel açıdan tespit edilmiştir. Bununla birlikte

öğrencilerin içe dönük faktörler puanları ile sevgi değeri puanları arasında ($r = -,322$ $p=0,000$) ve içe dönük faktörler puanları ile saygı değeri puanları arasında ($r = -,307$ $p=0,000$) negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin dijital bağımlılık toplam puanları ile sevgi değeri puanları arasında ($r = -,372$ $p=0,000$) ve dijital bağımlılık toplam puanları ile saygı değeri puanları arasında ($r = -,355$ $p=0,000$) negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmakta olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; yürütülen araştırmada ortaya çıkan bulguların istatistiksel yönden analiz sonuçları ilgili literatür doğrultusunda tartışılarak yorumlanmış olup araştırma bulgularına yönelik sonuç ve önerilere değinilmiştir.

5.1.Tartışma

Bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık, akran zorbalığı, sevgi ve saygı değerleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak, ilişkilerin yönünü ve düzeyini belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda geliştirilen hipoteze yönelik tartışma sonuç aşağıda verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemine yönelik tartışma

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okulun bulunduğu yer, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik tartışma

– Cinsiyet değişkenine ilişkin tartışma

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında kişiler arası ilişkiler (bu kavram sorunlar, çatışma, yalan söyleme vb. olumsuz ifadeler anlamında kullanılmıştır) alt boyutu ortalama puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ancak cinsiyet değişkeni ile içe dönük faktörler alt boyutu ve dijital bağımlılık toplam puanlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Tokatlı (2024) çalışmasının sonuçları incelendiğinde cinsiyet ile kişilerarası ilişkiler alt boyutu arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Yürütülen araştırma sonuçları ile bu sonuç tutarlıdır. Diğer yandan Tokatlı (2024)’nın içe dönük faktörler alt boyutunda anlamlı farklılık tespit etmemesi mevcut araştırma sonucu ile çelişmektedir. Bu durumun

sebebinin katılımcıların sosyal etkinlik imkanlarının, aile ve çevre özelliklerinin farklılığı olduğu düşünülmektedir. Literatürde dijital bağımlılık ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan çalışmalar incelendiğinde Erkan (2025), Yardımcı (2024), Zıvalı (2024), Durmaz (2023), Çelik (2023), Soylu (2023), Tunç (2023), Coşar vd. (2024), Kodan ve Yılmaz (2024), Akıncan (2022), Baltan (2020), Tsai vd. (2020), Yılmaz (2019), Hawi vd. (2019), Çukurluöz (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmaların dijital bağımlılık toplam puanlarında erkekler lehine anlamlı farklılık olduğu ve araştırma sonuçlarını desteklediği görülmektedir. Bu durumun erkeklerin evde kızlara göre daha az sorumluluk üstlenmesi, ailelerine ev işlerinde daha az yardımcı olması gibi nedenlerle dijital içeriklerle daha fazla zaman geçirme olanağı bulmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Erkan, 2025). Diğer yandan araştırma sonuçlarından farklı sonuçlara ulaşan çalışmalarda mevcuttur. Bulut (2024), Tokatlı (2024), Ülker (2024), Domlu (2022), Kaçmaz (2022), Erzincanlı (2022), Balkın (2020) çalışmalarında cinsiyet değişkeni ile dijital bağımlılık toplam puanlarında anlamlı farklılık tespit etmezken, Uylas (2024), Paş (2023), Gezer (2022), Seema vd. (2022) ve Griffiths (1999) kızlar lehine anlamlı farklılık tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarından farklıdır. Cinsiyet ve dijital bağımlılık arasında çıkan farklı sonuçların nedeni dijital içerik üreten şirketlerin kızların ve erkeklerin ayrı ayrı ilgisini çekecek içerikler üretmelerinin yanında her iki cinsiyetinde ilgisine hitap eden içerikler geliştirmelerine (Kaçmaz, 2022) bağlı olarak araştırmaların gerçekleştirildiği çalışma gruplarının demografik olarak farklı niteliklere sahip olması olabilir.

– *Sınıf değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin sınıf değişkeni ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında istatistiki açıdan anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde Tokatlı (2024) tarafından yürütülen çalışmada öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ve sınıf değişkeni arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında 8. sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaştığı tespit edilmiştir. Dijital bağımlılık toplam puanlarında Kaçmaz (2022) çalışmasında 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıflara göre dijital bağımlılık düzeylerini daha yüksek bulurken, Kodan ve Yılmaz (2024) araştırmasında dijital bağımlılık düzeylerinin 4. sınıf öğrencilerinin 6 ve 7. sınıflardan, 6. sınıf ların 7. sınıflardan düşük olduğunu tespit etmiştir. Başka bir ifadeyle öğrencilerin yaşça büyüdükçe dijital bağımlılık düzeylerinin arttığı söylenebilir. Bu sonuçlar araştırma

sonuçlarından farklılık göstermektedir. Bu durumun nedeni olarak yaşı'n büyümesiyle birlikte çocukların aileleri ile daha az zaman geçirmeye başlamaları ve bu durumun ailenin çocuk üzerindeki kontrolünü kaybetmesine bağlı olabileceği düşünülmektedir (Tokatlı, 2024). Eravci Özkan (2020) bu durumu öğrencilerin sınıf seviyelerinin yükselmesiyle beraber kendilerine ait teknolojik cihazlara sahip olmalarına bağlamaktadır. Literatür incelendiğinde araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Domlu, 2022; Uylas, 2024; Bulut, 2024; Zıvalı, 2024; Ülker, 2024; Soylu, 2023; Tunç, 2023; Gezer, 2022; Baltan, 2020; Çukurluöz, 2016).

– *Okulun bulunduğu yer değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun bulunduğu yer değişkeni ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Literatür incelendiğinde dijital bağımlılık düzeyleri ile öğrencilerin öğrenim gördükleri okullar değişkeni arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında Tokatlı (2024) gerçekleştirdiği çalışmada ortaokul öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri imam hatip ortaokulu öğrencilerinden yüksek iken, Çukurluöz (2016) çalışmasında imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerini daha düşük tespit etmiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile çelişmektedir. Bu durumun nedeninin imam hatip okullarındaki sosyal çevrenin ve eğitimin farklı olmasına bağlı olarak dijital içeriklerle etkileşimin sınırlılığı olduğu düşünülmektedir (Tokatlı, 2024). Taş, Eker ve Anlı (2014) ise çalışmasının sonucunda Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini daha düşük bulmuştur. Bu durum çalışılan örneklem gruplarının niteliklerinin ve yaşanan çevre şartlarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Şimşek ve Yılmaz (2020) tarafından yürütülen çalışmada mevcut çalışma sonuçlarını destekler nitelikte okul türünün ve okulun bulunduğu çevrenin öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeylerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

– *Anne/baba eğitim durumu değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin anne/baba eğitim durumu değişkeni ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde dijital bağımlılık düzeyleri ve anne eğitim durumu arasında dijital bağımlılık toplam puanlarında Çelik (2023)'in çalışmasında annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin annesi lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durumdan anneleri eğitim seviyeleri yükseldikçe çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin azaldığı sonucu çıkmaktadır. Bunun sebebi annelerin eğitim seviyesindeki yükselişin bağımlılık konusunda bilinçlenmeye neden olması ve çocuklarının teknoloji kullanımını kontrolleri altında tutmaları olabilir. Domlu (2022) çalışmasında annesi lise mezunu olan bireylerin annesi okuryazar olan veya okuryazar olmayanlardan dijital bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu sonuç annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklardaki dijital bağımlılık düzeyinin arttığına işaret etmektedir. Bu duruma günümüz toplumunda çalışma hayatında kadın istihdamının artmasına paralel olarak aile ekonomisinde yaşanan iyileşmenin teknolojik ürünleri daha ulaşılabilir kılması, çalışan annelerin çocuklarıyla daha az vakit geçirmeleri ve çocukların üzerindeki ebeveyn kontrolünün azalması neden olmuş olabilir. Kaçmaz (2022) 'ın araştırmasında ise annesi lise mezunu olan bireylerin dijital bağımlılık düzeyleri annesi okuma yazma bilmeyen, ilkokul veya üniversite mezunu olanlardan yüksek düzeydedir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Diğer yandan literatürde anne eğitim durumu değişkeninde anlamlı farklılık olmadığını tespit ederek araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Erkan 2025, Coşar vd. 2024, Bulut 2024, Zıvalı 2024, Tunç 2023, Baltan 2020).

Baba eğitim durumu değişkeni ile dijital bağımlılık toplam puanlarında Erkan (2025) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları incelendiğinde babası ilköğretim mezunu olan katılımcıların lisans ve üzerinden mezun olanlara göre dijital bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu duruma eğitim seviyesindeki artışın babalarda bağımlılık hakkında farkındalık oluşturmaları, bu farkındalık sayesinde çocuklarının teknolojiyi bilinçli kullanmaları konusunda onlara rehberlik etmeleri, dijital araçlarla geçirdikleri süre konusunda sınırlamalar koymalarının neden olduğu ifade edilmektedir. Literatür incelendiğinde baba eğitim durumu değişkeninde Coşar vd. (2024), Bulut (2024), Zıvalı (2024), Kaçmaz (2022) ve Baltan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmaların araştırma sonuçlarını desteklediği tespit edilmiştir. Bu sonuçların mevcut araştırmayı desteklediği görülmektedir.

– Cihaz süresi değişkenine ilişkin tartışma

Öğrencilerin günlük cihaz kullanım süreleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında cihaz kullanım süresi ile kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Tokatlı (2024) çalışmasında kişiler arası ilişkiler ve içe dönük faktörler alt boyut puanlarında cihaz kullanım süresi değişkeninde gün içerisinde cihaz başında geçirilen süre azaldıkça dijital bağımlılık düzeyinin de azaldığını tespit etmiştir. Dijital bağımlılık toplam puanlarında Bulut (2024), Akıncan (2022), Balkın (2020) tarafından yürütülen araştırmalar incelendiğinde internette geçirilen süre arttıkça dijital bağımlılık düzeyinin yükseldiği tespit edilmiştir. Seema ve Varik-Maasik (2023) çalışmanın sonucunda bireylerin ekran başında geçirdikleri süre yükseldikçe dijital bağımlılık düzeylerinin de yükseldiğini tespit etmişlerdir. Yılmaz (2019) yönetici ve öğretmenlerin dijital bağımlılık düzeylerini incelediği çalışmasında cihaz kullanım süresi 0-1 saat arasında olan katılımcıların dijital bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğunu bulmuştur. Gezer (2022) ve Erzincanlı (2022) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmalarda cihaz kullanım süresi 1-2 saat olan bireylerin dijital bağımlılık düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar mevcut araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Yardımcı (2024), Kaçmaz (2022), Zıvalı (2024), Tunç (2023), Sayeed vd. (2021), Baltan (2020) ve Chen vd. (2004) tarafından ilkökul ve ortaokul öğrencileri arasında yürütülen çalışmalarda da cihaz kullanım süresi yükseldikçe dijital bağımlılık düzeylerinin de yükseldiği tespit edilmiştir. Bulunan bu sonuçlar araştırma sonuçları ile tutarlıdır. Araştırmalarda da görüldüğü gibi cihaz kullanım süresine paralel olarak dijital bağımlılık düzeyleri de yükselmektedir. Bu duruma teknolojiye gelişmelerle teknolojik cihazların kolay ulaşılabilir hale gelmesi, reklamlarla dijital ürünlerin çekici hale getirilmesi, her iki ebeveyninde çalışması nedeniyle ailelerin çocuklarıyla geçirdiği zamanın azalması, Pandemi sürecinde yaşanan izolasyon nedeniyle insanların dijital araçlara yönelmesi gibi pek çok sebep gösterilebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okulun bulunduğu yer, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik tartışma

– *Cinsiyet değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile zorbalık düzeyleri arasında zorbalık toplam puanlarında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Literatürde araştırma sonucunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar bulunmaktadır. Ünal Üstün (2024) ve Güneri (2024) çalışmalarının sonuçlarında kız öğrencilerin zorbalığa uğrama oranlarını daha yüksek tespit ederken, Çakmak (2024) kızların zorbalık karşısındaki savunuculuk düzeylerinin yüksek olduğunu, Ayas ve Pişkin (2011) ise kız öğrencilerin zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu duruma çocukların büyüdüleri çevre şartları ve yetiştirilme tarzları sebep olmuş olabilir. Kızık (2025), Akalp Gültekinli (2024), Akçay ve Demircioğlu (2024), Altın Dikici (2024), Kucur (2024), Butasım (2024), Sarier (2024), Kaya (2024), Yılmaz (2024), Özaydın (2024), Demircioğlu (2024), Gürel (2024), Buldağ (2023), Atasoy Karakaya (2023), Gene (2022), Eroğlu (2022), Kısadal (2022), Falla vd. (2022), Morkan Şahin (2021), Gürbüz (2021), Özçelik (2019), Tekce (2019), Balak (2017), Hong ve Espelage (2012) tarafından yapılan çalışmalarda erkeklerin zorbalık düzeyleri daha yüksek olarak bulunmuştur. Bu duruma toplumsal normların yanında sahip olunan fiziksel güç ve akranlar arasındaki üstünlük mücadelesinin sebep olduğu düşünülmektedir (Terry & Hennessy, 2007; Addis & Mahalik, 2003). Ayrıca erkek çocukların kızlara göre daha aktif bir yapıya sahip olmaları ve erkek çocukların gösterdikleri şiddet içerikli davranışların çevre tarafından desteklenmesi de bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir (Demircioğlu, 2024). Diğer yandan Yüksel (2024), Ildır Sağlık (2024), Topalli (2024), Evrensel (2024), Tosun (2024), Demirel (2022), Çiloğlu (2022), Çelik (2021), Craig vd. (2019) tarafından yürütülen araştırmaların sonuçlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

– *Sınıf değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin sınıf değişkeni ile zorbalık düzeyleri arasında zorbalık toplam puanlarında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Literatürde bulunan araştırmalar incelendiğinde Kızık (2025) ve Sarier (2024) çalışmalarında 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık yapma düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Zorbalık yapma yönünden Ildır Sağlık (2024) araştırmasında 12. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerini daha düşük bulurken, Gene (2022) 11. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerini 9 ve 10. sınıf öğrencilerinden yüksek, Tekce (2019) 4.

sınıf öğrencilerinin düzeylerini 3. sınıf öğrencilerinden yüksek, tespit etmişlerdir. Bu araştırmaların sonuçları incelendiğinde daha üst sınıfta bulunan öğrencilerin daha fazla zorbalık davranışı sergilediği görülmektedir. Bu durumun sınıf seviyesinin büyümesi nedeniyle öğrenciler arasında yaşanan üstünlük mücadelesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Topalli (2024) tarafından yapılan çalışmada 9. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeyleri 10. sınıf öğrencilerinden daha yüksek tespit edilirken, Balak (2017) tarafından yürütülen çalışmada ise 3.sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeyleri 4.sınıf öğrencilerinden daha yüksek tespit edilmiştir. Zorbalığa uğrama yani kurban olma yönünden Güneri (2024) ve Atasoy Karakaya (2023)'nın lise öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarda 9. sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerini daha yüksek buldukları görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak bu öğrencilerin ortaöğretime daha yeni geçmiş olmalarından dolayı yeni kurallarla karşılaşmaları ve yeni arkadaşlıklar kurmaları ifade edilmektedir (Güneri, 2024). Demircioğlu (2024) ve Tekce (2019) ise ilkokul öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarında 4. Sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin alt sınıflara göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. 4. sınıf öğrencilerinin yaşlarında meydana gelen büyüme, ilkokul kademesinin en büyük sınıfı olmaları, arkadaşları arasında popüler olma arzusu gibi sebeplerle yaptıkları olumsuz davranışlar sonucunda zorbalığa maruz kaldıkları düşünülebilir. Ulaşılan bu sonuçlar mevcut araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Çalışmaların yürütüldüğü örneklem grupları arasındaki farklar, öğrencilerin bulundukları aile ve çevrenin özellikleri ve yetiştirilme tarzları bu farklılığa sebep olabilir. Öte yandan literatürde araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Kurban olma yönünden Sarier (2024), Topalli (2024) ve Gene (2022) tarafından yapılan çalışmalarda sınıf değişkeni ile zorbalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Zorbalık yapma yönünden Altınar Dikici (2024), Akalp Gültekinli (2024), Ünal Üstün (2024), Butasım (2024), Kaya (2024), Yılmaz (2024), Evrensel (2024), Tosun (2024), Güneri (2024), Atasoy Karakaya (2023), Çiloğlu (2022) ve Morkan Şahin (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarında sınıf değişkeni ile zorbalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

– *Okulun bulunduğu yer değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer ile zorbalık düzeyleri arasında zorbalık toplam puanlarında merkez okulları lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili zorbalığa uğrama yönünden Akalp Gültekinli (2024) çalışmasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinden daha yüksek düzeyde zorbalığa uğradıkları tespit edilirken, Yılmaz (2024) ise Mesleki Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha yüksek düzeyde zorbalığa uğradıkları sonucuna ulaşmış ve bunun sebebinin çalışmanın yapıldığı okulun erkek lisesi olması ifade edilmiştir. Sulvian (2000) zorbalığı akademik başarıya bağlamış ve akademik açıdan başarının daha az olduğu okullarda zorbalık düzeyinin daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Topalli (2024) ve Atasoy Karakaya (2023) çalışmalarında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin daha düşük düzeyde zorbalığa maruz kaldıklarını tespit etmişlerdir. Literatürde zorbalıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde araştırma sonuçları ile paralel olan ve olmayan çalışmalar olduğu görülmektedir. Topalli (2024) çalışmasında Anadolu Lisesi öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin Fen Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğunu bulurken, Yılmaz (2024) Fen Lisesi öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin daha yüksek, Evrensel (2024) Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinin yüksek, Atasoy Karakaya (2023) ise İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar çalışmaların gerçekleştirildiği okulların il/ilçe merkezinde yer alması dolayısıyla araştırma sonuçları ile benzerlikler göstermektedir. Özçelik (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları incelendiğinde ise devlet okulu öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin özel okul öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmalar sonucunda okullar arasında ortaya çıkan bu farklılıklara öğrencilerin akademik başarısı, ekonomik durumları, okulun yer aldığı çevrenin özellikleri, okul idaresinin tutumu gibi pek çok durumun sebep olabileceği düşünülmektedir (Topalli, 2024; Evrensel, 2024). Diğer yandan Akalp Gültekinli (2024) ve Gene (2022) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçları incelendiğinde zorbalık düzeyleri ile okullar değişkeni arasında anlamlı farklılık tespit edilmediği görülmektedir. Bu sonuçlar ise yürütülen araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir.

– *Anne/baba eğitim durumu değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin anne/baba eğitim durumu değişkeni ile zorbalık düzeyleri arasında zorbalık toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Anne eğitim durumu değişkeni açısından literatür incelendiğinde annesi okuma yazma bilmeyen veya sadece okur yazar olan öğrencilerin zorbalık düzeylerinin diğerlerinden daha yüksek olduğunun tespit edildiği araştırmalar bulunmaktadır (Altınar Dikici, 2024; Demirel, 2022; Eroğlu, 2022; Gürbüz, 2021; Balak, 2017). Diğer yandan annesi ilköğretim ya da ortaokul mezunu olan öğrencilerin diğerleri oranla zorbalık düzeylerinin daha yüksek

olduğunu bulan araştırmalar da yer almaktadır. (Kucur, 2024; Butasım, 2024; Topalli, 2024; Özaydın, 2024; Tosun, 2024; Çiloğlu, 2022; Kısadal, 2022; Çelik, 2021). Bu sonuçlar araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. Ancak diğer yandan anne eğitim durumu ile zorbalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığını tespit eden çalışmalar (Kızık, 2025; Ünal Üstün, 2024; Çakmak, 2024; Yüksel, 2024; Sarier, 2024; Ildır Sağlık, 2024; Kaya, 2024; Güner, 2024; Evrensel, 2024; Gürel, 2024; Buldağ, 2023; Gene, 2022; Morkan Şahin, 2021; Tekce, 2019) mevcut araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Baba eğitim durumu değişkeninde literatürde araştırma sonucuyla benzer ve farklı olan çalışmalar bulunmaktadır. Baba eğitim durumu ile zorbalık düzeyleri arasında Altınar Dikici (2024), Demirel (2022) ve Balak (2017) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde babası okuryazar olmayan ya da sadece okuma yazma bilen öğrencilerin zorbalık düzeylerinin diğer öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Topalli (2024), Özaydın (2024) ve Tosun (2024) tarafından gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarında baba eğitim durumu ilköğretim veya ortaokul olan öğrencilerin zorbalık düzeyleri daha yüksek olarak bulunmuştur. Literatürde babası ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılan çalışmalar da bulunmaktadır (Çiloğlu, 2022; Tekce, 2019). Güneri (2024) ise çalışmasının sonucunda baba eğitim durumu üniversite ve üzeri olan öğrencilerin zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmemektedir. Diğer yandan Ünal Üstün (2024); Çakmak (2024); Yüksel (2024); Kucur (2024); Butasım (2024); Sarier (2024); Ildır Sağlık (2024); Kaya (2024); Kızık (2025); Evrensel (2024); Gürel (2024); Buldağ (2023); Gene (2022); Eroğlu (2022); Kısadal (2022); Morkan Şahin (2021) ve Çelik (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmaların sonuçlarında baba eğitim durumu ile zorbalık düzeyleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Bu araştırmalar çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Araştırmaların sonuçları incelendiğinde genel olarak ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarının zorbalık düzeylerinin azaldığı söylenebilir. Bu duruma eğitim seviyesindeki yükselişle birlikte ailelerin zorbalık hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları ve çocuklarını zorbalıkla başa çıkma konusunda bilinçlendirebilmelerinin neden olduğu söylenebilir.

– *Cihaz süresi değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin günlük cihaz kullanım süreleri ile zorbalık düzeyleri arasında zorbalık toplam puanlarında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde Güneri (2024) tarafından yürütülen çalışmada gün içerisinde sosyal medyada 4-6 saat arası zaman geçiren öğrencilerin daha az zaman geçirenlere göre akran zorbalığı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaştığı tespit edilmiştir. Özaydın (2024) tarafından yapılan çalışmada görsel medya araçlarıyla gün içerisinde 3 saat ve daha fazla ilgilenen okul öncesi öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Demirel (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise teknolojik araçları kullanma süresi 5 saat ve daha uzun olan ilkökul öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin daha az kullananlara göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle dijital dünyada geçirilen zaman arttıkça zorbalık düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Sanal dünyada geçirilen sürenin fazlalığı aile ilişkilerini azaltarak çocukların özellikle sosyal medya ve etkileşimli oyunlarda olumsuz örnek olabilecek kişilerle tanışmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca çocukların dijital cihazları kullanırken ebeveyn kontrolünün olmaması çocukların dijital dünyada şiddet içerikleriyle karşı karşıya kalmalarına ve bu içeriklerden etkilenerek bunları gerçek hayatta uygulamalarına sebep olmaktadır (Özaydın, 2024). Cihaz kullanım süresinin artmasının çocukların bu içeriklere daha fazla maruz kalmasına yol açarak zorbalık düzeylerinin yükselmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Öğrencilerin sevgi ve saygı değeri düzeyleri, demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okulun bulunduğu yer, anne/baba eğitim durumu, günlük cihaz süresi) göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik tartışma

– Cinsiyet değişkenine ilişkin tartışma

Öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile sevgi değeri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak saygı değeri puanları ve cinsiyet değişkeni arasında kız öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde sevgi değeri özelinde Gene (2022), Yardimciel (2022), Kılıç (2019), Fehr ve Sprecher (2013), Demirel (2019) ve Kaya (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda kız öğrencilerin sevgi değeri düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ile araştırma sonuçları çelişmektedir. Bu durumun sebebi Türk toplumunda kızların geleneklere daha bağlı yetiştirilmesinin yanı sıra

(Kaya, 2021) çalışmaların gerçekleştirildiği öğrenci gruplarının farklı yaş seviyelerinde bulunması olabilir. Diğer yandan Karaca (2022), Yılmaz (2024), Yıldırım (2023) ve Sarmusak (2011) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkeni ile sevgi değeri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuç araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Saygı değeri üzerine literatür incelendiğinde İşlen (2021), Kılıçkaya (2023) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarında cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu araştırmaların sonuçları yürütülen araştırmanın sonucundan farklılık göstermektedir. Bu durum öğrencilerin saygı düzeylerinin cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir. Literatürde çocukların saygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Yıldız (2024), Yılmaz (2024), Murat (2024), Karaca (2022), Yardimciel (2022), Kaya (2021), Büyükyıldırım (2013), Gömleksiz ve Ciro (2011) ve Sarmusak (2011) tarafından yapılan çalışmalarda araştırma sonuçlarına paralel olarak anlamlı farklılığının kızlar lehine tespit edildiği görülmektedir. Kız öğrencilerin saygı değeri düzeylerinin erkek öğrencilere göre yüksek olmasının sebebi olarak Türk toplumunun aile yapısı, gelenekler, cinsiyetten beklenen roller olabilir (Yılmaz, 2024). Diğer yandan kızların erkeklere kıyasla aileleri tarafından daha naif yetiştirilmesi bu duruma sebep olmuş olabilir.

– Sınıf değişkenine ilişkin tartışma

Öğrencilerin sınıf değişkeni ile saygı değeri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak sevgi değeri puanları ve sınıf değişkeni arasında 4. sınıf seviyesinde öğrenim gören öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Sevgi değeri ile ilgili literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında Yılmaz (2024), Yıldırım (2023), Gene (2022), Yardimciel (2022), Kaya (2021) ve Sarmusak (2011) tarafından yapılan çalışmalarda sınıf değişkeninde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarından farklıdır. Bunun sebebi araştırmaların yapıldığı çalışma gruplarının farklı özelliklere sahip olması, araştırmaların yürütüldüğü çevre özelliklerinin farklılığı, ailelerin çocuk yetiştirme tarzlarında görülen farklılık olabilir. Karaca (2022) tarafından yürütülen çalışmanın sonuçları incelendiğinde ise sınıf değişkeninde 8.sınıf öğrencilerinin sevgi değeri puanlarının 7.sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar mevcut araştırma sonuçları ile kısmi benzerlikler ortaya koymaktadır. Mevcut araştırmada 4 ve 5. sınıf öğrencileri arasında gerçekleştirilmiş ve 4. sınıf öğrencilerinin sevgi

değeri düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Bu durum Durualp ve Durualp (2012) tarafından ifade edilen sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin evrensel değerlere yönelik algısının da arttığı görüşü ile çelişmektedir.

Literatürdeki çalışmalar saygı değeri özelinde incelendiğinde araştırma sonuçlarını destekler nitelikte sınıf değişkeninde anlamlı farklılık tespit edilmeyen çalışmalar bulunmaktadır (Karaca, 2022; Yılmaz, 2024; Murat, 2024; Yardimciel, 2022; Büyükyıldırım, 2013; Sarmusak, 2011; İşlen, 2021; Kaya, 2021).

– *Okulun bulunduğu yer değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer değişkeni ile sevgi ve saygı değeri düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Literatürde yer alan sevgi ve saygı değerine yönelik çalışmalar incelendiğinde okullar açısından araştırma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Gene (2022) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarında okullar değişkeni açısından lise öğrencileri arasında sevgi değeri düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Bu durum araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir; ancak araştırmaların gerçekleştirildiği örneklem gruplarının yaşça farklı özelliklere sahip olması göz önünde bulundurulmalıdır. Dursun (2016) çalışmasında Meslek Lisesi öğrencilerinin saygı değeri düzeylerinin Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu durumun nedeni çalışılan örneklem gruplarının farklı özelliklere sahip olması olabilir. Diğer yandan çalışmaların gerçekleştirildiği yıllara göre zaman içerisinde toplumsal yapıda, gelenek ve göreneklerde değişimler yaşanmış olabilir. Murat (2024) tarafından lise öğrencileri arasında yapılan çalışmada okullar açısından anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç mevcut araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

– *Anne/baba eğitim durumu değişkenine ilişkin tartışma*

Öğrencilerin anne/baba eğitim durumu değişkeni ile sevgi ve saygı değeri düzeyleri arasında sevgi ve saygı değeri puanlarında istatistiksel yönden anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Sevgi değeri ile anne eğitim durumu arasında literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde Yılmaz (2024), Gene (2022), Yardimciel (2022), Kaya (2021), Kılıç (2019) ve Demirel (2019) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarının araştırma sonucuyla tutarlı olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumu ile sevgi değeri arasında araştırma yapan Yılmaz (2024) ve Kaya (2021) babası okuma yazma bilmeyen ya da sadece okuryazar olan öğrencilerin

sevgi değeri puanlarının daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırmalarda babaların eğitim düzeyi düştükçe sevgi değerlerinin de azaldığı görülmektedir. Bu durumda babaların eğitim seviyesi yükseldikçe artan bilgilerini ve deneyimlerini çocuklarına aktardıkları, eğitim sayesinde kazandıkları değerleri çocuklarına yansıttıkları ve onların değerlere sahip bireyler olarak yetişmelerine vesile oldukları söylenebilir (Kaya, 2021). Bu sonuçlar ile araştırma sonuçları farklılık göstermektedir. Diğer yandan Gene (2022), Yardimciel (2022) ve Kılıç (2019) tarafından yapılan çalışmalarda araştırma sonuçları ile benzer şekilde baba eğitim durumu ve sevgi değeri arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir.

Literatürde saygı değeri ile anne eğitim durumu değişkeni arasındaki çalışmalar incelendiğinde Murat (2024) ve İşlen (2021) çalışmalarında anne eğitim durumu ilköğretim olan öğrencilerin saygı değerleri puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Bu durumun sebebi eğitim seviyesinde yaşanan yükselişin bireylerin toplumsal normlardan kaynaklanan geleneksel ve kültürel değerlerine olan bağlılığında azalmaya neden olmasıyla açıklanabilir (Murat, 2024). Diğer yandan Yılmaz (2024), Yıldız (2024), Kılıçkaya (2023), Yardimciel (2022), Kaya (2021) ve Büyükyıldırım (2013) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarında anne eğitim durumu ile saygı değerleri arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Baba eğitim durumunda ise Kaya (2021) tarafından yapılan çalışmada babası okuryazar olmayan ya da sadece okuryazar olan öğrencilerin saygı değeri puanlarının baba eğitim durumu lisans ve lisansüstü olanlardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum araştırma sonuçları farklılık oluşturmaktadır. Ailenin eğitim seviyesinde görülen yükselmenin ailenin değerler konusunda bilinçlenmesine neden olduğu, çocuklarına rehber olurken değerlerin ışığında ilerledikleri ve onlar için iyi birer rol model oldukları söylenebilir. Ancak Yılmaz (2024), Murat (2024), Yıldız (2024), Kılıçkaya (2023), Yardimciel (2022), İşlen (2021) ve Büyükyıldırım (2013) tarafından yürütülen çalışmaların sonuçlarının araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

– Cihaz süresi değişkenine ilişkin tartışma

Öğrencilerin günlük cihaz kullanım süreleri ile sevgi ve saygı değeri düzeyleri arasında sevgi ve saygı değeri toplam puanlarında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde yapılan araştırma neticesinde konu hakkında çalışmaya rastlanmamıştır. Öğrencilerin sevgi ve saygı değeri düzeyleri ile günlük cihaz kullanım süreleri değişkeni arasında negatif yönde düşük düzeyde tespit edilen ilişki öğrencilerin günlük cihaz kullanım süreleri arttıkça sevgi ve saygı değerlerinin azaldığını göstermektedir. Bu durum cihaz kullanırken geçirilen süre fazlalaştıkça öğrencilerin daha fazla olumsuz uyarıcıya maruz kalmasıyla açıklanabilir. Başka bir ifadeyle cihaz kullanım süresi yüksek olan bireylerin cihazla ilgilendikleri süre zarfında izledikleri videolar, oynadıkları oyunlar, ilgilendikleri platformlar ve uygulamalarda karşılaştıkları olumsuz durum ve davranışlardan daha fazla etkilendiklerini göstermektedir. Ayrıca dijital oyun, video ve çeşitli uygulamalarda gördükleri şiddet, olumsuz davranış ve ifadeler nedeniyle sevgi ve saygı değerlerinin negatif etkilendiği düşünülebilir. Konu ile ilgili benzer olarak OECD (2024) raporunda öğrencilerin dijital cihaz kullanım sürelerinin artmasıyla birlikte akademik başarılarının düşmesinin yanında sosyal/duygusal gelişimlerinin de negatif olarak etkilendiği tespit edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci alt problemlere yönelik tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile akran zorbalığı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yönelik tartışma;

Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile akran zorbalığı düzeyleri arasında istatistiksel yönden pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle dijital bağımlılık düzeyi arttıkça akran zorbalığı düzeyinde de artış olmaktadır.

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili oldukça fazla sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Topalli (2024) tarafından yapılan çalışmada zorba/kurban ile sosyal medya bağımlılığı arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuç yapılan araştırma sonucu ile çelişmektedir. Diğer yandan Ildır Sağlık (2024) gerçekleştirdiği çalışmada internet bağımlılığı ile akran zorbalığı arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişki olduğunu tespit etmiştir. Karaca (2023) tarafından yapılan çalışmada dijital bağımlılık ile siber zorba/kurban olma arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Çakır ve Hazar (2023) tarafından yürütülen çalışmada akran zorbalık ve dijital oyun bağımlılığı arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Demirel (2022) ise çalışmasının sonucunda teknoloji bağımlılığı ile zorbalık arasında orta düzeyli pozitif ilişki tespit etmiştir. Tüm bu araştırmaların sonuçları yürütülen araştırma sonucu ile benzerlik göstermekle birlikte

araştırma sonuçlarını destekleyen başka araştırmalar da mevcuttur (Güneri, 2024; Özaydın, 2024; Demircioğlu, 2024; Tosun, 2024; Tunç, 2023; Vessey vd. (2022); Çelik, 2021; Martínez-Ferrer vd. (2018); Sezen, 2018). Sonuç olarak öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri arttıkça akran zorbalığı düzeyleri de artmaktadır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile sevgi ve saygı değerleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yönelik tartışma;

Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile sevgi ve saygı değeri düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle dijital bağımlılık düzeyi arttıkça sevgi ve saygı değeri düzeylerinde bir azalış görülmektedir.

Literatür incelendiğinde konu hakkında yapılan çalışma sayısının oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle dijital bağımlılık türleri ve değerler arasındaki ilişkilerin çalışıldığı araştırmalar incelenmiştir. Soylu (2023) tarafından yapılan çalışmada sorumluluk değeri ile dijital oyun bağımlılığı arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Arslan (2021) çalışmasında dijital oyun bağımlılığı düzeylerinde yükselişin sorumluluk duygusunda azalışa neden olduğunu saptamıştır. Dinçer ve Kolan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları incelendiğinde sorumluluk puanları ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Değerler genel olarak düşünüldüğünde bu sonuçlar araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Sonuç olarak öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri arttıkça genel olarak değer düzeylerinin azaldığı söylenebilir.

Araştırmanın altıncı alt problemi olan “Öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri ile sevgi ve saygı değerleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yönelik tartışma;

Öğrencilerin akran zorbalığı düzeyleri ile sevgi ve saygı değeri düzeyleri arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Yani akran zorbalığı düzeyi arttıkça sevgi ve saygı değeri düzeyi düşmektedir.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde konu ile yapılan çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle zorbalık ve değerler arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalara bakılmıştır. Gene (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarında zorbalık ve sevgi değeri arasında negatif yönlü düşük düzeyde ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Büyükyıldırım (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda ise saygı değeri ve siber kurbanlık arasında negatif yönlü düşük düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kısadal (2022) tarafından yapılan çalışmada ise hoşgörü değeri ile zorbalık arasında orta

düzeyde negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Monteiro vd. (2017) çalışmasında genel olarak değerlerin düzeylerindeki yükselişin zorbalık davranışlarını azalttığı saptanmıştır. Kaplan (2020) tarafından yürütülen çalışmanın sonuçları incelendiğinde öğrencilerin hoşgörü düzeyleri ve zorbalık düzeyleri arasında negatif yönlü orta düzeyli ilişki tespit edilmiştir. Brody vd. (2009) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları incelendiğinde ise duyarlı sevgi düzeyinde görülen yükselişin farklı gruplar arasındaki çatışmaları azalttığı saptanmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile benzerlik ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bireylerin değer düzeylerinde görülen yükselişin zorbalık düzeylerini düşürdüğü ifade edilebilir.

Araştırmanın yedinci alt problemi olan “Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyi, akran zorbalığı düzeyi ile sevgi ve saygı değerleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?” sorusuna yönelik tartışma;

Zorbalık düzeyi ile kişiler arası ilişkiler arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Her ne kadar kişiler arası ilişki kelimesi olumlu bir ifade gibi görünse de ölçek alt boyutunda bu kavramın karşılığı sorunlar, çatışma, yalan söyleme gibi olumsuz ifadeler anlamında kullanılmıştır (Kaçmaz vd., 2023). Bu çıkarımdan dolayı zorbalık ile kişiler arası ilişkiler arasında pozitif yönde bir ilişkinin olması, dijital bağımlılıkla da pozitif yönde bir ilişki olmasını açıklamaktadır. Yapılan literatür araştırmalarında zorbalık ile dijital bağımlılık arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir (İldır Sağlık, 2024; Karaca, 2023; Çakır ve Hazar, 2023; Demirel, 2022; Güneri, 2024; Özaydın, 2024; Demircioğlu, 2024; Tosun, 2024; Tunç, 2023; Vessey vd., 2022; Çelik, 2021; Martínez-Ferrer vd., 2018; Sezen, 2018). Bu kavramlar olumsuzluğu ifade etmektedir. Oysa sevgi ve saygı kavramları olumlu durumlar için kullanılan kelimelerdir. Doğal olarak zorbalık ve dijital bağımlılık ile sevgi ve saygı değerleri arasında negatif bir ilişkinin tespit edilmesi doğaldır. İlgili literatürde bu durumu desteklemektedir (Soylu, 2023; Arslan, 2021; Dinçer ve Kolan, 2020; Gene, 2022; Büyükyıldırım, 2013; Kısadal, 2022; Monteiro vd., 2017; Kaplan, 2020; Brody vd., 2009).

Sonuç olarak dijital bağımlılık düzeyindeki artışın zorbalıkla paralel yönde devam etmesi bireyin kişiler arası ilişkilerini ve içe dönüklük durumunu olumsuz yönde etkilemekte ve bireyin sosyalleşmede bir aracı olarak kullandığı sevgi ve saygı değerlerinin de olumsuz yönde etkilenmesine neden olarak bireyin sosyal, duygusal ve psikolojik gelişimine olumsuz yönde etki edebileceği düşünülmektedir.

5.2. Sonuç

- Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ve cinsiyet değişkeni arasında içe dönük faktörler ve dijital bağımlılık toplam puanlarında erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile cihaz başında geçirilen süre arasında kişiler arası ilişkiler, içe dönük faktörler alt boyutları ve dijital bağımlılık toplam puanlarında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin akran zorbalığı toplam puanları ile öğrenim gördükleri okulların bulunduğu yer arasında merkez okulları lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin akran zorbalığı toplam puanları ile cihaz başında geçirilen süre arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin sevgi değeri puanları ile öğrenim gördükleri sınıf değişkeni arasında 4. sınıf öğrencileri lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin sevgi ve saygı değeri puanları ile cihaz başında geçirilen süre arasında negatif yönlü düşük düzeyde ilişki tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin saygı değeri puanları ile cinsiyet değişkeni arasında kız öğrenciler lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri ile akran zorbalığı arasında pozitif yönlü düşük düzeyde, dijital bağımlılık düzeyleri ile sevgi ve saygı değeri puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde, akran zorbalığı düzeyleri ile sevgi ve saygı düzeyleri arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.
- Sonuç olarak dijital bağımlılık ve akran zorbalığı ile sevgi ve saygı değerleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bireyin sosyal, duygusal ve psikolojik yönde gelişimine olumsuz yönde etki edebileceği tespit edilmiştir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarına ve ileride gerçekleştirilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.3.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

- Dijital bağımlılık ve alt boyutları ile sınıf, anne eğitimi, baba eğitimi ve okulun bulunduğu yer demografik değişkenlerinde farklılık tespit edilmemesinin nedenlerine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Akran zorbalığı ile cinsiyet, sınıf, anne eğitimi ve baba eğitimi demografik değişkenlerinde farklılık tespit edilmemesinin nedenlerine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Sevgi değeri ile cinsiyet, anne eğitimi, baba eğitimi; saygı değeri ile sınıf, anne eğitimi, baba eğitimi ve okulun bulunduğu yer demografik değişkenlerinde farklılık tespit edilmemesinin nedenlerine yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Teknolojinin öğrencilerin sevgi ve saygı değerleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya ve bu durumu olumluya çevirmek için değerler eğitiminin dijital içeriklerle uyumlu hale getirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Öğrencilerin dijital cihazların zararlarından korunması amacıyla bu cihazları daha bilinçli kullanmalarına yönelik programlar hazırlanıp bunların içerisine değerleri güçlendiren ve dijital bağımlılığın neden olduğu zorbalık gibi olumsuz durumları azaltmayı sağlayan etkinlikler yerleştirilebilir.

5.3.2. İleride yapılacak araştırmalara yönelik öneriler

- Farklı eğitim kademelerinde de bu çalışma uygulanıp sonuçlar karşılaştırılabilir.
- Anne ve baba eğitim durumunun zorbalık, dijital bağımlılık, sevgi ve saygı değerleri ile ilişkilerini olumlu ve olumsuz yönde daha derinlemesine ortaya koyacak nitel araştırmalar yapılabilir.
- Öğrencilerin dijital bağımlılık, zorbalık, sevgi ve saygı değeri düzeylerinin eğitim süreci içerisindeki değişiminin takip edileceği boylamsal çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Acuner, E., & Turan, Y. (2024). Dijital bağımlılık farkındalığı için dijital detoks turizmi deneyimi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 312–331. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/84996/1270652>
- Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58(1), 5–14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.1.5>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2025). *Dijital Oyunlar İçin Çocuk ve Aile Rehberliği Çalıştayı Raporu*. <https://www.aile.gov.tr/media/2496/dijital-oyunlar-icin-cocuk-ve-aile-rehberligi-calistayi-raporu.pdf> E.T.16.03.2025
- Akalp Gültekinli, C. (2024). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı: Algılanan sosyal destek, psikolojik iyi oluş ve bazı demografik özelliklere göre bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 876133).
- Akbaba, S., & Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105–122. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16697/173572>
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9–27. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/302506>
- Akça, E. B., & Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 7–19. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.001.x>
- Akgül, F. (2023). *Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık ve sosyal beceri düzeylerinin sportif etkinliklere katılım durumlarına göre incelenmesi (Yozgat Bozok Üniversitesi örneği)* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 807780).
- Akıncan, E. (2022). *Ortaokul öğretmenlerinin dijital okuryazarlık dijital bağımlılık ve bilgi güvenliği farkındalık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 764153).

- Aksoy, E. (2017). *İlkokullarda değerler eğitiminde etkili olan faktörlere ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 470010).
- Aktan, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4), 405-421. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.379886>
- Alosaimi, F. D., Alyahya, H., Alshahwan, H., Al Mahyijari, N., & Shaik, S. A. (2016). Smartphone addiction among university students in Riyadh, Saudi Arabia. *Saudi Medical Journal*, 37(6), 675–683. <https://doi.org/10.15537/smj.2016.6.14430>
- Altınar Dikici, B. (2024). *Adli olgularda akran zorbalığının prospektif olarak değerlendirilmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 852806).
- Altınok, M. (2021). Lise öğrencilerinin dijital bağımlılık ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19(1), 262–291. <https://doi.org/10.37217/tebd.689774>
- American Psychiatric Association. (2025). *Internet gaming*. <https://www.psychiatry.org/patients-families/internet-gaming> E.T.23.03.2025
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55–67. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pgy/issue/11166/133473>
- Arslan, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies*, 4(7), 27–41. <https://doi.org/10.31458/iejes.600483>
- Arslan, A. (2021). *Ortaokul öğrencilerinde oyun bağımlılığı ile sorumluluk duygusu davranışı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 695055).
- Arslan, A., Kırık, A. M., & Karaman, M. (2015). Lise ve üniversite öğrencilerinde dijital bağımlılık. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8(8), 34–58. <https://doi.org/10.17361/uhive.2015813153>
- Arslan, S. (2008). *Lise öğrencilerinde öz-kavram ve aile ilişkisinin akran zorbalığına etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 204019).

- Arslan, S. Ö., & Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218–227. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/442932>
- Arslan, S., & Savaşer, S. (2009). Akran zorbalığını önlemede okul hemşiresinin rolü. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, (2), 119–122. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/442932>
- Aslan, H. İ. (2019). *Ortaokul ingilizce ders kitaplarındaki değerler* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 583355).
- Atan, U. (2024). Sanat, çizgi film-animasyon ve çocuk. *Erkin (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi)*, 2(1), 23–38. <https://doi.org/10.29135/erkin.1454995>
- Atasoy Karakaya, Z. (2023). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı ve intihar olasılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 831576).
- Ayar, H., Bulut, N., & Gelici, Z. (2023). Erken çocuklukta dijital bağımlılıkla mücadele projesi kapsamında ebeveynlerin çocuklarının dijital medya kullanımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(47), 1–33. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.1252105>
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550–568. <https://doi.org/10.17051/IO.09630>
- Aziz, N., Nordin, M. J., Abdulkadir, S. J., & Salih, M. M. M. (2021). Digital addiction: Systematic review of computer game addiction impact on adolescent physical health. *Electronics*, 10(9), 996. <https://doi.org/10.3390/electronics10090996>
- Balak, D. (2017). *İlkokul öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile akran zorbalığı ve okula aidiyet duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 469629).
- Balcı, E. V., Tiryaki, S., & Karakuş, M. (2024). Sosyal medya bağımlılığı ile ilgili çalışmaların incelenmesi: Bir bibliyometrik analiz. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 6(1), 84–92. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.24.1.91>

- Balcı, Ş., & Tezer, D. (2024). Can sıkıntısı ile dijital oyun bağımlılığı ilişkisinde kullanım süresinin aracılık rolü: Lise öğrencileri üzerine bir inceleme. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 629–645. <https://doi.org/10.33206/mjss.1276006>
- Balkın, A. (2020). *Lise öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyi ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 624303).
- Baltan, M. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin dijital bağımlılığı ile dinlenmeye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 642045).
- Barık, E., & Yurtal, F. (2023). Akran zorbalığı ile baş etmede sınıf öğretmenlerinin kullandıkları stratejiler ve karşılaştıkları güçlükler. *Turkish Journal of Educational Studies*, 10(2), 133–150. <https://doi.org/10.33907/turkjes.1081627>
- Baykul, Y. (2010). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bayrak, A., Koçyiğit, M., Aksu, H. S., & Koçyiğit, A. (2024). Z kuşağının sosyal medya bağımlılığı ve sosyotelist davranış ilişkisi: Konya örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 46(Yapay Zekâ ve İletişim), 115–132. <https://doi.org/10.31123/akil.1538072>
- Belet, Ş. D., & Deveci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. In *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 765–773). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/256644/>
- Belsey, B. (2008). *Cyberbullying*. <http://www.cyberbullying.org> E.T. 12.03.2025
- Besag, V. E. (1989). *Bullies and Victims in Schools*. Milton Keynes: Open University Press. UK.
- Bilgin, H. C. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılık düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 423226).
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Bolat, S. D., Şahin, R., & Baloğlu, M. (2011). Aile içi şiddet ve okul zorbalığı. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 147–162. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gopsbad/issue/48559/616602>
- Brody, S., Wright, S. C., Aron, A., & McLaughlin-Volpe, T. (2009). Compassionate love for individuals in other social groups. In B. Fehr, S. Sprecher, & L. G. Underwood (Eds.), *The science of compassionate love: Theory, research, and applications* (pp. 283–308). Wiley-Blackwell. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781444303070.ch10>
- Buldağ, İ. H. (2023). *Norm dışı davranış gösteren bireylerde saldırganlık, akran zorbalığı ve narsisizm* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 867556).
- Bulut, A. S. (2024). *Lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık, dijital bağımlılık ve dijital iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 912434).
- Butasım, F. (2024). *Akran zorbalığının yordayıcıları olarak beden imajı ve internet bağımlılığının rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 901993).
- Byun, S., Ruffini, C., Mills, J. E., Douglas, A. C., Niang, M., Stepchenkova, S., Lee, S. K., Loutfi, J., Lee, J. K., Atallah, M., & Blanton, M. (2009). Internet addiction: Metasynthesis of 1996–2006 quantitative research. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(2), 203–207. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0102>
- Cambridge Dictionary. (2025). *Addiction*. <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/addiction> E.T.16.02.2025
- Camodeca, M., & Goossens, F. A. (2005). Aggression, social cognitions, anger and sadness in bullies and victims. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(2), 186–197. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00347.x>
- Cemiloğlu, D., Almourad, M. B., McAlaney, J., & Ali, R. (2022). Combatting digital addiction: Current approaches and future directions. *Technology in Society*, 68, 101832. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2021.101832>

- Chen, K., Tarn, J. M., & Han, B. T. (2004). Internet dependency: Its impact on online behavioral patterns in e-commerce. *Human Systems Management*, 23(1), 49–58. <https://doi.org/10.3233/HSM-2004-23104>
- Craig, W., Harel-Fisch, Y., & Fogel-Grinvald, H. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. *International Journal of Public Health*, 54(2), 216–224. <https://doi.org/10.1007/s00038-009-5413-9>
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66(3), 710–722. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1995.tb00900.x>
- Çakır, B., & Hazar, Z. (2023). An investigation of relationship between digital game addiction, peer bullying and sportsmanship attitudes of secondary school pupils. *Journal of Sport Sciences Research*, 8(3), 511–521. <https://doi.org/10.25307/jssr.1254911>
- Çakır, V., & Çakır, V. (2010). *Televizyon bağımlılığı*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Çakmak, M. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin obeziteye yönelik tutumu ve akran zorbalığı savunuculuğu arasındaki ilişkinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 891509).
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555–576. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10337/126668>
- Çelik, E. (2022). *Çocuklarda dijital bağımlılığın öncülleri ve ardılları: Bir metasentez çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 711920).
- Çelik, G. (2023). *İlkokul öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile matematik ders başarıları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 841715).

- Çelik, M. (2021). *10-15 yaş grubundaki çocuklarda dijital oyun bağımlılığı ile akran zorbalığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 701076).
- Çetin, N., & Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve eğitim ilişkisi üzerine. *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 24, 191–203. <https://doi.org/10.20981/kuufefd.03311>
- Çinkır, Ş., & Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(9), 236–253. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10363/126858>
- Çiftçi, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 417–434. <https://doi.org/10.16992/mjss.520789>
- Çiloğlu, B. (2021). *9-12 yaş arası çocuklarda akran zorbalığı ve arkadaş ilişkileri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 753205).
- Çömlekçi, M. F., & Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(4), 173–188. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.525652>
- Çukurluöz, Ö. (2016). *Lise öğrencilerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi: Ankara ili Çankaya ilçesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 450084).
- deLara, E. W. (2019). Consequences of childhood bullying on mental health and relationships for young adults. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9), 2379–2389. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1197-y>
- Deligöz, E. (2024). İnternet Bağımlılığının Sosyal Temsilleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 14, 38-63. <https://doi.org/10.47994/usbad.1343125>
- Demircioğlu, A. (2024). *İlkokul öğrencilerinde akran zorbalığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 869260).
- Demirel, A. (2019). *Lise son sınıf öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri, olumlu sosyal davranış eğilimleri ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 574998).

- Demirel, M., Er, Y., Kaya, A., & uhadar, A. (2022). Dijital bağımlılık ve boş zaman yönetiminin günlük hayata etkisinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 1292–1306. <https://doi.org/10.36362/gumus.1150233>
- Demirel, Ö., & Kaya, Z. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. İstanbul: Pegema Yayıncılık.
- Demirel, S. (2022). *İlkokul öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı düzeyleri ile problem çözme becerileri, akran zorbalığı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 718415).
- Deniz, S. S. (2024). Üniversiteye geçiş sürecindeki öğrencilerde internet bağımlılığı: Bir inceleme. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 144–149. <https://doi.org/10.31828/uad.1416913>
- Dicle, A. N. (2020). Televizyon-online izleme bağımlılığı. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 66–89. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.1707742744>
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 211415).
- Dilmaç, B., Deniz, M., & Deniz, M. E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öz anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9–24. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29182/312485>
- Dinçer, B., & Kolan, H. İ. (2020). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyleri ile sorumluluk davranışı arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2319–2330. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.833550>
- Domlu, E. (2022). *Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 741965).
- Durmaz, Ö. (2023). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 791799).
- Dursun, H. (2016). *Lise öğrencilerinin değer tercihleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 442996).

- Durualp, E., & Durualp, E. (2012). İlköğretim II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(4), 484-499. Erişim adresi: <https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/5429>
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29200/312609>
- Elbir, B., & Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4250>
- Elliot, M. (1992). *Bullying. A practical guide to coping for schools*. Wiltshire: Longman.
- Eravci Özcan, T. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba ve Öğretmen Akademik Katılımı ile Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki İlişkide Akıllı Telefon Bağımlılığının Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 624077).
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/324476306_Akran_Zorbaliginin_Yeni_Yuzu_Siber_Zorbalik
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/284107943_Cyber_bullying_A_new_face_of_peer_bullying
- Erkan, A. M. (2025). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılıkları ile matematik kaygıları ve matematik akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 919366).
- Eroğlu, G. (2022). *İlkokul öğrencilerinin açık alanda oyun oynama tutumu ile akran zorbalığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 768572).

- Eroğlu, M. R. (2016). Geleceğin suçları: Dijital dünyanın karanlık yüzü. *Cyberpolitik Journal*, 5(9), 173–177. Erişim adresi: <https://cyberpolitikjournal.org/index.php/main/article/view/11>
- Ersoy, M., & Ağlar, C. (2024). TRDİZİN veri tabanındaki dijital bağımlılık araştırmalarına genel bakış (2013–2023). *Journal of History School*, 17(72), 2451–2474. <https://doi.org/10.29228/joh.76685>
- Ersözlü, Z. N., Aydoğan, İ., İskender, M., Helvacı, M. A., & Turhan, M. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. M. Arslan (Ed.). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ertemel, A. V., & Aydın, G. (2018). Dijital ekonomide teknoloji bağımlılığı ve çözüm önerileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(4), 665–690. <https://doi.org/10.15805/addicta.2018.5.4.0038>
- Erzincanlı, Y. (2022). *Üniversite öğrencilerinin kişilik tiplerine göre dijital bağımlılık ve bilinçli farkındalık düzeylerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 732864).
- Espelage, D. L., & Hong, J. S. (2017). Cyberbullying prevention and intervention efforts: Current knowledge and future directions. *Canadian Journal of Psychiatry*, 62(6), 374–380. <https://doi.org/10.1177/0706743716684793>
- Evrensel, Y. (2024). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığı, akademik azim ve öz düzenleme ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 887832).
- Falla, D., Ortega-Ruiz, R., Runions, K., & Romera, E. M. (2022). Why do victims become perpetrators of peer bullying? Moral disengagement in the cycle of violence. *Youth & Society*, 54(3), 397–418. <https://doi.org/10.1177/0044118X20973702>
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. In M. Tonry (Ed.), *Crime and justice* (Vol. 17, pp. 381–458). University of Chicago Press. Erişim adresi: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/449217>
- Fehr, B. & Sprecher, S. (2013). Compassionate Love: What We Know So Far. In M.Hojjat & D. Cramer (Eds.), *Positive Psychology of Love* (pp. 106-120). Newyork, Oxford Press

- Felt, L. J., & Robb, M. B. (2016). *Technology addiction: Concern, controversy, and finding a balance*. Common Sense Media. Erişim adresi: <https://www.commonsensemedia.org/research/technology-addiction-concern-controversy-and-finding-a-balance>
- Fidan, H. (2016). Mobil Bağımlılık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve geçerliliği: Bileşenler modeli yaklaşımı. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(3), 433–469. <https://doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0118>
- Fuchs, C. (2011). An alternative view of privacy on Facebook. *Information*, 2(1), 140–165. <https://doi.org/10.3390/info2010140>
- Gene, Y. (2022). *Lise öğrencilerinin duyarlı sevgi düzeyleri ile akran zorbalığı davranışları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 770998).
- Gezer, D. (2022). *Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri, psikolojik iyi oluş ve dijital bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 747960).
- Gökbulut, B. (2020). Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ve dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişki. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 89–100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/67224/1049174>
- Göldağ, B. (2018). Lise öğrencilerinin dijital oyun bağımlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1287–1315. <https://doi.org/10.23891/efdyu.2018.105>
- Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95–134. Erişim adresi: <http://www.insanbilimleri.com>
- Greene, M. B. (2006). Bullying in school: A plea for measure of human rights. *Journal of Social Issues*, 62(1), 63–69. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2006.00439.x>
- Griffiths, M. (2000). Internet addiction-time to be taken seriously?. *Addiction research*, 8(5), 413–418. <https://doi.org/10.3109/16066350009005587>

- Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist: Bulletin of the British Psychological Society*, 12(5), 246–250. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/232557569_Internet_Addiction_Fact_or_Fiction
- Gülşen, M., & Yalçın, S. S. (2024). Çocuklarda dijital bağımlılık. *Türkiye Klinikleri Social Pediatrics - Special Topics*, 5(2), 72–77.
- Güneri, B. Ö. (2024). *Lise öğrencilerinin akran zorbalığı düzeyleri üzerinde teknoloji bağımlılıklarının ve aile yaşam doyumlarının etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 879759).
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gürbüzer, S. (2021). *İlkokullardaki yabancı uyruklu öğrencilerde akran zorbalığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 702304).
- Gürel, E. (2024). *Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile akran zorbalığına uğrama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 893187).
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Psikiyatri Hemşireliği Özel Konular Dergisi*, 3(2), 175–181. https://www.researchgate.net/publication/319257215_Her_Yonu_ile_Akran_Zorbaligi
- Hamurcu, S. (2020). İlkokul öğrencilerinde akran zorbalığı: Ankara Pursaklar örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(32), 5540–5564. <https://doi.org/10.26466/opus.758653>
- Hawi, N. S., Samaha, M., & Griffiths, M. D. (2019). The digital addiction scale for children: Development and validation. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(12), 771–778. <https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0132>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2005). *Research summary: Cyberbullying victimization. Preliminary findings from an online survey of Internet-using adolescents*. Erişim adresi: <http://cyberbullying.us>

- Hong, J. S., & Espelage, D. L. (2012). A review of research on bullying and peer victimization in school: An ecological system analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 311–322. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.03.003>
- Horvath, C. W. (2004). Measuring television addiction. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 48(3), 378–398. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4803_3
- Ildır Sağlık, A. (2024). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ve akran zorbalığı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 902560).
- İlik, F. M., İlik, Ş. İ., & İlik, A. F. (2024). Ortaöğretim kurumlarında akran zorbalığının incelenmesi. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 11(41), 380–402. <https://doi.org/10.52543/tidsad.1312267>
- İşlen, T. (2021). *Spor lisesi öğrencilerinin çeşitli demografik değişkenlerine göre insani değer düzeylerinin incelenmesi (Batman ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 700269).
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2025). *Dijital bağımlılık bilgi notu*. https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/siber-sucarla-mucadele/bilgi-notlari/7_DJTAL-BAIMLILIK-_BLGNOTU.pdf E.T.20.02.2025
- Jeong, E. J., Kim, D. J., & Lee, D. M. (2017). Why do some people become addicted to digital games more easily? A study of digital game addiction from a psychosocial health perspective. *International Journal of Human–Computer Interaction*, 33(3), 199–214. <https://doi.org/10.1080/10447318.2016.1232908>
- Kaçmaz, C. (2022). *Dijital bağımlılık eğilimi olan ortaokul öğrencilerinin profilinin çıkarılması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 749259).
- Kaçmaz, C., Cumurcu, B., & Çelik, O. T. (2023). Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlilik ve geçerlilik analizi. *Bağımlılık Dergisi*, 24(4), 495–506. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1261063>

- Kana, F., Geçgel, H., & Öncü, B. (2023). Türkçe öğretmeni adaylarının dijital bağımlılık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(39), 941–970. <https://doi.org/10.35675/befdergi.1288205>
- Kaplan, Y. (2020). *8. sınıf öğrencilerinin siber zorba/kurban davranışları ile hoşgörü ve öz güven değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 662834).
- Karabulut, E., Dibiç, N., & Nadir, E. (2024). Üstün yetenekli öğrenciler ve akranlarının sosyal medya bağımlılık düzeylerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *İçel Dergisi*, 4(1), 44–51. Erişim adresi: <https://publish.mersin.edu.tr/index.php/icel/article/view/1555>
- Karaca, S., Gok, C., Kalay, E., Başbuğ, M., Hekim, M., Onan, N. ve Barlas, G.U. (2016). Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi. *Clinical And Experimental Health Sciences*, 6(1), 14-19. doi:10.5152/clinexphealthsci.2016.053.
- Karaca, Ş. (2022). *Ortaokullarda öğrenim gören Türk ve mülteci öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 758132).
- Karadağ, Y. E., & Noyan, C. O. (2021). Teknoloji bağımlılığını önlemeye yönelik psikoeğitim programının 8. sınıf öğrencileri üzerindeki etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 24(1), 43–52. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1090570>
- Karasar, N. (2018). Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, ilkeler ve teknikler. (32.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, H., & Bilgin, A. (2008). Öğrenci, veli ve öğretmen gözüyle ilköğretim okullarında yaşanan zorbalık. *İlköğretim Online*, 7(2), 485–495. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8601/107122>
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 97-109. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36170/406658>
- Kaya, F. (2021). *İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ile insan hakları yurttaşlık ve demokrasi derslerindeki değerlere ilişkin tutumları* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 717859).

- Kaya, S. (2024). *Ergenlerin akran zorbalığı yaşama durumları ile empatik eğilimleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 896275).
- Kaymakcan, R ve Meydan, H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları
- Kaymal, B. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin dijital bağımlılıklarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 624170).
- Kepenekçi, Y. K., & Çinkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236–253. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10363/126858>
- Keskin, S. C. (2012). Değer eğitiminde geçmişten günümüze bir ışık: “Aile bilgisi dersi” model önerisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 10(23), 117–156. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29183/312496>
- Keskin, S. C., & Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet dönemi ilkokul (ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "barış"ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69–92. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29183/312496>
- Keskin, T. (2010). *İlköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığının benlik saygısıyla ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 278793).
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 226374).
- Keskin, Y. (2015). Tarih dersi öğretim programı ve ders kitaplarında değerler eğitimi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 659–674. Erişim: https://www.researchgate.net/publication/281223359_Tarih_Dersi_Ogretim_Programi_Ve_Ders_Kitaplarinda_Degerler_Egitimi
- Keskin, Y., & Keskin, S. C. (2013). İlkokul (ilköğretim) sosyal bilgiler programlarında millî bilinç ve barış değerinin tarihsel serüveni. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*,

- Keskin, Y., & Öğretici, B. (2013). Sosyal bilgiler dersinde "duyarlılık" değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 143–181. Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29175/312424>
- Kılıç, A. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algıları* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 580821).
- Kılıçkaya, A. (2023). *Küçük çocukların yaşlılara ilişkin görüşleri ve farklılıklara saygı düzeyleri ile ebeveynlerinin ve okul öncesi öğretmenlerinin yaşlı ayrımcılık ve hoşgörü eğilim düzeylerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 808505).
- Kırıncı, Ş., & Ekşi, H. (2022). Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği-9 Kısa Form: Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. 9. Uluslararası GAP Zirvesi Bilimsel Araştırmalar Kongresi Tam Metin Bildiriler içinde (ss. 406-416). IKSAD Yayınları. Erişim: https://www.gapzirvesi.org/files/ugd/614b1f_e768ab6fad9c4093aebcb90ad20422e7.pdf
- Kısadal, G. (2022). *İlkokullarda akran zorbalığının yordayıcısı olarak hoşgörü değerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 768554).
- Kızık, C. (2025). *Ergenlerde öz-denetim becerileri ve sosyal duygusal öğrenme becerilerinin akran zorbalığı eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 923984).
- Koç, M., Horzum, M. B., Ayas, T., Aydın, F., Özbay, A., Uęur, E., & Çolak, S. (2016). Sanal zorbalıkla baş etme ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 6(3), 116–128. <https://doi.org/10.19126/suje.281376>
- Koçer, H. A. (1980). *Eğitim tarihi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, (89).
- Kolaç, E., & Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının "değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11(3), 762–777. <https://doi.org/10.17051/io.2012.106726>

- Kucur, N. (2024). *Kekemeliği olan okul çağı çocuklarda akran zorbalığı ve zihin kuramı ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 888822).
- Kurtça, T. T., Çağlar, E. E., & Özcan, Y. S. (2020). Akran zorbalığı ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkinin gözden geçirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 584–595. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.693410>
- Kurttekin, F. (2021). Bilişim çağında ‘gençlik, din ve değer’ konularını ele alan makaleler üzerine bir inceleme. *Eskiyei*, (45), 781–795. <https://doi.org/10.37697/eskiyei.937521>
- Küpel, H. D. (2020). *Öğretmen adaylarının akran zorbalığına ilişkin görüşlerinin hikayeleştirilmiş durumlar ile incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 626269).
- Kwon, M., Kim, D.-J., Cho, H., & Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: development and validation of a short version for adolescents. *PLoS ONE*, 8(12), 1-7. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0083558>
- Lanaj, K., Johnson, R. E., & Barnes, C. M. (2014). Beginning the workday yet already depleted? Consequences of late-night smartphone use and sleep. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 124(1), 11-23. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2014.01.001>
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Development and validation of a Game Addiction Scale for adolescents. *Media Psychology*, 12(1), 77–95. <https://doi.org/10.1080/15213260802669458>
- Lereya, S. T., Samara, M., & Wolke, D. (2013). Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse & Neglect*, 37(12), 1091–1108. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.03.001>
- Li, L., Cai, J., Xu, J., Wu, L., & Wang, L. (2025). The association between school bullying and Internet addiction among adolescents: A moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 16, Article 1234567. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1234567>

- Liu, C. C., & Chang, I. C. (2016). Model of online game addiction: The role of computer-mediated communication motives. *Telematics and Informatics*, 33(4), 904–915. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2016.02.002>
- Martínez-Ferrer, B., Moreno, D., & Musitu, G. (2018). Are adolescents engaged in the problematic use of social networking sites more involved in peer aggression and victimization? *Frontiers in Psychology*, 9, 801. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00801>
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93–108. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/beuifd/issue/3453/47056>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). *PISA 2022 Raporu*. https://pisa.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_03/21120745_26152640_pisa2022_rapor.pdf E.T.02.01.2025
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024a). *Değerler eğitimi etkinlik kitabı yayımlandı*. <https://www.meb.gov.tr/degerler-egitimi-etkinlik-kitabi-yayimlandi/haber/28204/tr> E.T.05.03.2024
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024b). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli: Müfredatla beceri temelli sadeleştirilmiş ve derinlemesine öğrenme yaklaşımı*. <https://www.meb.gov.tr/turkiye-yuzyili-maarif-modeli-mufredatla-beceri-temelli-sadelestirilmis-ve-derinlemesine-ogrenme-yaklasimi/haber/33493/tr> E.T.12.02.2024
- Monks, C. P., Smith, P. K., Naylor, P., Barter, C., Ireland, J. L., & Coyne, I. (2009). Bullying in different contexts: Commonalities, differences and the role of theory. *Aggression and Violent Behavior*, 14(2), 146–156. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.01.004>
- Monteiro, R. P., Medeiros, E. D., Pimentel, C. E., Soares, A. K. S., Medeiros, H. A., & Gouveia, V. V. (2017). Human values and bullying: Do age and gender moderate this

relationship? *Temas em Psicologia*, 25(3), 1317–1340.
<https://doi.org/10.9788/TP2017.3-18>

Morkan Şahin, M. (2021). *Ergenlerin akran zorbalığı algıları ile öğretmenlerin akran zorbalığına ilişkin tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 714860).

Murat, R. (2024). *Lise öğrencilerinin din algıları, değer yönelimleri ve din eğitime yönelik tutumları: Sakarya örneği* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 878089).

Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, 285(16), 2094–2100. <https://doi.org/10.1001/jama.285.16.2094>

OECD. (2024). *Students, digital devices and success*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9e4c0624-en>

Okudan, A. Y. (2010). *Eğitim yöneticilerinin değerler eğitiminin önemi, etkileri ve uygulamaları hakkındaki görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 279872).

Okumuş, E. (2010). Toplum ve ahlak eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 28–32. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/42210238-Toplum-ve-ahlak-egitimi.html>

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: what we know and what we can do*. Cambridge, MA: Blackwell. ED 384-437.

Olweus, D. (1994). Annotation: Bullying at school: Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171–1190. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01229.x>

Olweus, D. (1999). Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (pp. xx-xx). London: Routledge.

Olweus, D. (2003). A profile of bullying at school. *Educational Leadership*, 60,(6), Retrieved March 5, 2008, from EBSCO host database.

- Olweus, D. (2005). *Bullying at school. What we know and what we can do*. Blackwell.
- Ortacular, D. (2024). ‘App kuşağı’nda zorbalık: Bir olgubilim çalışması. *Journal of Computer and Education Research*, 12(23), 265–291. <https://doi.org/10.18009/jcer.1423579>
- Ögel, K. (2012). *İnternet bağımlılığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özaydın, A. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarında problemli medya kullanımı ve akran zorbalığı ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 881725).
- Özcan, N., Keskin, Y., & Doğan, Ş. (2023). Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları öğretmen tutumları ve saygı değerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi ve aralarındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 21(46), 319-346. <https://doi.org/10.34234/ded.12>
- Özçelik, H. (2019). *İlkokul öğrencilerinde algılanan öğretmen yakınlık davranışları ile okul doyumunu ve akran zorbalığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 602302).
- Öztürk, C. (2019). *8. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 583320).
- Pallant, J. (2010). *SPSS survival manual: A step-by-step guide to data analysis using SPSS for Windows (version 10)*, Open University Press, Philadelphia
- Panova, T., & Carbonell, X. (2018). Is smartphone addiction really an addiction? *Journal of Behavioral Addictions*, 7(2), 252–259. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.49>
- Paş, B. (2023). *Ergenlerin dijital bağımlılık düzeyleri ile özsaygıları ve etkileşim kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 818982).
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>

- Piazza, T., & Srabstein, J. (2008). Public health, safety and educational risks associated with bullying behaviors in American adolescents. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 20(2), 223–233. <https://doi.org/10.1515/IJAMH.2008.20.2.223>
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 531–562. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/2142/okul-zorbaligi-tanimi-turleri-iliskili-oldugu-faktorler-ve-alinabilecek-onlemler>
- Rigby, K. (2007). Bullying in schools and what to do about it. Australia.
- Rokeach, M. (1973). The Nature of Human Values. New York: Free Press.
- Rosen, L. D., Lim, A. F., Carrier, L. M., & Cheever, N. A. (2011). An empirical examination of the educational impact of text message-induced task switching in the classroom: Educational implications and strategies to enhance learning. *Educational Psychology*, 31(1), 93–101. doi:10.1080/01443410.2010.508704
- Sağar, M. E. (2022a). Ergenlerde duygu düzenleme, psikolojik sağlamlık ve okulda öznel iyi oluşun akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki yordayıcı rolü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(83), 926-944. <https://doi.org/10.17755/esosder.1036794>
- Sağar, M. E. (2022b). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının yordayıcısı olarak dürtüsellik ve saldırganlık. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(3), 864- 876. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gumus/issue/73042/1003657>
- Sarıer, G. (2024). Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalığı ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 901998).
- Sarmusak, D. (2011). İlköğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve algıladıkları öğretmen tutumlarının öğrencilerin ahlaki değer yargılarına etkisi (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 288413).
- Sayeed, M. A., Rasel, M. S. R., Habibullah, A. A., & Hossain, M. M. (2021). Prevalence and underlying factors of mobile game addiction among university students in Bangladesh. *Global Mental Health*, 8, e35. <https://doi.org/10.1017/gmh.2021.34>
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M., & Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a

different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519–542. <https://doi.org/10.1177/0022022101032005001>

Seçer, İ. (2014). *Akran zorbalığına uğrayan ergenlerin mağduriyet algılamaları ve başa çıkma stratejilerine grupla psikolojik danışmanın etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 288413).

Seçer, İ. (2015). Zorbalıkla başa çıkma stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (30), 85–105. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2789/37505>

Seema, R., & Varik-Maasik, E. (2023). Students' digital addiction and learning difficulties: shortcomings of surveys in inclusion. *Frontiers in Education*, 8, 1191817. <https://doi.org/10.3389/feduc.2023.1191817>

Seema, R., Heidmets, M., Konstabel, K., & Varik-Maasik, E. (2022). Development and validation of the Digital Addiction Scale for Teenagers (DAST). *Journal of Psychoeducational Assessment*, 40(2), 293–304. <https://doi.org/10.1177/07342829211056394>

Seferoğlu, S., & Yıldız, H. (2013). Dijital çağın çocukları: İlköğretim öğrencilerinin Facebook kullanımları ve internet bağımlılıkları üzerine bir araştırma. *İletişim ve Diplomasi*, (2), 31–48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iletisimvediplomasi/issue/66835/1045402>

Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353–365. <https://doi.org/10.2165/00023210-200822050-00001>

Siberay. (2025). *Teknoloji bağımlılığı*. <https://www.siberay.com/teknoloji-bagimlilik> E.T.13.01.2025

Singh, A. K., & Singh, P. K. (2019). Digital addiction: A conceptual overview. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*, (3538), 1–11. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/3538/>

- Smith, P. K., & Sharp, S. (2002). *School bullying: Insights and perspectives*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203425497>
- Soylu, Z. F. (2023). *İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin dijital oyun bağımlılıkları ile sorumluluk değeri kazanım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 840681).
- Söyler, D. Y., & Bulut, M. (2025). Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Bilim Dergisi*, 3(1), 69–87.
<https://dergipark.org.tr/pub/sporvebilim/issue/90849/1592869>
- Storey, K., Slaby, R., Adler, M., Minotti, J., & Katz, R. (2008). *The Eyes on Bullying Toolkit*. Education Development Center, Inc. Erişim adresi:
<https://brycs.org/clearinghouse/6291/>
- Sugaya, N., Shirasaka, T., Takahashi, K., & Kanda, H. (2019). Bio-psychosocial factors of children and adolescents with internet gaming disorder: A systematic review. *BioPsychoSocial Medicine*, 13(1), 3. <https://doi.org/10.1186/s13030-019-0144-5>
- Şimşek, E., & Yılmaz, T. K. (2020). Türkiye’de yürütülen dijital oyun bağımlılığı çalışmalarındaki yöntem ve sonuçların sistematik incelemesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(4), 1851–1866. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3920>
- Şimşek, M., & Palancı, M. (2014). Zorbacı davranışların aile sorunları bağlamında psiko-sosyal nedenselliğinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 175–199. <https://doi.org/10.17539/aej.51344>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). *Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı* (s.13).
<https://sggm.saglik.gov.tr/TR,53949/dijital-oyun-bagimliligi-calistayi.html>
E.T.13.02.2025
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024a). *TBM Yetişkin Teknoloji PDF*.
<https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/42349/0/tbmyetiskinteknolojipdf.pdf>
E.T.02.12.2024
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2024b). *Bağımlılık nedir?*
<https://alo191.saglik.gov.tr/TR-21183/bagimlilik-nedir.html> E.T.04.10.2024

- Talas, M., & Öztürk, M. F. (2015). Sosyal medya ve eğitim etkileşimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 7(1), 101–120. <https://doi.org/10.16992/wjt.616>
- Taş, İ., Eker, H., & Anlı, G. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinin internet ve oyun bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(2), 37–57. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/28472/303451>
- Tekçe, T. (2019). *İlkokul çocuklarında akran zorbalığı ve arkadaşlık niteliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 591143).
- Temiz, E., Korkmaz, Ö., & Çakır, R. (2020). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Dijital Oyun Bağımlılıklarının, Akıllı Telefon ve Bilgisayar Bağımlılıkları Çerçevesinde İncelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 1–13. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1132182>
- Terry, P., & Hennessy, E. A. (2007). Gender differences in bullying and victimization: The role of emotional intelligence and self-esteem. *Psychology in Schools*, 44(5), 479-488. <https://doi.org/10.1002/pits.20244>
- Tokatlı, D. (2024). *Dijital bağımlılık farkındalığı programının geliştirilmesine yönelik ihtiyaç analizi: Ortaokul düzeyi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 915395).
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245–254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>
- Topalli, S. (2024). *Ortaöğretim öğrencilerinin akran zorbalığı ve sosyal medya bağımlılık düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 911787).
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2263–2278. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/27735/317834>

- Tosun, E. (2024). *Kaynaştırma öğrencilerinin akran zorbalığına uğrama ve zorbalık yapma durumlarının değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 874962).
- Tosun, N., Ardil, E., Şahin, M., Yılmaz, F., & Göker, M. (2023). İlk ve ortaokul öğretmenlerinin okullarda yaşanan akran zorbalığı hakkındaki görüş ve önerileri. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences (JOSHAS)*, 9(71), 4002–4010. <https://doi.org/10.29228/JOSHAS.73743>
- Tsai, S.-M., Wang, Y.-Y., & Weng, C.-M. (2020). A study on digital games internet addiction, peer relationships and learning attitude of senior grade of children in elementary school of Chiayi County. *Journal of Education and Learning*, 9(3), 13–26. <https://doi.org/10.5539/jel.v9n3p13>
- Tunç, C. (2023). *Lise öğrencilerinde dijital oyun bağımlılığı ve siber zorbalık* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 835454).
- TÜİK (2021). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-TeknolojileriKullanim-Arastirmasi-2021-41132>
- TÜİK (2023). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407)
- TÜİK. (2018). Bilim, Teknoloji ve Bilgi Toplumu İstatistikleri. TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK. (2024). Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Araştırması. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2025a). *Sözlük: Bağımlılık*. <https://sozluk.gov.tr/> E.T.23.02.2025
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2025b). *Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> E.T.03.01.2025

- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2025a). *Bilim ve düşün (Bölüm 11)*. https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-605-2249-48-2_Ch11.pdf E.T.21.02.2025
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2025b). *Bilim ve düşün (Bölüm 11)* [Yinelenen kaynak]. https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/bilim-ve-dusun/TUBA-978-605-2249-48-2_Ch11.pdf E.T.21.02.2025
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması 2023*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407) E.T. 11.02.2025
- Ulusoy, A., & Dilmaç, B. (2012). *Ortaöğretim öğrencilerinin benimsedikleri değerler ile saldırganlık eğilimleri arasındaki ilişki*. Değerler Eğitimi Dergisi, 10(24), 9–30.
- UNICEF. (2018). Half of world's teens experience peer violence in and around school. <https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/half-worlds-teens-experience-peer-violence-and-around-school-unicef> [Erişim tarihi:23.01.2024]
- Uylas, S. (2024). *Lise öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile kendilerini değersiz hissetme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 874660).
- Ülker, H. (2024). *Üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık ve akıllı telefona bağlı dikkat dağınıklığı düzeylerinin dijital çelinme bağlamında incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 910308).
- Ünal Üstün, G. (2024). *Ebeveyn kaybı yaşamış ergenler ile tam aileye sahip ergenlerde akran zorbalığı ve duygu düzenleme becerisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 904175).
- Vessey, J. A., DiFazio, R. L., Kaman, A., & Capellan, R. (2022). Is there a relationship between youth bullying and Internet addiction? *Journal of Pediatric Nursing*, 63, e81–e87. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2022.02.002>
- Vessey, J. A., Difazio, R. L., Neil, L. K., & Dorste, A. (2022). Is there a relationship between youth bullying and internet addiction? An integrative review. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1–25. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00731-8>

- Vessey, J. A., Strout, T. D., Difazio, R. L., & Ludlow, L. H. (2019). Identifying bullied youth: Reengineering the Child-Adolescent Bullying Scale into a brief screen. *Journal of Applied Measurement*, 20(4), 367-383. <https://europepmc.org/article/med/31730544>
- Willard, O. (2006). An Educator's guide to cyberbullying and cyberthreats. Center for Safe and Responsible Internet Use. <http://cyberbully.org>. or <http://csriu.org>.
- World Health Organization. (2019). ICD-11 for mortality and morbidity statistics. <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/1448597234>
E.T.15.03.2025
- World Health Organization (WHO). (2025). *Addictive behaviour*. https://www.who.int/health-topics/addictive-behaviour#tab=tab_2 E.T.16.03.2025
- Yaluğ, İ. (2025). *Bağımlılık nedir ve nelere bağımlı olunur?* <https://www.iremyalug.com/tr/article/desc/46570/bagimlilik-nedir-ve-nelere-b.html>
E.T.05.01.2025
- Yardımcı, N. (2024). *İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde problemlili teknoloji kullanımı, algılanan stres düzeyi ve okul doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 884072).
- Yardimciel, F. (2022). *İlkokul öğrencilerinin etik değerlere yönelik aidiyet duyguları ve etik değer kaygıları üzerine bir araştırma* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 737873).
- Yıldırım, G. (2023). *Sosyal bilgiler öğretiminde sevgi eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 819431).
- Yıldırım, İ. (2021). Sosyal medya, dijital bağımlılık ve siber zorbalık ekseninde değişen aile ilişkileri üzerine bir değerlendirme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(5), 1237–1258. <https://doi.org/10.18506/anemon.892144>
- Yıldırım, Ö. G. R. (2012). Akran zorbalığı. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 39–51. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/cbayarsos/issue/4066/53631>

- Yıldırım, Y., & Çalışkan, H. (2020). Ortaokul öğrencileri için etkin vatandaşlık değerleri ölçeğinin (EVDÖ) geliştirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(228), 335–364. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.742091>
- Yıldız, A. (2024). *Okul öncesi dönem çocuklarının farklılıklara saygı ve empati düzeyleri ile farklı kültürlere bakışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 856948).
- Yılmaz, B. (2019). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve yöneticilerin dijital bağımlılık düzeylerinin incelenmesi: Ankara ili Çankaya ilçesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 594150).
- Yılmaz, E. (2024). *Yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan değerlere karşı tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 891136).
- Yılmaz, E. N. (2024). *Liseli ergenlerde akran zorbalığı bağlanma stilleri ve zorbalık davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 887947).
- Yiğit, E. (2017). *Çocukların dijital oyun bağımlılığında ailelerin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 480165).
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237–244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>
- Young, K. S. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *The American Journal of Family Therapy*, 37(5), 355–372. <https://doi.org/10.1080/01926180902942191>
- Yöndem, Z. D., & Totan, T. (2008). Ergenlerde zorbalık ve stresle baş etme. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(35), 28–37. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/285521504_Bullying_and_coping_with_stress_in_adolescents
- Yüksel, G. (2024). *Ergenlerde maruz kalınan akran zorbalığı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkide bilişsel esneklik becerisinin etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 906845).

- Zıvalı, C. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 882378).
- Zorba, E. (2025). Spor bilimleri öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 7(1), 26–31. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jsar/issue/90527/1528246>
- Zych, I., Farrington, D. P., Llorent, V. J., & Ttofi, M. M. (2017). *Protecting children against bullying and its consequences*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-53028-4>

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyeti: ()Kız ()Erkek

Sınıfı: ()4.sınıf ()5.sınıf

Okulun Bulunduğu Yer: ()Köy ()Merkez

Anne eğitim durumu: ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite

Baba eğitim durumu: ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite

Cihaz başında günlük geçirilen süre ne kadar? Yazınız: (saat veya dakika)

EK 2. Çocuklar İçin Dijital Bağımlılık Ölçeği

“Cihazım” denildiğinde kastedilen: PlayStation, Xbox, laptop, bilgisayar, tablet, İpad, akıllı telefon gibi cihazlar		(1) Asla	(2) Nadiren	(3) Bazen	(4) Çoğunlukla	(5) Her zaman
1	Okulda olmadığım zamanlarda vaktimin çoğunu cihazımı kullanarak geçiririm.	1	2	3	4	5
2	Cihazımı kullanırken daha fazla zaman harcama ihtiyacı hissediyorum.	1	2	3	4	5
3	Cihazımı kullanamadığımda kendimi gergin hissederim.	1	2	3	4	5
4	Cihazımı kullanırken geçirdiğim zaman konusunda aileme yalan söylerim.	1	2	3	4	5
5	Cihazımı kullanmak sorunlarımı unutmama yardımcı olur.	1	2	3	4	5
6	Cihazımı kullanmayı tercih ettiğim için ailemle vakit geçirmiyorum.	1	2	3	4	5
7	Cihazımla gitgide daha fazla zaman geçiriyorum.	1	2	3	4	5
8	Cihazımı bırakmam gerektiğini söylediklerinde moralim bozulur/sinirlenirim.	1	2	3	4	5
9	Ailem cihazımı kullanmamı durdurmaya ya da sınırlandırmaya çalışıyorlar ama başaramıyorlar.	1	2	3	4	5
10	Cihazımı kullandığımdan dolayı daha az uyuyorum.	1	2	3	4	5
11	Cihazım yanımda olmadığı zamanlarda cihazımla neler yapacağımı düşünürüm (video oyunları, sosyal medya, mesajlaşma, vb.)	1	2	3	4	5
12	Cihazımı kullanamadığımda hayal kırıklığına uğrarım (kötü hissederim).	1	2	3	4	5
13	Cihazımı kullanırken geçirdiğim zaman konusunda ailemle sorun yaşarım.	1	2	3	4	5
14	Hayatımdaki en önemli şey cihazımı kullanmaktır.	1	2	3	4	5
15	Cihazımı kullanmak başka şeyler yapmaktan daha eğlencelidir.	1	2	3	4	5
16	Cihazımı kullanırken ne yaptığımı konusunda aileme yalan söylerim.	1	2	3	4	5
17	Cihaz kullanımı kontrol edemiyorum.	1	2	3	4	5
18	Cihazımı kullanmayı tercih ettiğim için hobilerime ya da diğer etkinliklere olan ilgimi kaybettim.	1	2	3	4	5
19	Cihazımı kullanmayı bıraktığımda çok zaman geçmeden tekrar kullanmaya başlarım.	1	2	3	4	5
20	Ödevlerimi veya önemli bir şeyleri yaparken cihazımı kontrol ederim.	1	2	3	4	5
21	Cihazımı kullanmayı bırakmam istendiğinde hayal kırıklığına uğrarım (kötü hissederim).	1	2	3	4	5
22	Ailem cihazı kullanmayı bırakmamı söylediklerinde onlarla tartışırım.	1	2	3	4	5
23	Cihazımla ilgili şeyler için çok fazla para harcarım.	1	2	3	4	5
24	Kötü hissettiğimde cihazımı kullanmak beni daha iyi hissettirir.	1	2	3	4	5
25	Okuldaki notlarım gittikçe düşmesine rağmen cihazımı kullanmaya devam ediyorum.	1	2	3	4	5

Ek 3. Çocuk-Ergen Zorbalık Ölçeği

Madde No	Bunlar okulda ve diğer aktivitelerde çocukların başına gelebilecek bazı durumlardır. Lütfen size en yakın gelen seçeneği X ile işaretleyiniz	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Katılıyorum (3)	Kesinlikle Katılıyorum (4)
1	Çocuklar internette hakkımda kötü, kırıcı mesajlar, yorumlar veya fotoğraflar paylaşır.	1	2	3	4
2	Zorbalık konusunda o kadar çok endişelenirim ki okulda dikkatimi toparlayamam.	1	2	3	4
3	Çocuklar farklı olduğum için beni dışlar ya da görmezden gelir.	1	2	3	4
4	Başka bir öğrenci tarafından kötü veya kırıcı bir şekilde tehdit edildim.	1	2	3	4
5	Başka bir öğrenci tarafından bilerek incitildim.	1	2	3	4
6	Okulumdaki çocuklar diğerlerini bana karşı kışkırtmaya çalışır.	1	2	3	4
7	Okulumdaki çocuklar beni bilerek görmezden gelir.	1	2	3	4
8	Okulumdaki çocuklar benimle rahatsız edecek şekilde alay edip dalga geçer.	1	2	3	4
9	Okulumdaki çocuklar arkamdan konuşur, sırlarımı paylaşır ya da hakkımda dedikodu yayar.	1	2	3	4

EK 4. Sevgi ve Saygı Değer Ölçeği

Madde No		Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
	Sevgi Değer Alt Ölçeği					
1	Arkadaşlarımın hakkında olumsuz düşünürüm.	1	2	3	4	5
2	Sınıf arkadaşlarımla iyi geçinirim.	1	2	3	4	5
3	Çevremdekileri kırmamaya dikkat ederim.	1	2	3	4	5
4	Arkadaşlarıma hoşlanmadıkları lakaplar takarım.	1	2	3	4	5
5	Kimseye hakaret etmem.	1	2	3	4	5
6	Doğayı severim.	1	2	3	4	5
7	Arkadaşlarımı kırmamak için davranışlarıma dikkat ederim.	1	2	3	4	5
8	Çevreye zarar vermem.	1	2	3	4	5
9	Bana yapılan kötülöklere iyilikle karşılık veririm.	1	2	3	4	5
10	Öfkələndiğim zaman karşımdaki arkadaşımı incitirim.	1	2	3	4	5
11	Bana karşı kötü davranan arkadaşlarımı affederim.	1	2	3	4	5
12	Doğayı temiz tutarım	1	2	3	4	5
13	Hiçbir arkadaşımdan nefret etmem	1	2	3	4	5
14	İnsanları severim.	1	2	3	4	5
15	Arkadaşlarımın fiziksel özellikleriyle alay ederim.	1	2	3	4	5
	Saygı Değer Alt Ölçeği					
16	Büyüklerime karşı saygılı davranırım.	1	2	3	4	5
17	Bana karşı saygısızlık yapanlara ben de saygısızlık yaparım.	1	2	3	4	5
18	Doğayı temiz tutarım.	1	2	3	4	5
19	Başkalarının haklarına saygı duyarım.	1	2	3	4	5
20	Kimseye hakaret etmem.	1	2	3	4	5
21	Başkalarının bana saygı duymasını isterim.	1	2	3	4	5
22	Sınıfta söz almadan konuşmam.	1	2	3	4	5
23	Arkadaşlarımı kırmamak için davranışlarıma dikkat ederim.	1	2	3	4	5
24	Kültürel farklılıklara saygı duyarım.	1	2	3	4	5
25	Bir konu hakkında insanlar farklı düşünebilir.	1	2	3	4	5
26	Çevreye zarar vermem.	1	2	3	4	5
27	Başkalarının inançlarına saygı gösteririm.	1	2	3	4	5
28	Birisi konuşurken sözünü kesmem, dinlerim.	1	2	3	4	5

EK 5. Valilik İzin Yazısı

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-100165179
Konu : Anket Uygulama (Orhan ERTÜRK)

04/04/2024

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi EABD Değerler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı Y227008002 numaralı öğrencisi Orhan ERTÜRK'ün yüksek lisans tez araştırması kapsamında; "İlköğretim Öğrencilerin Dijital Bağımlılık, Akran Zorbalığı, Sevgi ve Saygı Değerleri Arasındaki İlişkiler" konulu çalışma yapma talebi adı geçen Üniversitenin 347354 sayılı yazısı ile Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın ekteki değerlendirme formunda belirtilen okullarda eğitim öğretimin aksamamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve şartlarda 2023-2024 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü soruların kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Coşkun BAKIRTAŞ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok 54290 Adapazarı/SAKARYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (264) 251 36 14

E-Posta: aske54@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gizem KOÇ

Unvan : Büro Personeli

Faks:2642513611

İnternet Adresi: sakarya.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9cc2-3826-3ee2-a26c-a62c kodu ile teyit edilebilir.

EK 6. Etik Kurul Onay Yazısı

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.03.2024-E.344822

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-344822
Konu : 29/18 Orhan ERTÜRK

08.03.2024

Sayın Orhan ERTÜRK

İlgi : 29.02.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 06.03.2024 tarihli ve 29 sayılı toplantısında alınan "18" nolu karar ile Orhan ERTÜRK'ün başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat İSKENDER
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSLL6ZVSMK Pin Kodu :78903

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?ek=5783&eD=BSLL6ZVSMK&eS=344822>

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:

sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr

Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31

e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan

Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

